

Luceafărul

Revistă pentru literatură,
□ □ artă și știință □ □

Apare de douăori pe lună ■

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII. Nr. 15—16.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

Octavian Goga . . .	Doaă morminte.	A. Ciura	Desrădăcinații . . .
Maria Cunjan . . .	Decrescendo (poezie).	Șt. O. Iosif	Wilhelm Tell (traducere).
Gheorghe Ranetti . . .	Lui Șt. O. Iosif (poezie).	Oct. C. Tăslăuanu . . .	Ilarie Chendi.
Sextil Puscariu . . .	Șt. O. Iosif.	P. Papazissu	Darurile cântărețului (poezie).
Șt. O. Iosif	Cântec (poezie).	Septimiu Albini . . .	Înmormântarea lui Chendi.
Victor Effimiu	Cântecul vieții (poezie).	Victor Stanciu	Condamnați fără vină.
Maria Cunjan	Doină (poezie).	I. Dragoslav	Pentru că ne-a luat Silistra.
N. Iorga	Cuvântarea d-lui N. Iorga la înmorm. poet. Șt. O. Iosif.	I. Agârbiceanu	Arhangheli (roman).
Ilarie Chendi	Șt. O. Iosif.	Dr. I. L.	Biserica rom. din Vârșej.
		T. Codru	Titu Maiorescu.

Cronici: T. C.: Iliada premiată de Academia română. Ion Grecu: Triumful ideilor... Victor Stanciu: Cutremur de pământ. Încemnări: Amintiri despre Ștefan O. Iosif. Pacea dela București. Balcanii noul. „Chestiune bulgară“ în România. Irredentism... Scrisoare din Salonic. Congresul învâțătorilor români opriți. Austria. Publicațiunile periodice românești. Aeroplanul „Vieicu III“. Sărbătorirea lui Rosegger. Rodica. Moartea lui Bebel. Epicauri... Notițe.

Ilustrațiuni: Ștefan O. Iosif. Ilarie Chendi. Șt. O. Iosif, Victor Effimiu, Ilarie Chendi, Oct. Goga. Cîncinul Paveleșcu și Ilarie Chendi. Ilarie Chendi, Victor Effimiu și Caton Theodorian. Familia lui Ilarie Chendi. Altarul bisericii din Vârșej. Noua biserică rom. gr.-ort. din Vârșej. Episc. Cristea sfințește biserica din Vârșej. Sfințirea bis. din Vârșej: Banderul de călăreți. Titu Maiorescu. G. Murnu.

Sibiu, 1 August v. 1913

Prețul unui număr: 1 cor. 50 bani.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Patma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Gâlbă, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Piliș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se cor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Pentru lectura de petrecere recomandăm:

Adam, I., Aripă tăiată, nuvele. Cor. 2.—

Anghel, D., Fantome. Cor. 2.—

— Oglinda fermecată, fantazii. Cor. 1.50.

Beldiceanu, N. N., Chilia dragostei, nuvele. Cor. 1.50.

Caragiale, I. L., Schițe nouă. Cor. 1.50.

Cazaban, A., Între femeie și pisică. Cor. 1.50.

Ciotori, D. N., Calea robilor. Cor. 1.50.

Delavrancea, Liniste. — Trubadurul. — Stăpâniă odată. Cor. 2.50.

Dragoslav I., Volintirii. Cor. 1.80.

Dumbrava, B., Pandurul, rom. Cor. 3.—

Fogazzaro, A., Misterul poetului, roman. Cor. 1.80.

Giulescu, C. A., Privelisti și Amintiri. Cor. 1.50.

Lovinescu, E., Scenete și fantezii. Cor. 1.25.

— Aripa morții, roman. Cor. 1.80.

Marian, L., Printre stropi. Cor. 1.50.

Maupassant, G. de, Inima noastră, roman trad. de I. C. Apostol. Cor. 2.50.

Michaëlis, K., Vârsta periculoasă. Jurnal unei femei. Cor. 1.50.

Negru, N., Mărturisiri, nuv. Cor. 2.—

Pamfile, T., Graiul vremurilor, povești. Cor. 2.—

Pop, V., Povești hazlii. Cor. 1.50.

— Fericirea se cucerește, nuv. C. 1.50.

Popescu, Sp., Zori de Iulie, nuvele și schițe. Cor. 2.—

— Moș Gheorghe la expoziție, nuvele. Cor. 2.—

Rebreanu, L., Frământări. Cor. 1.50.

Rosetti, R., Păcatele Sulgeriului. Cor. 2.—

Sadoveanu, M., Bordeeni și alte povestiri. Cor. 2.—

— Un instigator, schițe și povestiri. Cor. 1.25.

Sandu-Aldea, Pe Mărgineanca. Cor. 2.—

Stahl, H., Dela manevre și alte schițe vesele. Cor. 1.50.

— Bucureștii ce se duc, schițe cu 97 ilustrațiuni originale. Cor. 2.50.

Zévaço, M., Epopea dragostei, roman istoric (continuarea rom. „Dragoste și Eroism“). Vol. I. Cor. 2.—

Se află în depozit la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30—40 il. pentru expedierea francată eventual încă 25 il. pentru taxa de recomandație.

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Două morminte.

A fost un gând bun că i-a așezat alături la Bellu, două movile proaspete, două cruci de lemn: Ștefan Iosif — Ilarie Chendi. E bine așa. Ei totdeauna au fost alături. Drum la fel, și suișul și coborâșul. Au răsărit cam deodată, au dibuit în aceeaș ceață a Ardealului nostru, au trecut granița spre București unde s'au întâlnit curând, laolaltă au petrecut furtunile tinereții și lupta grea a bărbăției, laolaltă i-a fulgerat moartea. Acuma să rămâie tot laolaltă. Să doarmă așa vecini, închiși pe vecie, și ochii aceia mari, obosiți, ai lui Iosif și pupilele neastâmpărate ale lui Ilarie...

Iarba care va crește pe mormintele lor va fi aceeaș iarbă. În firicelele ei va tremura fiorul nedeslușit care i-a apropiat pe ei unul de altul, o palpitate întârziată din poveștile atâtor nopți visate împreună, ceva din visul nostru al tuturor și multă, nespuse de multă dragoste pentru țara din care ei cu sufletul nu s'au mutat niciodată. Vor odihni alături de-acum și mâna delicată, care se va abate din când în când să sădească flori acolo în ungherul tăcut al țințirului, va înțelege că trebuie să grijească de amândouă movilele...

* * *

Deocamdată e prea puternic chiotul vieții care străbate țara în lung și în lat, ca să-i putem cere mulțimii lacrimi pentru morți. De-aceia cei doi plecați sunt azi așa de singuri în singurătatea lor. Numele le-a dispărut repede dela gazetă, cetitorii n'au vreme să se uite înapoi. Plutesc alte gânduri, alte frământări în văzduh. Vor trece însă, frigurile acestor zile, vor veni vremuri mai potolite, când lumea va avea răgazul să privească

în jur... Atunci abia se va desluși golul care s'a făcut pe urma lor. Atunci vor vedea cu toții că s'a rupt o coardă a sufletului românesc în clipa când condeiful lui Iosif s'a frânt și că mortul dela Pantelimon merită mai multe lacrimi. Atunci se va găsi poate cineva, un om limpede și priceput, care se va apropia de dânșii, le va cumpăni vieța cu toate vânturile ei, le va ceti cărțile și va descifra din ele sufletul îngropat deunăzi în cele două morminte dela Bellu.

Vieța le-a dat puțin celor doi înfrânți. A fost revoltător de nedreaptă cu ei. Vremea însă le va face dreptate. Sunt două icoane, cărora le trebuie perspectiva distanței ca să fie luminate deplin. Glasul de cântăreț adevărat răsună mai curat cu cât vine mai de departe. Cu vremea se vor lămuri tot mai bine strofele sculpturale ale lui Iosif. Din scrisul lui se vor limpezi multe în ochii generațiilor viitoare, dar mai limpede se va vedea că Iosif a avut credință. Din paginile lui vor alege cei de mâine devotamentul fanatic al acestui om pentru arta lui, neasemanata onestitate literară a ardeleanului întârziat, clocotirea pătimașe a artistului înfrigurat care scria cu sânge într-o vreme când se plâng atâtea lacrimi de cerneală.

Acelaș tribunal al viitorului va roști și cuvântul de pioasă recunoaștere pentru Chendi. Din cohorta greoaie a dascălilor pretențioși, de printre pontifii solemnii ai vorbelor mari, se va desface senin profilul acestui sensibil, înzestrat cu atâta bun simț și înțelegere artistică. Paginile lui de subtil analist literar, fineța cu care disecă structura socială din

zilele noastre, cumpătul și siguranța în accentuarea necesităților politice curente, lupta consecventă împotriva tuturor cari au depășit limitele bunului simț, îndrăzneala și abilitatea de șef de guerilă, — aceste și câte altele fac din Chendi o figură literară nespuse de simpatică și interesantă. De sigur vor dormi de mult în rafturile anticarilor destule volume ferecate cu citații, cu documente și cu iscălituri grave, în vreme ce „fragmentele” și „impresiile” criticului artist vor fi cetite de toți, cari vor voi să privească în intimitatea culiselor literare din ultimul deceniu și să înțeleagă pulsul vieții românești de astăzi...

* * *

Vremea cu dreptatea ei postumă va limpezii multe adevăruri cari astăzi așteaptă în umbră. Un lucru însă nu va putea: nu ne va mai aduce nici o mângâiere, nouă, o seamă de prieteni, cari în cei doi morți am pierdut o parte din noi înșine.

Povestea lor ni-e atât de cunoscută, firele ei se confundă adesea cu ale noastre. De aceea în aceste clipe când stau la masă, în fața cu o coală de hârtie albă, și cerc zădarnic să-mi adun gândurile, simt că ce mă covârșește acum nu-i o durere pe care mi-o dă o dublă îngropăciune literară, e mai mult, e, poate, ceva din sentimentul de zădărnicie a propriei vieți, un acord răzleț, avansat, cine știe, din cântecul propriei îngropăciuni...

În sbuciumarea celor zece ani din urmă am fost atâta vreme alături, încât nu știu de unde să iau două vorbe ca să încep o poveste tristă. Nu știu... Ca într'un caleidoscop se perândă înaintea mea imagini cunoscute. Sunt atâtea accente cari mă năvălesc deodată, că nu le pot orându-i. Îi văd pe amândoi atât de aproape, îi simt, îi ascult, mă tulbură apropierea asta. Reînvie atâtea amintiri cari mișună acum ca un roi de fluturi capricioși...

Parcă suntem iar împreună pe malul lacului la Herestrău și ne-a ajuns iar ziua cu poveștile noastre. În falfăirea umedă a dimineții de vară trece o barză deasupra trestiușului înalt și noi stăm tăcuți alături la masă. La poala teiului din colț suspină cobza și-un lăutar bătrân, moș cu barba albă, cu mijlocul

petrecut de-o cingătoare roșie, ne spune un cântec de demult, cântec de haiducie...

Iosif ascultă cu obrajii în palme și se uită departe, nu zice nimic, vorbesc numai ochii mari, umezi, și obrajii îmbujorați. Ilarie stă tulburat o clipă, tresare apoi nervos, ridică fruntea cu gestul lui de mândrie dărză, sub sprâncenele îmbinate strălucesc pupilele într'o licărire ciudată și o glumă ironică, ascuțită ca un pumnal, străpunge visarea asta leneșă...

Se pornesc iar cascadele de gânduri oprite un minut. Se urzesc din nou planuri de bătaie pe-o scară întinsă. Chendi înfige adânc cuțitul în inima prostiei, îl învârtește cu o sete demonică, lovește la mir fără milă pe mandarinii cu poză marțială, mari și goi, răscolește micile minciuni, rupe cătușele ipocriziei... Vrea lumină, tot mai multă lumină. Are o vervă drăcească, vorbește, cântă, face teatru, aduce date statistice, evocă un peisaj din Gurarăului, schițează o teorie de Bernard Shaw, aruncă o găcitoare din Dârlos, un cuplet neînțeles, o amintire din seminarul dela Sibliu... Strălucesc parcă roiuri de licurici din vorbele lui, vârfuri de florete, țâșnesc fulgere... Îl ascultăm răpiți de nevroza asta intelectuală, care ne fascinează cu fosforescența ei. Ne ridicăm înviorați de un val hipnotic și luăm hotărâri. Proiectele se desenează limpezi. Trebuie o luptă, trebuie curățit drumul, nu mai merge așa, trebuie o revistă... Împărțim rolurile. Iosif pierde o clipă privirea lui blajină, fruntea i se întunecă de revoltă și vezi că ar fi în stare să moară pentru dreptul lui. În acelaș timp Chendi, uluit parcă un moment, a tăcut, încrețește puțin fruntea și deasupra buzelor strânse trece o umbră de melancolie... Goana de visuri începe iar apoi, până la vremea biroului dela Academie care-l chiamă pe Chendi și al fundației Carol de unde nu poate să lipsească Ștefan Iosif...

Dar cine poate spune câte năvălesc acum, amintiri, fluturi albi, fluturi trandafirii, fluturi capricioși arși de para lumânării?...

* * *

Doi chinuți. Doi îndușmăniți cu realitatea vieții în care nu-și puteau găsi locul, doi romantici rătăciți într'o lume de oameni de afaceri, visători înamorați de amurgurile de

toamnă... Așa au fost toată viața lor și unul și altul. Poate asta i-a și apropiat așa de mult, cu toate că erau firi deosebite. Chendi cu temperamentul lui impulsiv, cu rafinăriia lui nervoasă, plin de neastâmpăr, sarcastic, tranșant, eră un contrast izbitor față cu Iosif, cu liniștea lui suferindă de mucenic, blând, sfiicios, omul acesta care rar înțelegeai ce spune, fiindcă nu ridică tonul niciodată.

Nu se asemănau nici ca structură intelectuală. Chendi, un spirit clar, de-o precizie uimitoare, în stilul lui concis, în fraza nervoasă, în suflul de ironie ușoară avea o limpezime gallică. Iosif dimpotrivă. Scrisul lui pare învălit într'o ceață arginție. În strofele lui plânge tristețea potolită a unui cântec în surdină. Avea pasiuni intense, cari porneau dintr'o simțire adâncă, dintr'o concentrare care angajează fibrele cele mai intime ale sufletului, dar, coborâte pe hârtie, aceste pa-timi cari îl rodeau primeau totdeauna o formă discretă, ceva din sfiata ochilor, cari priveau cu atâta timiditate împrejur. Numai în zilele din urmă, abia când a început să scrie cântece răsboinice a lovit cu violență coardele, dar atunci nu mai eră cântărețul trist al patriarhalelor... Eră un om nou, un suflet tulburat, în goana spre prăpastie...

Cu toate aceste deosebiri ei s'au întâlnit și-au fost multă vreme buni prietini, buni cum rar vedem în viață, mai rar în literatură. Îi unia nota lor comună de drumeți întârziți, desarmați în fața vieții, cu ale cărei convenții nu s'au împăcat niciodată. Mai eră încă ceva. Asta îi apropiă și mai mult: erau amândoi numai trupește expatriați din Ardeal. Chendi, cum se știe, înțelegea stările de-aici mai bine ca oricare din noi, le urmărea până în cele mai mici amănunte. Dela masa lui de scris, de-acolo din strada Eni, el își trimetea zilnic foițele la gazeta din Ardeal. Îl pasionau frământările noastre și nu-i dau odihnă. Ar putea îngheba cineva o serie de volume vii și nespuse de colorate din mulțimea de articole felurite cu care acest om neobosit a răscolit toate mizeriile noastre, ca să nu primească în schimb decât injurii și calomnii.

Chendi a fost prin toată activitatea lui un urmaș al marilor ardeleni trecuți pe vre-

muri în țară, a fost din aluatul unor oameni cari și-au cam pierdut spița în vremea din urmă. Tot așa și Iosif, care cu firea lui blândă, stângace, cu cinstea lui greoaie și exagerată pareă în alergarea dela București un călător exotic. În timpul din urmă îl muncia chiar gândul să se așeze în Ardeal. În sările noastre calme din grădina dela Rășinari îmi vorbiă des de visul ăsta al lui. Doriă un colț liniștit, o pace rustică, freamăt de frunze, zumzet de albine... Cereă bietul așa de puțin. Într'o poezie îmi trimeteă vorbă că mai bucuros n'ar fi trecut dincolo de graniță, că poate aici ar fi avut un rost și el... Sărmanul om... Nu vedeă că acolo în întrecerea vieții pe care el n'o înțelegeă, acolo la București Ardealul a venit cu el, nu l-a părăsit niciodată... că poate tocmai de-aici se trage nenorocul lui, și-al lui și-al lui Chendi...

Așa s'au sbuciumat ei alături vreo cinci-sprezece ani. Îi împingeă goana spre culmea care fugeă tot mai departe. Eterna fata morgana a tuturor otrăviților de lumină. N'au avut odihnă niciodată. Au luptat din greu cu viața, cu lumea. Au zdrobit prejudecăți, au călcat minciuni, au căutat o dreptate, au gonit un vis. S'au dus înainte cu îndrăsneală sfidând sărăcia, care i-a întovărășit totdeauna, primind lovituri în inimă, zâmbind în fața indiferenței, suportând gesturile brutalității, ferindu-se din calea succeselor ieftine... S'au frământat așa alături, au scos reviste, au iscălit polițe, au dus campanii la gazete, au iubit, au urât cu patimă... O clipă nu le-a dat răgaz veșnica înfrigurare a sufletului, năzuința nepotolită după o nouă dungă de lumină...

Într'o zi unul a căzut înfrânt.

Iosif mi-a trimis scrisoare scurtă cu slova lui apăsată: „Haide la București, Ilarie e greu bolnav, l-am dus la Pantelimon...”

— A început sfârșitul...”

* * *

Ce-a urmat de-acel înainte e o tragedie atât de sguđuitoare, că te înfioară să te apropii de ea. Oamenii aceștia au început să moară amândoi. O moarte înceată, sigură, implacabilă. Zi de zi, ceas de ceas li se scurgeă viața, simțiai par'că cum se desfac părțile

St. O. Josif.

din mintea lor, cum mai sboară încă câteva clipe împrejur ca niște fulgi de argint și se cufundă apoi strălucitoare în neființă. Venia în urmă golul care se întindea tot mai mult.

Agonia lui Chendi a fost mai grozavă, mai lungă: o agonie de doi ani. În spitalul Pantelimon, la vreo zece kilometri de București, într'o odaie singuratică, uitat de lume și de prieteni și-a plimbat atâta vreme întunerecul din suflet. Ce zile negre... Împrejurul lui sărăcie și jale. Prin curțile largi ale vechilor case boierești se târau în halaturile lor albe, ca niște umbre pe malul Stixului, oameni schilavi, bieți nebuni cu privirea rătăcită, copii muți, femei despletite... Totul miroseă a moarte, a nebulie. Foile arse ale teilor sburau deasupra noastră în vârtejuri, vântul suieră par'că blesteme și ciorile treceau cârduri croncânind departe...

Doi ani de zile, doi ani de nopți...

Aici s'a măcinat clipă de clipă inteligența minunată a lui Chendi. Eră un chin să-l vezi. Se ducă cu incetul mintea asta, se fărâmiță fir de fir, ca un praf de aur pe care-l duce vântul. Mergeam des la el și-l luam la plimbare pe câmpuri. Știam că nu mai este întoarcere, știam că se duce. Eră așa de schimbat. Trist și neajutorat îmi luă brațul ca un copil... Omul mândru de alaltăieri se făcuse așa de bun, aveă o poză umilă, iertătoare... Pierduse cu totul surisul de ironie fină, strălucirea vie, mefistofelică a profilului frumos tăiat. Ne priveă cu un zâmbet de blândeță obidită. Eră plin de atenție cu prietenii, alegeă cuvintele, le mulțumeă cu o cuviință exagerată că și-au adus aminte de el... Aveă speranțe. Credeă că are să se facă bine și va începe o viață nouă. I se păreă că suferința asta va trece, că el acum trebuie să ispășească o greșală, că în definitiv lumea e mai bună decât a crezut el, că poate toți au mai mult talent decât scrie în cărțile lui, că doctorii... da, doctorii sunt savanți cari trebuie ascultați, că injecțiile lor dau viață și vindecă...

„Credeă...”

Zi de zi însă se strângeă rețeaua pierzării. Îl chinuiau viziuni, slăbeau tot mai mult frânele rațiunii, cuvintele nu-i mai ascultau chemarea, rătăceau slobode în gol... Întunerecul cădeă. Tot mai mult îl luă în stăpânire un

pesimism negru care-i înfigeă ghiarele în suflet și-i proiectă umbre înfricoșate pe pereții dela Pantelimon. Încrederea fugeă acum. Simția prăpastia cum vine tot mai aproape. Un egocentrism chinuitor nu-i da odihnă. Vedeă dușmănia grozavă a sorții. Totul se conjurase împotriva lui, prietenii, doctorii, telefonul... Înțelegeă că trebuie să se isprăvească, trebuie să moară.

Îl văd la întâlnirea din urmă. Acum în primăvară. Când ne-a văzut intrând pe poartă a tresărit o clipă, a ezitat un moment și s'a apropiat de noi. Eram cu Iosif și cu Zaharia Bârsan. Am ieșit împreună pe câmp și mergeam alături pe-o cărare, tăcuți... Nu spuneă nici o vorbă... Deodată s'a oprit brusc, ne-a privit în față, i-au țîșnit lacrimile din ochi, buzele îi tremurau convulsiv...

„Cu mine s'a isprăvit... Mor... Am avut o criză... Trei ciusuri n'am putut spune nici un cuvânt... nu țî-am putut spune numele... trei ciusuri...”

După o tăcere de-o secundă mi-a strâns brațul tremurând în tot corpul, s'a scuturat ca de-o arătare urâtă și mi-a spus rar, apăsăt: „Fă-mi cel din urmă bine, dă-mi un revolver să mă împușc, feriiți-mă de moartea asta rușinoasă, cu nebunii și cu țiganii...”

Tăceam cu toții biruiți. O cioară croncăneă deasupra în platan, o frunză desprinsă tremură în vânt... Iosif se retrăsese la trei pași și se uită în pământ. Fără să vrem ne-au fugit ochii la el. Aveă o căutătură necunoscută, întunecată. Păreă dăr și îndărătnic, strângeă buzele ca de-o protestare nedeslușită, sălbatică...

Pe tot drumul când ne întorceam spre București n'a vorbit nimic. Stă pierdut în fundul automobilului, își fumă țigara și se uită departe pe câmpuri cu aceeaș privire înghețată. Tăceam și noi. Eră ceva de îngropăciune în tăcerea noastră. În apele adânci ale ochilor lui mari se deslușă par'că un fulger apropiat care trebuia să cadă...

Și nu știu cum, dar în goana automobilului, simțiam o suflare rece cum vine fâlfâind de departe... Ne ghemuiam alături cu toții, ni se păreă că e vântul de primăvară și nu știam că-i răsufletul morții, care venia să ducă doi...

Poate în clipa aceea s'a hotărât soarta lor...

* * *

Iosif a căzut doborât de fulger deodată,
dar eră un fulger care trebuia să vină. Norii
negri îl prevesteau demult... În clipa când
i-a cetit vestea morții, Chendi, a înțeles că

nici vieața lui nu mai are nici un rost și și-a
făcut singur capăt...

— Și gropașii au săpat deodată două mor-
minte la Bellu...

Paris, Iulie.

Octavian Goga.

Decrescendo.

Lui II. Chendi.

— Uite... discul soarelui
De sub bolta sură
Cerne rar lumina lui
Fără de căldură...

Ce e jalea culmilor
Fără glas de strună?
Și adâncurile lor
Fără de furtună?

Suflet de cârmuitor
Strămtorat în gloate,
Te-au luat pe-aripa lor
Cântecele toate.

Strânge lutu 'mprăștiat
Și-mi redă norocul,
Cântecul meu necântat
Să-și urmeze jocul.

Proza vieții te-a mușcat
De te-a scos din fire,
Inimă de împărat
Fără de oștire.

— Unde valorile bat
Piatra se sfărâmă...
— Du-te vis inaripat,
Dragoste de mamă...

— Rază nu mă 'nduioșă,
Dă-mi lumină sfântă,
N'ai menire de-a sfărma
Ci la groapă-i cântă.

Nu sunt brațe ce cuprind
Stânca în ceasuri grele?
Valurile năvălind
Nu se frâng și ele?

Cum de n'a putut jertfi
Pentru mine-o zare?
Cum de n'am știut iubi
Fără de cântare?

Maria Cunțan.

Lui Șt. O. Iosif.

„La arme!” a strigat Românilor. „La arme!”
Și i-a chemat din munți, din văi și din păduri,
Prin glasul inspirat al dulcei sale guri,
Ca lanțul fraților robiți și dragi să-l sfarme.

Chemarea-i ascultată fû. Și în cazarme
Veniră ca să 'mbrace grelele armuri
Flăcăi fără mustați, bătrâni cu perii suri...
Dar unde-i, să se bucure, poetul?... Doarme!

A dormit pe veci rapsodul vitejiei
Și n'a avut măcar norocul de-a vedea
Cum vin, voioși, cântând toți fiii României

„La arme!” cea din urmă poezie-a sa.
Cântați-i-o, Români, mereu! Și facă Domnul
Să biruiți!... Ce dulce-i va fi atunci somnul!

Gheorghe Ranetti.

Și tot la Loghi în atelier a venit odată Iosif cu un teanc de manuscrise și ne-a cetit volumul de „Patriarhale”, înainte de a-l da la tipar. L-am luat pe rând în brațe și l-am sărutat. Fiecare din noi ne aduceam aminte de alte versuri de ale lui, pe care am fi dorit să le mai primească în volum. Dar el le respingea toate, nu voia să facă acelor „flea-curii” cinstea volumului. Această selecție jertfitoare a fost cauza că cartea lui a fost, după atâția ani de secetă literară, întâiul volum. Afară de „Baladele și idilele” și de „Firele de tort” ale lui Coșbuc, aproape tot ce apăruse dela „Poeziile” lui Vlahuță încoace erau colecții de versuri scoase în grabă de ceie ardeau de nerăbdare să-și vadă numele pe învălitoarea unei cărți, fără unitate de gândire, fără o personalitate și un suflet de poet.

Iosif fusese elev al celor doi mai scrupuloși măiestrii ai formei, al celor ce pătrunși de sfințenia artei și-au muncit cu o autocritică dusă până la extrem operele înainte de a le da la tipar, alui Vlahuță, cel care l-a descoperit luându-l părintește sub scutul său pe când scotea revista „Vieața”, și alui Caragiale, cu care cutreerese redacțiile câtorva gazete și care-î vorbise nopți întregi despre felul cum se scrie o propoziție românească. El a învățat dela măiestrii săi să scrie, și nu le-a făcut niciodată rușine. Între hârtiile mele găsesc redacția primitivă a poeziei „Fusul”¹⁾. O transcriu la acest loc ca să se vadă ce-a jertfit poetul pentru ca să ne poată da acel mic capod'operă ce va rămâneă totdeauna în literatura noastră.

Făclule din urmă se sting la mănăstire,
O clipă plânge toaca... se face-apoi tăcere...
Prin alba ferestruie în neagra încăpere
La vatră vezi o babă topită de veghere
Torcând în aiurare.

Sub degetele-i fusul tot fuge și se 'ntoarce,
Se deapănă și smulge din caer lăna mută,
Purtat în cercuri par'că de-o mână nevăzută...
Cu gândurile duse, cântând în gol pierdută,
Bătrâna măică toarce...

Deasupra Precurately stă candela de pază,
Cucernic stăruiește în aer busuiocul,
Pe vatră luptă în umbră mocnit și vânat focul;
Înstreinat un greer, schimbând într'una locul
Sub vatră aiurează.

¹⁾ „Patriarhale” pag. 11—12.

Ca prins de vrajă fusul tot fuge și se 'ntoarce
Repovestind într'una păcatele iubirii...
Părinții morți de jale... blăstămul pribegirii,
Și viscoloasa noapte la poarta mănăstirii...
Bătrâna toarce, toarce.

Între amintirile din Paris îmi răsare mai ales viu în minte o seară. Ne găsiserăm iarăș cu Cioflec și cu Anghel la „Zimmer”, în braseria de sub „Châtelet”. O discuție înflăcărată se încinsese între noi asupra literaturii germane și franceze. Noi doi cu Iosif susțineam că Francezii n'au avut niciodată lirici care să se poată măsura cu fiii visători ai Germaniei. Cioflec și mai ales Anghel considerau aceste afirmări aproape ca un atac personal. Stând în picioare, Anghel recită versuri din Musset și din Verlaine desfiidându-ne să le găsim pereche în literatura germană. Atunci Iosif, liniștitul și timidul Iosif, a bătut cu pumnul în masă și palid la față a început la rândul său să citeze din Goethe și din Heine. Întâmplarea voi ca în aceea seară să ne întâlnim cu Antimireanu — iacă încă unul mort în floarea tinereții! — care cu câțva timp în urmă scrisese un articol disprețuitor despre literatura noastră populară. Musset și Heine fură uitați ca prin farmec și toți patru ne năpustirăm asupra celui ce fusese, cu articolul său, cauza pentru care „Floarea albastră” a trebuit să înceteze. Bietul cercă să replice, să-și apere convingerile, dar văzând că argumentele nu pot străbate în fața indignării noastre, și-a luat pălăria și ne-a lăsat ridicând un înn poelului anonim al Mioriței.

Iosif a plecat cel dintâiu din Paris. De mult doriă să cunoască și Germania înainte de a se înapoiă în țară și Cioflec nu-l mai reținū. Precum Babilonul de pe marginile Senei îl desconcentrase la început, astfel impresiile ce-i lăsară orașele din Bavaria fură atât de puternice încât luni de zile el nu mai izbuti să scrie nici un vers.

Nelinștea noastră însă în curând fu risipită, căci după un timp scurt de reculegere urmă acel șir lung de sonete admirabile, care s'a publicat în anul întâi al „Sămănătorului”.

Din timpul acesta încep scrisorile lui.

Îi trimisesem o dare de seamă asupra volumului de „Patriarhale”. El îmi răspunde din München, cu data 21/VII 1901.

„Când au apărut „Patriarhalele” eră să mă mpușc și nu făceam rău; ar fi avut atunci un rost tot sgomotul ce se produse în jurul prostiilor mele. Căci deși eram pe deplin edificat în ce privește valoarea lor, totuș le iubeam, și oricât mi se păreau de simple, bănuiam că n'au să fie pricepute. De fiecare vers se legă ceva ce m'a durut adânc, dar socoteam așa lipsită de importanță durerea asta, încât mă mir cum am fost în stare s'o torn pe hârtie, chiar în forma asta imperfectă sub care se prezintă. Tu vii acum și desgropi atâtea frumuseți din versurile mele, încât mă faci să cred că m'ai înțeles și mă cunoști mai bine decât eu pe mine însumi. Și în același timp mă faci să sufăr. Sunt ca o fată urită căreia li pui în față o oglindă măritoare și se înspăimântă ascunzându-și fața cu rușine. Astfel pui tu într'o lumină strălucitoare defectele firii mele, în contra cărora am încercat să lupt fără folos. Ce mult aș fi dorit să fiu, sau cel puțin să par altul! Vesel, sănătos, plin de curaj, — nu un plângăcios cum sunt. Am nutrit totdeauna iluzia tainică de a fi un discipol al lui Coșbuc și un continuator al lui. N'am să-ți iert niciodată că m'ai distrus iluzia asta. Și ca să mă răsbun și să-ți fac în ciudă n'am să mai scriu decât balade de-aci înainte! Iac' așa. Atunci să te văd ce ai să mai scoți din ele. Numai din curiozitate de a le vedea analizate de tine am să le scriu...”

„...Eu voiu plecă într'o înfundătură prin Alpi și am să târâsc muza de pâr pe cărările cele mai prăpăstioase. Inima însă-mi gravitează către Brașov.

„...Scriu pe „Corbea”, da-i greu al drăcului, că-i legat în fiare de mâni și picioare, și-i pecelluit la gât cu trei litre de argint cum n'am văzut de când sânt! — vorba rapsodului”.

Iosif de fapt nu avea o părere bună despre poeziile sale. Le credeă imperfecte și-mi spunea adesea că ar fi cel mai fericit om din lume, dacă ar putea să facă poeziile numai pentru sine, să le poarte numai în cap și să nu trebuie să le ciuntească așternându-le pe hârtie. Romantic din creștet până în tălpi, și deci aplecat spre reverii și lăsându-se bucuros răpit de farmecul trecutului, el se luptă totuș cu sine, voinc ca dintre versurile sale să apară, deodată cu admirația vremurilor eroice și patriarhale, un îndemn optimist pentru viitor și nu un izvor de reflexii pesimiste asupra prezentului. „Pe când scriam și eu, copleșit de influența gi-

gantului Eminescu”, mi-a spus odată, „văicăreli asupra nemerniciei vieții, pe care nu ajunsesem s'o cunosc încă, m'am întâlnit odată cu d-l Gherea. Și din vorbă în vorbă mi-a povestit trecutul său plin de suferințe. Când am văzut însă la acest om, pe care soartea nu l-a cruțat, acel idealism neștirbit din tinerețe și un optimism fără margini, m'am jurat, că n'am să scriu versuri nici odată în clipele când dureri vagi și o tristețe descu-răjătoare te ispitesc să iai pana în mână”.

A doua scrisoare e din Neuburg, lângă Dunăre, din 9 August 1901. O transcriu întreagă, căci ea are o valoare literară deosebită prin măiestria cu care acest suflet impresionabil pentru vieța patriarhală a prins într'un tablou minunat un colț al aceluia orașel bavarez.

„Nu știu acū: mi-e dor de tine pentrucă mi-e dor de Brașov, ori mi-e dor de Brașov pentrucă mi-e așa de dor de tine. Destul, că mi-e dor; mi-e dor!

„Și dorul ăsta m'apucă câteodată — nu pot zice din senin, căci plouă cu găleata — din prima zi când descălecaiu la bariera acestui vechiu orașel, unul dintre cele mai dragălașe, poate, din regatul binecuvântat al Bavariei.

„La început ploaie și frig, plictiseală, sărăcie goală. Eră cât pe-aci să mă spânzur de năcaz. Pe urmă s'a îndurat Dumnezeu și la rugăciunile mele fierbinți a deschis iar seria seninelor zile de vară; de-atunci e tot frumos. Văzduhul s'a desbrobodit din nori albastru ca ochii Brunhildei; numai Dunărea vine mâniaoasă și turbure, clocotindu-și cu sgomot valurile spumegate, căci a plouat sdravân la munte.

„Castelul mareț — azi cazarmă — își oglindește turnurile seculare în apele Dunării, o luntre pustie dăntue jos, lângă țărm. În dreapta, la stânga, coboară și urcă uliți strămte, măturate de curând; căsuțe albe dorm cumini în șir, cu flori la ferestruici și cuiburi de rândunele sub streșini. Iar armonia gravă a clopotelor consacra liniștea asta patriarhală. Militari țanțoși trec zornăind din pinteni; o slujnicuță aleargă desculță și dispare în colț; un țăranoiu lung de nu se mai sfârșește se oprește 'n loc nehotărît; de departe mă măsoară din ochi, par'că ar pofti să-mi ceară socoteală ce caut în țara lui, străin venetic. Vreau să-l ocalesc și, trecând pe lângă el, l-aud mormăind. Știi ce mi-a zis? „Grüss Gott!”

„Dar pe ulicioara unde mi-am ales eu reședința este mai totdeauna pustiu. Peste drum „eine wunderliche Familie”: tatăl cântă din corn, băiatul din vioară, fata la pian. Oamenii ăștia par'că nu trăiesc decât pentru Beethoven și Wagner. La anumite ceasuri, mă postez la fereastră și-ascult; mica orhestră are un ansamblu perfect. Cel puțin pe mine mă'ncântă. Dar fără de veste concertul se 'ntrepuce tocmai în

inima unei partituri; a sunat clopoțelul dela ușa prăvălioarei de jos deasupra că eia atârna modesta firmă: Wilhelm Fink. Herr Fink lasă muzica la o parte și coboară facticos în boltă ca să-și servească mușterii; apoi se întoarce iar la copii și concertul reîncepe. Eu stau la pândă după stururi; figurile lor abia se disting în clarobscurul odăitei; din când în când copila ridică grațios căpșorul, aruncându-mi priviri nevinovate, pe furis.

„Astăzi e numai bătrâna acasă. M'am obicinuit așa de bine cu vecinii mei, încât par'că-mi lipsește ceva zărind ferestrele pustii. Ca să-mi alung uritul îți scriu ție. Ar trebui să 'nngresc însă pagini întregi dac'aș sta să-ți zugrăvesc vieța ce duc eu pe-aici. Niciodată n'am fost în mai bune dispoziții poetice; ziua mi se ducе ca un vis și toate gândurile mele tind să se prefacă în armonie. Seara mă plimb singur pe țărmul Dunării ori prin Englishgarten — o superbă grădină pustie. Și... făuresc versuri. Păcat numai, că cele mai frumoase se duc în risipă ca o negură și prea puține ispitesc să se 'nchege în rime sonore. Totuș mă bucur simțind cum pe zi ce merge recapăt încrederea ce-o bănuiam pierdută pe veci.

Sunt iarăș nebunul din vremi de-altădată,
Iar umblu ca 'n vis, poticnindu-mă 'n mers;
Tot gândul mi-e farmec, simțirea mi-e beată
Și inima-mi iarăș începe să bată,
Și bate 'n cadență de vers.

Așa zău! Îmi pare că murisem odată și acum mă deștept dintr'un somn lung, — renăscut. Din păcate însă în această a doua viață m'am pomenit schiop! Pe semne m'au „călcat” letele pe când dormeam, abia mai pot mișcă piciorul stâng de vreo două zile 'ncoace. Asta sper, că n'are să mă împiedece să încălec pe Pegas... Brrr! Ce mai de proză!

Știi care-i poetul meu favorit acum? Goethe! Nu-i așa că sunt cam îndrăzneț? Dar fii pe pace! N'am chef de traduceri acum. Te rog comunica cele mai umile plecăcuni dimpreună cu toată recunoștința mea d-nei Dima!;) „Cântecul” sună mult mai frumos pe nemțește; dar originalul, pe cinstea mea, nu merită atâta atenție!

Iată și un pendant la cântecul „Acolo” din volum. Dar te rog să nu-l publici:

II.

Lucia pe cer așa tăcută
Și, par'că, aruncând schintei,
Vrea să pătrundă peste stururi...
Ah, câte visuri, câte doruri
Încredințasem ei!

Ca un prieten de departe,
Departе 'n veci și 'n veci străin,
O așteptam în fapt de sară
În colț, acolo, să-mi răsără
Senină din senin!

;) D-na M. Dima, care are o colecție de traduceri foarte frumoase, în limba germană, din Eminescu și Coșbuc, a tradus poezia „Acolo” din volumul „Patriarhal” (p. 83), pe care o trimisesem poetului.

Dar într'o noapte blestemată
S'a dus... Și scăpărând mai viu,
S'a prăbușit în vecinicie...
De-atuncea lumea e pustie,
Tot cerul e pustiu...

De-atunci o strig în orice sară
Și-o caut nopțile 'n zadar...
O, spuneți, stelelor vecine,
În care sferе mai senine
Vrea să-mi răsără iar?

Tot din Neuburg, din 4 Septemvrie 1901 e scrisoarea următoare, ca răspuns la o scrisoare a mea, în care îl anunțam că am să țin o conferență despre el la adunarea „Asociațiunii” din Sibiiu. Poeziile de care aminteste sunt sonetele și cântecele sale, în care, printre amintirile închegate din călătorii, răsare acel caracteristic „Mi-e dor de munți... de Caraimanul, Pe veci acoperit de nori...” sau acel sincer „Nu-s doine ca în țara mea, Pe lumea asta 'ntreagă”. Dorul de casă începe să-l chinuе tot mai mult și mai ales dorul de Ardealul de care a rămas toată viața legat sufletește și în care pe atunci nu avea voie să se întoarcă. Dar scrisoarea aceasta arată în acelaș timp cât de bine își cunoșteă poetul măsura talentului său. Cu toate că nu avea o părere prea bună despre sine, eră conștient, că are meșteșugul „de a spune puțin, dar clar din multul ce-l simția atât de vag”. În acelaș timp el cunoșteă granițele până la care se poate avânta și oricât de mare ar fi fost dorul de a sbură mai sus, el a știut totdeauna să se oprească la timp, să fie mai tare decât ispitele. De aceea Iosif e cel care, apărând ca un poet mare dela primul său volum, a știut să rămână la înălțimea ajunsă și, fără s'о întreacă, el ne-a apărut în fiecare volum următor mai adânc, mai matur: de pe culmea unde se avântase el vedeă piscurile mai înalte ce-l încunjurau, dar a preferit să se oprească și să-și clădească acolo, sus, casa ce avea să-l adăpostească de toate vijeliile.

„... Să dea Dumnezeu noroc și voie bună, deși — ca să-ți spun drept — eu mă simt cam jenat în piele de om celebru. Auzi, auzi! o conferență despre părtilul de Iosif la adunarea Asociațiunii! Măi, voi sunteți niște infamii, cari v'ați hotărât cu orice preț să mă scoateți din sărite. Rezultatul începe să se vadă. M'am năcăjit și eu odată și am scris, am tot scris la verzi și uscate, așa numite sonete, — mă, niște prostii

pe care, ca să mă răsbun, vi le-am dedicat vouă, la fiecare câte unul. Și mai scriu încă, măcar să știu de-acum că mă fac de răs. Scriu cât pot și cum mi se năzare. Începuți și o poveste în versuri¹⁾, adecă un poem, dar m'am înămolit la capitolul al 3-lea. Vezi tu, vina e a voastră dacă azi scriu. Eu îmi spāl mâinile. Mult m'am frământat cu mine însumi până m'am hotărât odată să m'arăt cu pieptul deschis în fața lumii. Acum e acum. Știu bine, că joc ultima carte. De succesul ce l-oiu întâmpină în direcția apucată depinde tot viitorul meu. Căci dacă voi vedea că ajung ridicol, apoi mă 'mpușc fără multă vorbă. Eu nu-mi pot da seama dacă e ceva de cele scrise ori nu. Virgil²⁾ spune, că da, firește, cu mici rezerve pe ici-colea, și-mi dă ghes mereu să-i trag înainte cu sonetele. Una numai pot să bag și eu de seamă: că am căpătat multă ușurință în mânăuirea condeiului. Sunt versuri de cari mă 'ntreb singur dacă le-am făcut eu ori mi le-a șoptit cineva la ureche. Am câteva impresii dela Paris și din călătorie, turnate în versuri; acum în urmă am scaldat-o prin Cronicari, unde am găsit comori de lucruri frumoase; dar vai! niciodată n'am simțit mai adânc și mai dureros ce restrânse sunt cunoștințele mele. Sunt atâtea lucruri pe care le simt în sufletul meu și nu le pot așterne pe hârtie, pentru că-mi lipsește siguranța unei culturi univărsale, iar bibliotecă aici n'am. Umbliu pe dibuite și caut mai mult să ghicesc aceea ce ar trebui să știu pe din afară. Singura mângâiere imi rămâne tot meșteșugul de a spune puțin, dar clar, din multul ce-l simt așa de vag! Dar mă ispitește o dorință irezistibilă de a lărți sfera în care m'am mișcat până acum; mi-e sete de spațiu. Aș vrea să sbor și aripile nu m'ajută încă, iar cărma baionului desigur, că n'am s'o descoper eu...

„...Aș lăsa Bavaria și Italia și tot, mai, dac' aș putea petrece măcar o lună prin Țara-Bârsei ori prin Munții-Apuseni. Dar porțile Ardealului mi-s închise...”

Urmează trei alte scrisori tot din Neuburg și o postală din București. În ele vedem că noua revistă „Curierul literar” îl preocupă tot mai mult. În a treia o foarte nimerită caracterizare a entuziasmului Ardelenilor și în acelaș timp idea pe care a îmbrăcat-o atât de frumos și în sonetul: „Eu nu-s decăt un singur glas...” El niciodată nu se credea a fi un poet mare; în schimb avea o admirație nețărmită față de alții, adesea exagerată și lipsită de orice invidie. Așa cum s'a închinat în Nürnberg înaintea monumentului lui Hans Sachs, așa vorbiă cu cel mai adânc respect de scriitorii noștri mari, cu deosebire de Eminescu și Caragiăle, și când

apărū Goga, Iosif îi deveni cel mai devotat prieten.

„Zilele trecute am fost în Nürnberg, care nu-i de parte de aici. Totuș am chelluit o grămadă de parale și mi-am cam sdruncinat finanțele. Zic și eu însă că Țigănul: fie, că face! Ce-am mai văzut pe-acolo n'am răgaz să-ți spun acum și tu cred că-l cunoști dealtfel. Una știu: că n'am să-l uit niciodată. În fața monumentului lui Hans Sachs (care, deși cismar, totuș n'a fost vax) m'am închinat ca un epigon nemernic. Dar ce animație în orașul ăsta de ruină! Mă uitam nedumerit și tot mă 'ntrebam dacă nu sunt pradă unui vis...”

„Virgil e tot la Geneva și mi-a scris, că e silit să mai stea încă acolo. Nu știu dacă se va întoarce ori nu în țară, singur ori cu mine, ori sburām spre Italia, ori Dumnezeu știe în ce colț de raiu mă mai duce hoțul ăsta de inger. Eu aș vrea să văd pe fata, care a împlinit 70 de ani și nu și-a văzut de atâtea amar de vreme ficiorul! Mi-e dor și de Brașov și de tine...”

„...În București e vorba ca Stans să scoată o nouă revistă, cred că nu e o veste nouă pentru tine. Eu voi colabora din toată inima și mi-ar plăcea mult să te văd și pe tine alături de noi. Gelt?”

„Mai, să nu mă batjocurești rău la Asociație și, dacă nu-i cu supărare, te rog să-mi sāruiți pe cea mai frumoasă față dintre drăguțele vânzătoare.¹⁾ Să-i spui că-i din partea mea, ba chiar poți să le sāruiți pe toate în șir, în vreme ce eu tănjesesc și făuresc sonete.

„Iată unul închinat ție: Carnavalul.” (5/IX 1901).

„Postalele tale se bat în capete: una m'a invăeselit, alta m'a turburat. Eu știam, că termenul de prezentare la Academiē este 1 Oct. st. v. Din această pricină nu m'am grăbit. De unde voiati însă să afla când de două luni de zile trăesc în orașelul ăsta străin și ăat cu desăvârșire uitării? Sunt plictisit nu atât de gândul că am scăpat ocazia — de altfel destul de problematică — de-a fi premiat, căci sincer ți-o repet, nu cred prostiile mele vrednice de așa cinste, dar o eventuală premiare mi-ar fi dat posibilitatea să-mi ajut familia și să-mi termin studiile. În sfârșit, probabil, că așa a fost să fie...”

„De câteva zile mă plictisesc oribil pe-aici, nu mai aflū nici un farmec, sunt neliniștit și aș vrea să mă duc în altă parte. Pe semne e un blestem pe capul meu să nu pot sta mai mult la un loc. A fost tot frig și vreme urtă, o vechē rămășiță de reumatism mă chinăște și-mi strică pofta de scris și de celit. Cu toate acestea eu aș avea acum atâtea și atâtea de scris și-mi vine să turbez de năcăz că dispoziția și sănătatea nu m'ajută... „Curierul literar” poate să-mi dea ghes...” (19/IX 1901).

¹⁾ După conferință, domnișoarele din Sibiu au desfăcut volumele poetului în public.

²⁾ Urmează poezia publicată în „Sămănătorul” I. (1902) p. 111.

¹⁾ A fost odată...

²⁾ Cioflec.

„E ultima scrisoare din Neuburg. Părăsindu-l văd cât e de drăguș și mi-aduc aminte de multe momente fericite în cari m'am bucurat singur ca un avar de toate frumusețile risipite în colțul ăsta de raiu. Adio pare iubit cu alee pustii, adio castel înnegrit și mai ales ție nu mă 'ndur să-ți zic rămas bun, Dunăre dragă! Dar nădăjduesc să ne găsim în curând, acolo unde cursul tău devine mai potolit și mai grav, între malurile largi, acasă la noi, în țară...

„...Cât despre conferență nu mă indoesc, că ai fost aplaudat cu frenezie, căci Ardeleanul e entuziasat de felul lui și nu-i lipsesc adesea i devată motivele. Dacă versurile mele au avut succes... îmi închipui ce-ar fi când un adevărat poet, un cântăreț mare ar veni în mijlocul lor; sunt oameni însetați de adevăr și frumos. Tu însă ai făcut un lucru pe care nu-l meritam, în schimb mi-ai dat un ghiont de îndemn la muncă. Îmi scrii să mă port bine; îți făgăduiesc că voiu fi cât se poate de cuminte. „Ca n'empêche pas le sentiment“, cum însă spuneai tu odată... (1/X 1901).

„...Nu mă uită pe mine, Iosif cel de toate zilele... Te rog, dacă poți, trimete ceva material lui Stans.¹⁾ Eu am mult material adunat. Între colaboratori e Chendi și Zaharie.²⁾ Virgil, cred și Anghel — prin urmare toți ai noștri.

„...Dar oricât vieța e de tristă
Ne reamintim cu drag de vremea veche,
Și-am vrea la chef și-am vrea și la revistă
Să te avem păreche.

„...Revista cred că o să meargă. E vorba nici mai mult nici mai puțin decât de o redeșteptare națională. Îți poți închipui deci cu câtă dragoste voiu lupta eu!

„P. S. Deoarece într'o scrisoare trecută ti-am trimis niște versuri neisprăvite, îți transcriu mai jos cele trei strofe rugându-te să distrugi cele primite.

Acolo.

II.

Lucește sus așa tăcută
Și, par'că, izvorând schintei,
Vrea să pătrundă printre storiuri...
Ah, câte visuri, câte doruri
Încerc în taina ei!

¹⁾ Constantinescu-Stans.

²⁾ Zaharie Bărsan.

Ca un prieten de departe
Departe 'n veci, și 'n veci străin,
Stau și-o pândesc în fapt de sară
La geam acolo să-mi răsară
Senină din senin.

Lucind singurătății mele
Ea-mi este singurul odor...
Și nimenea, pe lumea 'ntreagă,
Nici steaua 'n univers pribeagă
Nu știe c'o ador!...

*

Dar mă opresc aici cu reproducerea scri-sorilor lui. Cele ce urmează ating lucruri in-time, deziluzii și dureri, cari nu pot fi nu-mite în aceste momente...

Cei ce-l urmăreau în timpul din urmă au rămas desigur uimiți de activitatea extra-ordinar de bogată pe care o dezvoltă. Alături de traduceri mari („Hoji“ de Schiller, „Visul unei nopți de vară“) el publică versuri prin toate revistele române. Avut-a oare o pre-simțire că i se apropie sfârșitul și voia să dea încă tot prisosul sufletului său? Sau sforțările supranaturale ce le-a făcut l-au mistuit?

Pe când în București, pe strade, lumea fascinată de nădejdiile războiului iminent cântă cu însuflețire puternic imn „La arme“, în care cu câteva luni în urmă Iosif sintetizase credințele obștei românești, poetul — poate sguđuul de acest moment înălțător — fu fulgerat de o congestie cerebrală. În floarea vârstei — la 8 Octomvrie aveă să implinească 38 de ani — în zorile zilei, s'a stins poetul „zorilor“. În timiditatea sa, în repulsiunea sa firească pentru tot ce eră reclamă, el sfârșește în niște momente când toată lumea românească e preocupată de alte gânduri, voind par'că să se strecoare nebăgat de seamă din această vieță, care l-a lovit atât de crud...

Sextil Pușcariu.

Cântec.

Singur și robit de jale
Mângăiam un dor ascuns:
Mi-ai ieșit atunci în cale,
Mi-ai zâmbit — și-a fost de-ajuns.

Bratele, ca niciodată,
Dornice mi s'au deschis:
Inima de-atunci mi-e dată
Și trăiesc un mândru vis.

Șt. O. Iosif.

Cântecul vieții.

Viori și flaute se 'ntrec
 Departe. Harpele răsună:
 Petrec
 Prietenii în clar de lună...

Prieteni dragi, fiți fericiți!...
 Din cupe, Bachus vă surâde...
 Bachantele cu ochii vineți
 Și-arată formele superbe...
 Cântați, jucați, vorbiți, iubiți!

Strigați, jucați în vesel cânt...
 Vorbiți, cântați — căci veți tăcea!
 Strigați, jucați, căci veți avea
 Destulă liniște 'n mormânt!

O, nu dormiți! Ce albă-i noaptea!
 Și ciocârliă va cântă
 Curând... Lumina viorie
 Va 'ncunună frunzișul verde
 Cu stelele căzute din albastru,
 Cu roua ce răsfrânge curcubee...
 Va izbucni și soarele curând...

Iar de 'ndurați
 Loviri,
 Măhniri,
 Și umiliri
 Răbdați!
 Răbdați-le pe toate,
 Căci toate, toate-s ale vieții
 Și toate vor pieri în vânt
 Și veți avea, prietenii dragi,
 Destulă pace în mormânt!...

Priviți! Priviți! Priviți-l cum răsare...
 Mărire, slavă ție, soare sfânt!
 ...O, nu dormiți, căci veți dormi,
 Destul, în patul de pământ...

Pe fânul plin de flori uscate
 Aleargă soarele răsând...
 În soare cald vă răsfițați
 Și vă 'mbățați de soare cald...
 Priviți! Căci soarele-i al vieții...
 Priviți la el, jucați în vânt,
 Căci veți avea destulă umbră
 Și beznă umedă 'n mormânt!

O, îmbățați-vă de soare,
 De orizontu 'ndepărtat,
 De aerul împrăștiat,
 De tot ce-i rază și culoare,
 De tot ce-i sunet și îndemn,
 De tot ce-i vis și voluptate,
 De tot ce-i cântec și avânt, —
 O bucurați-vă de toate
 Căci totul pierie în mormânt!...

Paris, Iulie 1913.

Victor Eftimiu.

Doină.

Să te cânt ori să te plâng
 De amar să-mi treacă?
 Nu te cânt nici nu te plâng —
 Du-te dorule nătâng
 Unde-o fi Oltul adânc,
 Du-te și te 'neacă!

Dac'o fi adevărat
 Tot ce se vorbește 'n sat,
 Nu mi-aș ține de păcat
 Să te dau la moarte, —
 Sufletul meu sbuciumat
 Truda să și-o poarte.

Maria Cunțan.

Cuvântarea d-lui N. Iorga

la înmormântarea poetului Ștefan O. Iosif.

Dintre aceia, cari la „Sămănătorul“ au dat acum 10 ani semnalul întoarcerii literaturii noastre la adevăr, la sinceritate, la folosul pentru neam și pentru omenire, prefăcând jucăria unor oameni fără ocupație în mijlocul de înviere al unui neam întreg și de afirmare a însușirilor sale sufletești înaintea omenirii întregi, — unul pleacă. El se duce înainte de vreme, în acest ceas al sunetului de goarne și clopote, al mișcării de oaste pe toate drumurile țării, de fâlfăire a celor dintâi steaguri de luptă. Se duce când din trenurile militare, aclamate cu un uriaș etuziasm, răsună un cântec mai sus decât toate celelalte, un cântec de încredere, de avânt, de îndemin la lupta care răscumpără, curăță și înalță, cântecul lui.

În jurul sicriului său sărac e astăzi puțină lume. Dar îi va fi păstrat acestui Arndt al nostru, acestui dintâiu cântăreț al unei nouă energii către o nouă glorie cel mai mare din darurile dumnezeiești: acela de a-și pierde sufletul în uriașul suflet al sutelor de mii, al milioaneilor de oameni cari vor merge mâne la jertfă cu versul lui pe buze.

*

În istoria literaturii noastre se va păstra o frumoasă pagină pentru acela care, școlar al marelui Caragiale, a învățat dela acesta două articole de crez, pe care tineretul celalalt nu le știă sau nu le știă îndeajuns: a fi cinstit față de fondul și de forma scrierilor sale. A nu spune decât ce este în tine și a o spune în forma care trebuie să fie, în singura formă care trebuie să fie.

De aceea a scris puțin și de aceea a pus așa de mult în ce a scris, de aceea s'a pus întreg în aceste câteva cărți, cu toată durerea sa și cu toate curatele sale speranțe.

Ele vor trăi cât literatura noastră. Nici o modă nu va distruge, nu va întuneca măcar lumina sigură, caldă, bună a scrisului său.

O lacrimă pentru om. Aceea pe care ar fi voit-o, sinceră și discretă, așa cum desigur

Cineimat Pavelescu și Ilarie Chendi.

el și-ar fi plâns prietenii plecați înainte de dânsul.

Ce om drept, blând, bun!

Ce suflet curat ca al sfinților!

Ce prietin fără păreche!

Și orice-ar fi în ceasul acesta, o zi e a lui, a omului despre care se va vorbi an de an în vieța noastră națională, o zi în care oricine se va gândi înainte de toate la superioara valoare morală, care s'a pierdut în acest om cu totul și cu totul superior.

Sol tânăr al Ardealului trăind pentru ideal, crâinic tânăr al răsboiului celui mare pentru dreptul nostru întreg, prietin al cinstei, al muncii, al jertfei, suflet îngeresc de credință nebiruită, de sfântă renunțare, înalță-te sus în sunetul victorios al strofelor tale în clipa când pământul patriei primește biata țărână obosită și dureroasă a trupului tău martirizat!

Șt. O. Iosif

de Ilarie Chendi.¹⁾

„În vremea noastră, când vâltoarea curen-
tului materialist cuprinde tot mai mult sufle-
tele, este necesar, cred, să ne oprim atențiunea
asupra tuturor acolora, cari prin munca lor
se opun acestui curent. Vorbesc, natural, de
muncitorii intelectuali, de scriitorii cari nu
se lasă a fi târâți de interesele egoiste, ci
până și în vremurile cele mai grele ridică
steagul idealismului și chiamă sub el pe toți,
câți se mai pot însufleți de idei mărețe, de
porniri nobile...”

Astfel își începe d-l I. Bianu darea sa de
seamă, făcută la „Academia Română”, asupra
ultimului volum de poezii al lui Șt. O. Iosif,
(*Poezii*, 1901—1902. Editura Socecu). Și
cu aceleași cuvinte voiu deschide și eu la
acest loc²⁾ o serie de figuri literare (titlu
compromis, dar cel mai potrivit!) căutând a
înfățișa cetitorilor pe câțiva din scriitorii no-
ștri, așa cum îi cunosc și înțeleg, fără pre-
tenția de a spune asupra lor cuvântul cel
din urmă și cel hotărîtor. A fixa definitiv
locul unui poet în ierarhia scriitorilor e o
operă pe care trebuie s'o săvârșească condeie
mai oțelite. Noi, cești mici și zavistnici, cei
pururea hărțuți și hărțuitori, nu avem decât
păreri absolut și intenționat individuale; ne
redăm impresiile, dobândite după cetirea cu
luare aminte a operii, sau chiar după cu-
noașterea personală a autorului. Acest fel de
critică, fără a fi științifică, își are rostul său,
căci, făcută cu totul desinteresată, este tot-
deauna un răsunset just al timpului și va servi
vreodată ca material cercetătorilor viitori,
pentru cari păreri contemporanilor vor putea
fi destul de prețioase.

D-l Bianu semnalează mai sus existența
unui curent idealist în literatura mai nouă,
socotind pe Iosif printre reprezentanții acestei
direcții.

„Idealism” e, poate, o noțiune prea vagă.
În realitate nu e poet care să nu viseze un
ideal. Și tocmai la noi se face multă paradă

cu avânturile nobile. Idealiști sunt toți de-
cepționații, cari își cântă iluziile sfărâmate;
sunt toți optimiștii cari își răsfață lira cu
nădejde în viitor; sunt toți adoratorii naturii,
cari reușesc să dea un lustru de lirism ver-
surilor lor. Până și rătăciții, cari în numele
unor idei moderne, pe cari ei nu le înțeleg,
și le imită papagalicește și lucrează cu ten-
dințe distrugătoare de idealuri, se numesc
idealiști.

Cred însă că e vorba de o formă specială
de idealism în poezia noastră, de o direcție
de luptă și stăruinți pentru readu-
cerea încrederei în însușirile suf-
flătești ale neamului nostru. Și sub
acest raport e socotit și Iosif printre idealști.
Iar d-l Bianu are dreptate.

În zadar. Oricât ar oscila un talent la în-
ceputul dezvoltării sale, oricât s'ar lăsa să
fie influențat de lectură străină, sau de un
mediu mai mult sau mai puțin prielnic, dacă
este un talent original, el se desface treptat
de toate și, în afară de darul său, nu-i mai
rămân decât legăturile de rassă și toată
bogăția de amintiri înregistrate. Iar dintre
toți tinerii noștri poeți, Iosif singur întrunește
cele trei calități principale, cari caracterizează
talentele adevărate: legături distincte cu viața
neamului său, cunoașterea trecutului literar
și istoric al acestuia și putere originală de
a crea.

Leagănul copilăriei lui Iosif este Brașovul,
unde tatăl său, deaproape înrudit cu scriitorul
și academicianul Gavriil Munteanu, a fost
timp îndelungat directorul liceului român. O
spun aici, spre a împrăștiă pentru totdeauna
insinuările acolora nebuloși detractori, cari,
fără a-și putea dovedi originea românească
măcar până în prima generație ce i-a precedat,
prezintă pe Iosif ca pe un venetic de cine
știe ce seminție semită. Dar o mai amintesc
și pentrucă originea lui, Brașovul, acest cuib
vechiu de cultură românească, orașul cu dis-
ciplină socială, cu atmosfera rece și sănătoasă
de munte, cu acel cult pentru tradiții și trecut
și cu credința nestrămutată în puterea nea-

¹⁾ Din volumul: Ilarie Chendi „Foiletoane”.

²⁾ E vorba de foiletonul „Voinței”.

mului, explică multe din calitățile poetului nostru.

E ceva aspru, ceva dârj și pornit în toată ființa lui viguroasă.

Tânăr, de abia 28 de ani, Iosif are astăzi o reputație pe care n'o întrece decât aceea a domnilor Coșbuc și Vlahuță. Și popularitatea ș'o datorește numai talentului său, ale cărui fructe sunt depuse în trei volume de poezii și alte trei de traduceri.

Întăiele lui poezii apar în „Vieța” d-lui Vlahuță, într'un timp când printr'o extraordinară reclamă de ziare eșiau rând pe rând volumele lui Radu Rosseti, poet acum naufragiat, și când d-l Hajdeu introducea cu mult aparat poezia cea rece și afectată a lui H. G. Lecca. Acești doi se mențin în opinia publică până ce Iosif urcă tribuna „Convorbirilor” de sub direcția d-nului Bogdan. Prin volumul său „Patriarhale” stârnește o bucurie generală în presă și la toți câți, cu atâta dreptate, se plângeau de lipsa unei note originale în poezia contimporană.

Și cauza bucuriei recenziilor n'a fost numai manifestarea însăși a talentului, ci faptul că s'a găsit un public ca să-l îmbrățișeze, să se declare pentru o direcție atât de simplă și de firească, să se inspire din toate acele figuri blânde și patriarhale, din toate acele paste și icoane frumoase de pe pământul țării românești, zugrăvite de poet într'o limbă curată și melodioasă. E un moment simpatic acesta. A primi cu atâta căldură pe un evocator al trecutului, înseamnă că mulțimea își mărturisește predispozițiile sale sufletești, dragostea sa pentru caracterul național-romantic al poeziei.

Forma ușoară a poeziei populare, întrebuințată de Iosif, a contribuit mult la cucerirea opiniei. Și poezii ca „Doina”, sau ca următorul „Cântec vechiu” s'au răspândit foarte repede:

Codrute, stăpânule,
Codrute, bătrânule,
Mișcă-ți tu poienele
Și-ți ridică genele
De privește până 'n zare:
Nu s'arată șir de care,
Șir de care ferecate
Scărțând împedecate
De-angarele 'mpovărate
De neferi incunjurate?

Codrute, stăpânule,
Codrute, bătrânule,
Scutură-ți tu pletele
Să s'adune cetele:
Cetele haiducilor
Spaimele rescrucilor,
Să răstoarne carele
Vânzolin d'covoarele,
Să desfunde lăzile,
Să-și împartă prăzile.

Într'un volum de poezii populare, adunate de Eminescu, am publicat și câteva versuri inedite cu motive populare și povești versificate ale acestuia. Și e ușor de constatat, cât de mult se apropie Iosif de Eminescu în îmbinarea poeziei culte cu cea populară, cât de mult se nizuiesc amândoi la readucerea poeziei la dreapta ei obârșie. În poezia noastră populară zace tesaurul cel mare de motive poetice, atât în elementul liric, cât și în cel epic, tesaur ce-și așteaptă măiestrul ca să-l descopere, să-l desgroape și să-l curețe, dându-i cu mână măiastră meritata strălucire. Pe aceasta se poate răzîmă viitorul poeziei noastre, lată direcția în care viitorul mare poet se va putea afirma.

Vă fi acesta Iosif sau altul?

Afară de asta, Iosif mai are un ciclu de sonete, adresate tinerilor cântăreți contimporani. Sonetele lui sunt o adevărată mărturisire de credință de felul cum înțelege arta poeziei, cu fondul puternic, răzîmat pe: dragostea de lege și de țară și pe eternele aspirații ale neamului...

Lată idealismul lui Iosif, mărturisit cu consecvență dela întâia sa lucrare literară mai mare, traducerea Apostolului lui Petofi, în care a turnat o parte din entuziasmul său pentru idealurile poporului, până în ziua de astăzi.

Cântăreț al rasei sale, protest viu în contra palizilor muzageți străini, Iosif nu este un idealist sectar, un șovinist, care să facă sgomot în jurul său, ca anumiți scriitori de piese teatrale.

Nu este, mai ales, un frazeolog și făcător de ode ocazionale, cum sunt toți învățitorii de cuvinte mari și elastice, ci ideea națională în versurile sale găsește expresia artistică și sinceră fără a trece marginele bunului gust.

Ei, dar adversarii îi vor căută tocmă aci slăbiciunea. Vechiul cântec: poeții naționali nu sunt artiști, nu încearcă toate acele emoțiuni cari vibrează în coardele cele mai delicate ale artistului și dau poeziei pecetea eternității. Ei, desigur! Iosif, care a înțeles și tradus cu atâta măiestrie pe cei mai mari și

mai subtili poeți străini, pe complexul Heine, ca și pe subtilul și rafinatul Verlaine și în afară de baladele și sonetele sale a mai scris cântece de cel mai curat lirism, — Iosif n' o fi artist.

Ciudați mai sunt și apărătorii artei pure în literatura noastră!

Desrădăcinații...

Iosif și Chendi, tovarășii de muncă literară, cari s'au coborât deodată în groapă, în afară de multe note comune și divergente, aveau acelaș fond sufletesc: acela al înstrăinătului ce pribegeste în țară străină.

Mulți din cei trecuți dincolo, cu un fond sufletesc mai redus, se aclimatizează cu vremea, iar unii se aclimatizează așa de mult, încât nu se mai gândesc la Ardealul rămas în urmă. Pentru aceste suflete strâmte, chinuitoarea și mângâitoarea dragoste de țară este o noțiune necunoscută și chiar dacă ar încerca să încolțască, ea nu va prinde niciodată rădăcini mai trainice, asemenea acelei seminte din Evanghelie, ce a fost aruncată între mărăcini. Nostalgia îi încearcă la început, dar chemările ei sfioase nu mai află răsunset și glasul ei amuțește pe urmă; amintirile Ardealului sunt tot mai palide și perdeaua uitării le acopere în curând.

Ce ar și căută acest sentiment gingaș în inima unor oameni, a căror supremă țință eră: căpătuiala! Atinsă odată această țință, cei obișnuși să privească numai înainte nu mai au acum nici un motiv de a privi în urmă: la satul uitat din munții Ardealului, la vieața de muncă și jertfă, în care se sbat cei rămași acasă.

Sufletul complex al artistului, asemenea harfei lui Eol, se înfioară la atingerea celei mai ușoare adieri de vânt, ce sosește din țara lui, asemenea lui Ulise, care eră fericit când vedeă măcar din depărtare fumul înălțându-se deasupra Ithacei.

Puterea de vrajă a orașului-lumină îi chiamă și îi fascinează ca pe niște fluturi amăgiți de strălucire.

Cât de puternică, cât de categoric-imperativă e această chemare — și inima le svâcnește cu putere, când văd fâlfâind cel dintâi drapel și văd cel dintâi dorobanț, încât li se pare că trenul merge prea încet, deși el aleargă într'o goană nebună pe valea Prahovei!

Iată-i, în sfârșit, în orașul-lumină! Ei își întinde brațele lui de polip uriaș, înșfacă pe noii veniți, îi ridică pe o clipă în slavă, apoi le dă drumul în vâltoarea flămândă, în fundul căreia clocotesc într'o vâl-mășală nebună toate manifestațiile vieții: iubirea și ura, lumina și întunecul, curățenia și desfrăul, gloria și uitarea, cu tot convoiul lor, atât de amăgitor, strălucit și zadarnic...

Ei se simt, deodată, târâți de valurile acestor ape mari, cari se joacă acum cu ei, ca și cu niște biete frunze risipite de vânt.

Câți nu se pierd pentru totdeauna în clocotul acestor valuri flămânde! De câteori chemarea orașului-lumină nu s'a asemănat cu acel amăgitor cântec al Sirenelor, al căror palat fermecat e împrejmuit de vasele victimelor nesocotite, ce le-au ascultat chemarea! Mulți se cufundă și dispar fără urmă în vâltoarea atât de strălucită în aparență, dacă nu au prudența lui Ulise, de a spune tovarășilor să-i lege cu frânghii groase de catartul corăbiei, ca să asculte minunatul cântec al Sirenelor, dar el să nu se poată mișcă și astfel să nu cadă victimă acestor amăgitoare Loreley-uri ale antichității.

*

Vâltoarea flămândă a izbutit să ne cufunde în adâncuri doi din cei mai de seamă tovarăși de muncă. Dar ei s'au cufundat biruitori, reușind să iasă și să planeze la su-

prafață, cu talentul lor strălucit, cu stăruința de fier a drumețului, ce nu se oprește până atingea culmea luminoasă!

Cât de amețitoare este înălțimea, la cari pot să răsbată așa de puțini! Și câți din ceice s'au avântat până la ea, nu-și pierd cumpătul înainte de vreme!

Cei doi dispăruți au rămas — și în înălțimea la care se avântaseră — aceiași, fără să-și piardă directiva în drumul lor spre nemurire: au rămas ardeleni. Ei sunt doi brazi smulși de pe coama unui munte dela noi. S'au smuls singuri, și-au infipt rădăcinile viguroase „în altă țară“...

Gloria ce și-au eluptat-o, cu atâta vrednicie, eră de o strălucire rece, ca aceea a lunii; și, din vârful Omului, ochii lor priviau, cu o duiosie fără margini, spre colțul părăsit...

Unul își amintește atunci de mormântul părinților, plin de bălării, căci nu poate să-l stropească cu lacrimile lui; celalalt exclamă cu regret: ¹⁾

De-aș fi rămas, ca tine, în Ardeal,
Statonic stâlp al datinei străbune.
Într'o căsuță albă de sub deal,
Ferită de primejdii și furtune;

De-aș fi rămas acolo, să muncesc
Încunjurat de oameni cum se cade
În albele cămăși ce strălucesc
Ca spuma de șuvoaie în cascade;

De-aș fi rămas în casa de sub deal
De unde 'n neguri vezi sclipind Carpații!...
Dar eu m'am dus și te-am lăsat, Ardeal,
Ca un fugar mi-am părăsit eu frații...

Și ce frumos eră să fi rămas
Alături cu alții și cu tine,
Să 'nalț și eu pentru dreptate-un glas
Și să v'ajut în lupta pentru bine;

Să stau și eu de tine-alături azi,
Și eu ca tine să-mi încheg cântarea
Din vuetul eroicilor brazi
Ce strigă peste culmi redeșteptarea!

În clipele aceste, cei doi dispăruți încercau chinurile sfășietoare ale desrădăcinărilor.

Se smulseseră ei din pământul în care au crescut; își infipseseră chiar rădăcinile în solul nou, dar ce va rămăsese acolo, în Ardeal...

O pătetică din suflet, dacă vreți, câteva

ațe subțiri, aproape invizibile, ale rădăcinii... cari au urmat să-și iea hrana din țărâna veche, în care dorm părinții și frații, dulcea copilărie și tinereța cu amăgitoarele ei mirajuri de Fata morgana!

Ilarie Chendi, Victor Eftimiu și Caton Theodorian.

E o reacțiune atavică: glasul părinților din groapă, ce mustră cu blândețe pe copiii cei mai aleși, când ei se duc să muncească aiurea — și se împraștie ca puii potârnichei...

Și glasul părinților din groapă, a fost ascultat cu sfințenie: Cei doi dispăruți au trăit sufletește în Ardeal!

Fondul lor sufletesc a rămas același, dragostea lor pentru țara părăsită a crescut înzecit, întrupându-se în versuri ce vor rămâne

¹⁾ Scrisoare lui Goga.

pentru totdeauna, sau în atâtea articole de ziar, ce au hrănit opinia noastră.

Entuziasmul lor crește, cu depărtarea, și intuiția lor ageră remarcă nuanțe fine, cari scăpau adese celor de acasă, în toiul încăierărilor.

Când îi întâlneai în București, rămâneai uimit de interesul cu care discutau chestiile cele mai mărunte de acasă, urmărind pe tovarășii de studii, asupra cărora nu-ți puteai lămurii niciodată în deajuns.

De-acum capitala va fi mai pustie pentru noi ardelenii.

Și cele două morminte proaspete, asupra cărora vom arunca un mănunchiu de flori, vor fi și ele pustii, căci sufletul celor ce dorm dedesupt — nu va mai fi acolo!

El va plană undeva, deasupra Ardealului, în mulcome bătăi de aripi, peste țărâna părinților, după o vieață de sbucium, de pribegie — și izbândă!

A. Ciura.

Wilhelm Tell¹⁾

de Fr. Schiller.

Act. III.

Scena a treia.

(Livadă în Altdorf. Copaci în față; în fund pălăria în vârful unei prăjini. Vederea e mărginită de muntele Bannberg, d'asupra căruia se ridică un pisc acoperit de zăpadă).

(*Friesshart* și *Leuthold* stau de strajă).

Friesshart.

De geaba stăm. Nimenea nu vine
Să facă reverența pălăriei.
Altda' aci eră ca 'n iarmaroc;
Livada par'că-i pustiită-acuma
De când momâia spânzură 'n prăjină.

Leuthold.

Vin numai vagabonzi ce-și flutură,
În ciuda noastră, cușmele lor rupte.
Dar ceilalți oameni ocolesc mai bine
Tot târgul chiar, decât să-și încovoie
Spinările în fața pălăriei.

Friesshart.

Sunt nevoiți să treacă toți pe-aci
Când vin, de-amiază, dela primărie,
Credeam să prind atunci o pradă bună,
Când iată popa Rösselmann; — venea
Dela un maslu — și s'oprește 'n fața
Prăjinei chiar, cu darurile sfinte.
Paraclisierul sună clopoțelul,
Cădem toți în genunchi, atunci, și toți
Salută sfântul vas, nu pălăria.

¹⁾ Din lăsământul literar al poetului, după manuscrisul original.

Leuthold.

Vezi tu, fârtate, nu știu cum, dar par'că

Noi ne 'njosim în fața pălăriei.

E o rușine pentru un ostaș

Să străjuiască-o pălărie goală.

Și-orice creștin, cred, ne disprețuește.

Să faci plocoane unei pălării

Deșerte, zău, porunca-i nebunească!

Friesshart.

De ce nu unei pălării deșerte?

Au nu te 'nchini atâtor — tidve seci?

(*Hildegard*, *Mechtild* și *Elsbeth* vin cu copii și se opresc dinaintea prăjini).

Leuthold.

Și tu ești un mișel slugarnic, gata

Să bagi în gherlă pe-oameni cum se cade.

Cât despre mine, treacă cine vrea

Pe lângă ea, mă fac că nu mă uit.

Mechtild.

Acolo sprânzură deregătorul!

Stați smirna, măi copii!

Elsbeth.

O, deie Domnul

Să plece să ne lase pălăria;

N'ar fi un rău prea mare pentru țară.

Friesshart (te gonește).

Plecați, afurisitelor! Ce treabă

Aveți aci! Trimite-vă-ți bărbați

De se 'ncumet porunca s'o înfrunte!

(Femeile pleacă).

(*Tell* cu arcul, ducând pe copil de mână; ei trec pe dinaintea pălăriei în față, fără s'o bage 'n seamă).

Walter.

Tată, e-adevărat că 'n munte-acolo
Copacii sângeră, de le crestezi
Tulpina cu săcurea?...

Tell.

Băiețe, asta? Cine spune,

Walter.

Baciul povesteă.
Copacii-s fermecați, și dacă-i vatem,
Ziceă, că-ți crește mâna din mormânt.

Tell.

Copacii-s fermecați, în adevăr.
Vezi brazii ceia, piscurile albe
Care se pierd în ceruri?...

Walter.

Sunt ghețarii
Cari nopțile prelung și surd detună
Și ne trimit lavinele la vale.

Tell.

Așa e, și lavinele de mult
Erau să 'ngroape sub a lor povară
Orașul Altdorf, dacă 'n drumul lor
N'ar sta pădurea dărză, sus, de străjă.

Walter.

Sunt, tată, țări în care nu sunt munți?

Tell.

De te cobori din plaiurile noastre
Și, după ape, mergi tot mai adânc,
Dai peste-un șes întins și larg pe unde
Șuvoaiele nu saltă spumegate,
Ci-s râuri care curg domol și lin;
Acolo vezi spre cele patru zări
Și grâul crește 'n mandle holde-acolo
Și toată țara par'că-i o grădină.

Walter.

O, tată, pentru ce nu coborîm
Cât mai curând în țara cea frumoasă,
Și stăm aci mereu cu frica 'n sân?

Tell.

Frumoasă-i, bună-i, ca și cerul, țara;
Dar nu se bucură, acei ce-o ară,
De roada muncii lor,

Walter.

Ei nu trăesc
Nesupărați, la vatra lor, ca tine?

Tell.

Pământul e-al Vlădicăi și al Rigii.

Walter.

Dar pot vână prin codrii 'n toată voia?

Tell.

A domnilor e pasărea și fiara.

Walter.

Dar pot măcar să prindă pește 'n râuri?

Tell.

Râu, mare, sare — toate-s ale Rigii.

Walter.

Dar cine-i Riga cel temut de toți!

Tell.

Ocrotitorul lor care-i hrănește.

Walter.

Dar nu se pot ei ocroti?

Tell.

Acolo
Vecinul n'are 'ncredere 'n vecin.

Walter.

Ce strâmt e-acolo 'n țara largă, tată!
Mai mult îmi place-aci, lângă lavine.

Tell.

Mai bine-i dragul meu, să ai la spate
Ghețarii, decât oamenii cei răi!
(Vor să treacă înainte.)

Walter.

Ei, tată, uite-o pălărie 'n par!

Tell.

Ce-avem cu pălăria?! Hai, să mergem.
(Pe când vrea să treacă, Friesshart îi aține calea cu sulita.)

Friesshart.

În numele 'mpăratului! Oprește!

Tell (apucă sulita).

Ce vrei? De ce-mi ții calea?

Friesshart.

Ai călcat

Porunca. Trebuie să ne urmezi.

Leuthold.

N'ai salutat în treacăt pălăria!

Tell.

Prietene, dă-mi drumul!

Friesshart.

La 'nchisoare!

Walter.

La închisoare tata! Ajutor!

Săriți de grabă, oameni buni, săriți!

Dați ajutor! L-au prins și vor să-l ducă!

(Preotul Rösselmann și Petermann, crâsnicul, vin cu alți trei oameni.)

Crâsnicul.

Ce-i?

Rösselmann.

Ce pui mâna, mă, pe omu-acesta?

Friesshart.

Fiindcă e dușman împărăției,
Un vânzător!

Tell.

Eu, vânzător!

Rösselmann.

Te 'nșeli,

Prietine, acesta este Tell,
Bun cetățean și om de toată cinstea.

Walter (zărește pe *Walter Fürst* și aleargă 'n
calea lui).

Bunicule,-ajutor! Îl duc pe tata!

Friesshart.

La temniță!

Walter Fürst (inaintând grăbit).

Stați! Mă pun eu chezaș.

Tell, pentru Dumnezeu, ce s'a 'ntâmplat?

(Vin *Melchtal* și *Stauffacher*.)

Friesshart.

Își bate joc de voia prea înaltă
A marelui deregător al țării.

Stauffacher.

Tell a făcut-o asta?

Melchtal.

Miști, băiete!

Leuthold.

N'a vrut ca să salute pălăria!

Walter Fürst.

Și pentru asta-l duceți la 'nchisoare!
Prietene, mă pun chezaș! Lăsați-!

Friesshart.

Chezaș te pune pentru tine însuși!
Noi facem ce ne cere slujba noastră!
În lături!

Melchtal.

Nu! E strigător la ceruri!

Răbdă-vom noi atâta nedreptate
Obraznică, lăsa-vom să-l rîdice
Sub ochii noștri?

Crâsnicul.

Suntem cei mai tari.

Prieteni, nu răbdați! Să punem toți
Umăr la umăr!

Friesshart.

Cine se 'ncumete

Să stea 'mpotriva stăpânirii?

Încă trei oameni (aleargă în scenă).

Stați!

Venim și noi să v'ajutăm! Ce este?
Jos, la pământ, cu ei!

Tell.

Stați, oameni buni!

Lăsați, că știu eu să m'ajut și singur.
Ce credeți voi, că mă temeam de dânșii,
De-aș fi voit să-mi pun la preț puterea?

Melchtal (cătră *Friesshart*).

Cutează de ni-l smulge dintre noi!

Walter Fürst și *Stauffacher*.

Lăsați-! Dați-i drumul!

Friesshart.

Răsvrătire!

Răscoală! (Se aud glasuri de corn de vânătoare).

Femeile.

Uite, vine dregătorul!

Friesshart (ridică glasul).

Răscoală! Răsvărire!

Stauffacher.

Zbiară până

Plesnești, mișelule!

Rösselmann și Melchtal.

Nu taci odată?

Friesshart (strigă și mai tare).

Răscoală! Răsvărire! Ajutor!

Walter Fürst.

E dregătorul! Vai, ce-o să se 'ntâmple?!

(*Gessler* călare, cu șoimul pe pumn, *Rudolf der Harras*, *Berta de Bruneck* și *Rudenz*, o mare suită de aprozi înarmați cari fac un cerc de sulii în jurul scenei întregi.)

Rudolf.

Loc dregătorului!

Gessler.

Împrăștiati-i!

Ce-aleargă-așa norodul? Cine strigă

Dup'ajutor? (Tăcere generală.)

Ce este? Vreau să știu!

(Cătră *Friesshart*.)

Apropie-te! Spune cine ești

Și pentru ce îți tu pe omul ăsta?

(Trece șoimul la un servitor.)

Friesshart.

Mărite Doamne, sunt aprodul tău

Și pus ca strajă lângă pălărie.

Pe-acest creștin l-am prins asupra faptei,

Când n'a voit să-i dea căzuta cînste.

Am vrut să-l arestez, norodul însă

Se 'ncearcă să mi-l smulgă cu de-a sila.

Gessler (după o pauză).

Atât dispreț ai pentru rege, Tell,

Și pentru mine care 'n locul său

Domnesc aci, că nu catadixești

Să dai puțină cînste pălăriei

Ce-am atârnat-o pentru ca să văd

Credința voastră? Prin purtarea ta

Ți-ai dat pe față gândul tău hain!...

Tell.

Măria Ta, a fost din zăpăceală

Nu din dispreț, de-aceea cer iertare.

De-aș fi eu teafăr, nu mi-ar zice Tell¹⁾

Cer iertăciune, n'o să mai se 'ntâmple.

¹⁾ Hiess ich nicht der Tell = Tell în limba germană veche însemnă nesocotit, temerar.

Gessler (după oarecare tăcere).

Ești un arcaș destoinic, Tell. Se spune

Că poți să te întreci cu-orice arcaș.

Walter Tell.

Și-i prea adevărat, Măria Ta,

Că tata-ți nimerește-un măr din pom

La depărtare de-o sută de pași.

Gessler.

E-al tău copilul?

Tell.

Da, Măria Ta!

Gessler.

Mai ai copii?

Tell.

Am doi, Măria Ta!

Gessler.

Și care dintre ei ți-e cel mai drag?

Tell.

Mi-s dragi la fel copiii amândoi.

Gessler.

Ascultă, Tell. Fiindcă tu din pom

Poți lua la țântă mărul, la o sută

De pași, doresc să-mi dovedești aceasta

În fața mea, acuma... Să-ți dau arcul!

Îl ai chiar la 'ndemână, și fii gata

Să iai un măr la țântă de pe capul

Copilului, — dar te povățuesc:

Ochește bine, ca să nimerești

Dela 'nceput și dintr'odată mărul, —

De unde nu, să știi că ești pierdut!

(Toți dau semne de spaimă.)

Tell.

Măria Ta... ce grozăvie-mi ceri?

Eu trebuie-așadară de pe capul

Pruncului meu... O, nu, de bună seamă

Nu-ți dete 'n gând — ferească Dumnezeu! —

Nu poți să ceri pentru nimica 'n lume

Așa ceva 'nadins dela un tată!

Gessler.

Vei lua la țântă mărul de pe capul

Copilului... asta o cer și-o vreau.

Tell.

Cu arcul meu să iau la ochi căpșorul

Cel scump ca ochii mei?... Mai bine mor!

Gessler.

Ai să ochești sau vei muri cu pruncul.

Tell.

Vrei să-miucid cu mâna mea copilul!
O, n'ai copii, Măria Ta! Nu ști
Ce se petrece 'n inima de tată!

Gessler.

Ei, Tell, de când ești tu așa cuminte!
Mi se spune că ești un visător,
Și că te-abai din felul altor oameni.
Îți place tot ce-i rar — de-aceea, vezi,
Îți dau prilejul pentru-o faptă rară.
Un alt în locul tău ar sta la gânduri,
Tu însă te descurci cu ochii 'nchiși.

Berta.

O, nu glumi așa cu bieții oameni!
Nu-i vezi cum tremură, pieriți la față,
Așa puțin sunt ei deprinși cu glume
În gura dumitale...

Gessler.

Cine-ți spune

Că eu glumesc, domniță?
(Apucă un ram care atarnă deasupra lui.)

Uite mărul!

Loc! Faceți loc! — și el să-și ia distanța
Ca de-obicei; — optzeci de pași îi dau.
Atât... S'a lăudat că ia la țântă
Pe om la depărtare de o sută —
Acum, arcașe, să te vād la treabă!

Rudolf.

O, Doamne, n'a glumit. Cazi în genunchi
Și roagă-l pentru vieața ta, băiete!

Walter Fürst (lângă Melchtal care abia își mai poate
stăpâni nerăbdarea).

Stai liniștit, te rog și te 'nfrânează!

Berta.

Destul, Măria Ta! E crud să-ți faci
Un joc din spaima unui biet părinte!
De și-a atras prin vina lui ușoară
Pedeapsa cea mai grea, pe Dumnezeu!
În clipa-aceasta și-a răscumpărat-o
Simțind de mii de ori florii morții.
O, lasă-l dar să-și caute de cale!
Te știe-acum; și despre ceasul ăsta
Și-or aminti și strănepoții lui.

Gessler.

Deschide-ți drumul!... Hai, ce șovăești?
Tot ești pierdut; puteam să te omor
Și, vezi, eu, milostiv, îți dărui soarta
În propria ta mână iscusită.
Nu poate să se plângă de năpastă
Celce-i lăsat stăpân pe-ursita lui.
Te lăudași că ai un ochiu prea ager.
Poftim! Aci, arcașe, ai prilejul
S'areți ce poate meșteșugul tău!
Să nimerească punctul negru 'n țintă
Oricine poate; dar acela-i meșter
Care-i stăpân pe meșteșugul lui
Oricând și pretutindenea, și-al căru
Curaj nu-i stă în mână, nici în ochiu.

Walter Fürst (cade 'n genunchi în fața lui).

Măria Ta, noi îți cinstim puterea!
Dar lasă mila să încalce dreptul,
Ia-mi jumătate-averea, ia-mi-o toată
Că nu vâri în greu păcat pe-un tată!

Walter Tell.

Bunicule, nu 'ngenunchiă în fața
Omului-rău! Spuneți unde să stau.
Eu nu mă tem. Doar tata nimerește
Și păsărica 'n sbor, — n'o să greșască
În inima copilului.

Stauffacher.

Nici glasul
Nevinovat, stăpâne, nu te mișcă?

Rösselmann.

Gândește-te, Măria Ta, că 'n ceruri
E-un Dumnezeu și-odată vom avea
Să dăm toți seama de-ale noastre fapte!

Gessler (arătând pe copil).

Luați-l, și-l legați colea, de tei!

Walter Tell.

Ce?... Să mă lege? Nu vreau să mă lege!
Stau ca un miel, și nici n'am să respir...
De mă legați, nu, zău, nu pot atunci...
M'aș sbate împotriva legăturii.

Rudolf.

La ochi vreau numai să te leg, copile!

Walter Tell.

De ce la ochi? Ori credeți că mi-e frică
De o săgeată când e 'n mâna tatei?

Am s'o aştept făr' a clipi din gene.
 Hai, tată, trage! El nu vrea să creadă
 Că ești arcaș. Ne crede și pierduți.
 Hai, trage 'n ciuda lui, și nimereste!

(Se duce sub tei, i se așază mărul pe creștet.)

Melchtal.

Cum? chiar sub ochii noștri să se 'ntâmple
 Nelegiuirea? Pentru ce-am jurat?

Stauffacher.

Zadarnic. N'avem armele cu noi
 Și-un codru des de suliți ne 'mpresoară.

Melchtal.

Să fii purces dela 'nceput la faptă
 Eră mai bine: lerte-i Dumnezeu
 Pe ceice sfătuiră amânarea!

Gessler (cătră Tell).

La lucru, dar! Nu porți de geaba arme!
 Nu umblă cu unelte ucigașe
 Nepedepsit oricine, și adesea
 Săgeata sare înapoi spre-arcaș.
 Acest drept falnic, ce și-l ia țărânul,
 Jignește pe înaltul domn al țării.
 Nimeni, decât acel ce poruncește,
 Nu trebuie să fie înarmat.
 Purtați arc și săgeată? Foarte bine.
 Am să vă dau și-o țăntă pentru ele!

Tell (incoardă arcul și pune săgeata).

Deschideți drumul! Loc!

Stauffacher.

Ce? Tell!... Ai vrea? —
 Nu, niciodată... mâna-ți tremură...
 Genunchii ți se 'ndoaie...

Tell (lasă să-i cadă arcul).

Ca o ceață

S'a pus pe ochii mei!

Femei.

O, sfinte Doamne!

Tell.

Măria Ta! Aci-i inima mea!
 Strigă sutașii tăi și mi-o străpunge!

Gessler.

Eu nu vreau vieața ta, vreau să ocheste.
 — Tell, tu poți tot, nimic nu te desmântă,

Tu mânuiești și vâsla ca și arcul,
 Furtuna cea mai rea nu te 'nspăimântă
 Când trebuie să scapi pe cineva.
 Acum, mântuitorule, te-ajută
 Pe tine însuși — și pe toți ii mântui.

(Tell e în prada unei lupte înfricoșate, cu mâinile tremurătoare, întorcându-și ochii crunți când spre dregător, când spre cer. — Deodată vără mâna 'n tolbă, scoate o a doua săgeată și o prinde la piept. Dregătorul observă toate mișcărilor acestea.)

Walter Tell.

Ochește, tată! Mie nu mi-e frică!

Tell.

N'am încotrò!

(Se reculege și pune arcul la ochi.)

Rudenz (care toată vremea sta în cea mai mare încordare și s'a stăpănit cu greu, înainteză).

Domnule dregător!

Nu vei împinge gluma mai departe —
 Nu poți — a fost o încercare numai —
 Ajunsă-i țănta; prea departe dusă
 Asprimea-și pierde rostul înțelept
 Și, când e încordat din cale-afară,
 Plesnește arcul.

Gessler.

Dumneata să taci

Când nu ești întrebat.

Rudenz.

Vreau să vorbesc!

Nu pot să tac! Cinstesc regescul scaun,
 Dar cărmuirii de-acestea-atrag doar ura.
 Nu este voia regelui aceasta —
 O știu și nu mă tem s'o spun pe față —
 Nu merită poporul meu asemeni
 Cruzimi; într'asta n'ai puteri depline.

Gessler.

O, te 'ncumeți prea mult!

Rudenz.

Tăcui la toate

Fărădelegile ce le-am văzut
 Și înadins închisu-mi-am eu ochii
 Și inima mea plină de obidă
 Și de năcaz mi-am 'năbușit-o 'n piept.
 Ci de-aș tăcea de-acum, ar fi trădare
 Și cătră țară și cătră 'mpărat.

Berta (se aruncă între ei și dregător).

Vai, Doamne, îi stârnești mai mult mânia!

Rudenz.

Mi-am părăsit poporul, m'am lipsit
De consăngenii mei, m'am lăpădat
De toate legăturile firești,
Spre-a m'alipi de voi, crezând astfel
Că, întărind puterea 'mpărătească,
Lucrez la bunăstarea tuturoră.
Acuma-mi cade fașa de pe ochi,
Mă văd cu spaimă 'n marginea prăpăstii,
Mi-ai rătăcit cugetu-mi drept și liber,
Mi-ai amăgit inima mea cinstită;
În buna mea credință cât p'aci
Eră să-mi duc poporul la pierzare.

Gessler.

Nesocotitule, așa vorbești
Cu Domnul tău?

Rudenz.

Domn mi-este împăratul,
Nu D-ta — și liber sunt născut
Ca D-ta — și pot să mă măsoar
În oricare virtuți cavaleresti
Cu D-ta. Și de n'ai sta aci
În numele 'mpăratului pe care
Eu îl cinstesc, chiar unde-i pângărit,
Ți-aș aruncă mânușa; — datoria
De cavaler ți-ar cere-a-mi da răspuns!
Da, fă-le semn sutașilor. — Eu nu-s
Ca ei (arată spre popor) fără de arme... Am
[o spadă
Și cine cearcă...

Stauffacher (strigă).

Mărul a căzut!

(În vreme ce toți s'au întors în partea aceasta și
Berta s'a aruncat între *Rudenz* și *Gessler*, *Tell* a
tras săgeata.)

Rösselmann.

Copilu-i teafăr!

Glasuri multe.

Mărul e ochit!

(*Walter Fürst* șovăie și stă să cadă, *Berta*-l susține).

Gessler (aiurit).

Ce? A ochit? Turbatul!

Berta.

Copilașul

Trăiește! Vino-ți, tată-bune, 'n fire!

Walter Tell (vine sărind cu mărul).

Acî e mărul, tată — știam eu
Că tu n'o să-ți rănești copilul tău!

Tell.

(Stetea cu trupul aplecat înainte, par'că ar voi să urmărească săgeata — arcul îi alunecă din mână — când zărește pe copil venind, aleargă spre el cu brațele deschise și cu dragoste pătimașă îl ridică la inima sa; în această atitudine îl părăsesc puterile și cade sfârșit. Toți stau înduioșați.)

Berta.

O, cerule!

Walter Fürst (cătră tată și fiu).

Copii! Copiii mei!

Stauffacher.

Fii, Doamne, lăudat!

Leuthold.

Așa ochire

Nu s'a mai pomenit și despre ea
Se va vorbi prin veacuri depărtate.

Rudolf.

Se va vorbi de *Tell*, arcașul nostru
Cât munții vor mai stă pe locul lor.
(Îi dă lui *Gessler* mărul.)

Gessler.

Pe legea mea, mărui străpuns la mijloc!
Măiastră lovitură, n'am ce zice.

Rösselmann.

Da, dar amar de cel ce l-a silit
Să ispitească Pronia divină!

Stauffacher.

Vino-ți în fire, *Tell*; ridică-te,
Ai fost bărbat, și liber ești de-acuma
Să te 'ntorci la vatra ta.

Rösselmann.

Da, vino

Și adă-i mamei pe copilul ei!
(Vor să-l ducă cu dânșii.)

Gessler.

Ascultă, *Tell*!

Tell (se 'ntoarce).

Ce vrei, Măria Ta?

Gessler.

Tu ai vîrit la piept înc'o săgeată ...
Da, o vîzui ... Ce-aveai de gând cu ea?

Tell (perplex).

E-un obicei pe care-l au arcașii ...

Gessler.

Nu, Tell. Acest răspuns eu nu ți-l trec.
De bună seamă-alt înțeles aveă.
Să-mi spui curat și neted adevărul,
Și-oricare-ar fi, ți garantz vieața.
La ce săgeata-a doua?

Tell.

Bine, Doamne!

De vreme-ce mi-ai garantat vieața,
Ți-oiu spune fără 'ncunjur adevărul.
(Scoate săgeata și se uită tîntă la dregător, cu o
privire înfricoșată.)

Săgeat' aceasta-a doua o menisem,
Măria Ta, pe seama dumnitale
De se 'ntîmplă să-mi nimeresc copilul,
Și cu Măria Ta, — zău, nu greșfam.

Gessler.

Prea bine, Tell. Am spus că-ți las vieața
Și-mi țin cuvîntul meu de cavaler.
Dar, cunoscînd pornirea ta haină,
Voiu da poruncă să te ia pe sus
Și să te ducă la păstrare unde
Nici soare și nici lună nu pătrunde,
Ca să mă pun astfel la adăpost
De-apururi de săgețile lui Tell!
Veniți, aprozi! Puneți mîna pe el!
(Tell e legat.)

Stauffacher.

Așa te porți, Măria Ta, c'un om
La care 'n chip vădit s'arată mîna
Lui Dumnezeu?

Gessler.

Ei lasă, să vedem

De s'o 'ndură să-l scape-a doua oară!
Duceți-l pe corabie. Eu viu
Numai decăt, vreau eu să-l duc la Kûsnacht.

Rösselmann.

Nu poți, n'o poate nici Chesarul asta,
Că e 'mpotriva uricelor noastre!

Gessler.

Dar unde-s ele? Le-a 'ntărit Chesarul?
Nu le-a 'ntărit. — Acest înalt favor
Nu-l veți aveă decăt prin ascultare.
Rebeli sunteți voi toți, certați cu legea
Împărăției și nutriți răscoala.
O, vă cunosc — v'am străvăzut pe toți —
Pe-acesta-l smulg acum din sânul vostru,
Dar toți sunteți părtași la vina lui.
Cel înțelept, să tacă și s'asculte!
(Se depărtează; *Berta*, *Rudenz* și aprozii îl urmează,
Friesshart și *Leuthold* rămân în urmă.)

Walter Fürst (trîngându-și mînile).

S'a dus; și vai! și-a pus în gând pe mine
Cu toată casa, să mă dea pierzării!

Stauffacher.

O, pentru-ce-ai mai zădărit tiranul!

Tell.

Păstreze-și firea dacă este 'n stare
Oricine-ar fi 'ndurat durerea mea!

Stauffacher.

Acuma totul, totul e pierdut!
Cu tine toți suntem încătușați!

Oamenii (li înconjoară pe Tell).

Cu tine mîngăierea ni s'a dus!

Leuthold (s'apropie).

Mă doare, Tell — dar trebuie s'ascult.

Tell.

Rămâneți sănătoși!

Walter Tell (alipindu-se de el cu durere nespusă).

O, tată! Tată!

Tell (ridică brațele spre cer).

Sus, colo-i tatăl tău! Pe-acela strigă-!

Stauffacher.

Tell, să nu spun nimic nevestei tale
Din partea ta?

Tell (ridică cu drag pe copil la piept).

Copilul este teafăr;

Pe mine nu mă lasă Dumnezeu.

(Se smulge repede și urmează pe sutai.)

(Stărsitul actului al treilea ...)

Trad. de Șt. O. Iosif.

Ilarie Chendi.

S'a dus și Ilarie dintre noi. A plecat într-o zi senină de vară, când neamul nostru întreg se înfioră de entuziasmul unei noi treziri la viață. El răsvrătitul, luptătorul dibaciu și-a curmat zilele tocmai în clipele, când se desfășurau flamurile de răsboiu ale țării, când întreg pământul românesc clocotea de viejile, întrezărind întruparea idealurilor noastre naționale.

Chendi cât a trăit a fost un neobosit ostaș al acestor idealuri. În întreaga lui viață sbuciumată s'a închinat steagului roșu de luptă, pe care scăpărătoarea și productiva lui inteligență l-a purtat cu cinste. Prin scrisul lui de cercetător al trecutului cultural, de critic literar și de ziarist neîntrecut a pregătit și el calea spre unitatea culturală a neamului nostru, risipit sub atâtea stăpâniri străine. A muncit din greu, cu dragoste, cu spor și cu pricepere, căci a fost un fanatic aderent al muncii disciplinate, neîntrerupte și ajutate de talent.

S'a despărțit de viață nu istovit de oboseală, ci înfrânt de boala cumplită a Venerei, care te 'ngroapă de viu. El s'a dus, dar sufletul lui de tovarăș credincios a rămas între noi, îndemnându-ne să urmăm lupta începută și purtată de dânsul cu sforțări uriașe. Sămânța ideilor lui a încolțit în sufletele multor oameni ce se uită limpede și cinstit în fața realității și va crește, aducând roade, oricâte furtuni de patimi mici și de ambiții jignite îi vor sta în cale. Va rodi, căci adevărul, talentul și munca conștientă triumfă întotdeauna.

Numele luptătorului Ilarie Chendi va rămâne un simbol pentru generația de astăzi. Sufletul lui de idealist va călăuzi și va lumina munca celor ce luptă desinteresat și cu control pentru înaintarea obștească. Ideile lui vor trăi și vor regenera ființa greoaie și puțin orientată a compatrioților lui ardeleni. „După fiecare noapte urmează zorile renașterii, după fiecare moarte o înviere“, spune el în unul din minunatele preludii. Invierea lui o vor înfăptui ideile propovăduite de dânsul, cucerind tot mai multe suflete. Chintesența acestor idei se poate cuprinde în câteva cu-

vinte: În viața artistică, științifică și cea publică nu pot fi recunoscuți decât cei înzestrați cu talent și cu însușiri deosebite; cei cari se angajează la această muncă superioară trebuie să fie suflete idealiste, conștite de misiunea lor și înzestrate cu putere de muncă. Reclamagiii, ariviștii, mărginișii și tot neamul lor n'au ce căută în regiunile vieții superioare. De câteori vreunul e aruncat de valurile protecției la suprafața acestei vieți, trebuie „pocnit“ fără cruțare. Las să se cufunde în adâncimile necunoscutului, de unde a răsărit, că nu e nici un păcat de el. Abia pot respira cei vrednici mai liber și abia pot munci mai cu folos.

Aceste principii ale lui au trecut adeseori Carpații și mai în urmă au fost propovădulte de el și susținute de alții în coloanele „Tribunei“ din Arad. Eră firesc ca ele să tulbure apele moarte ale vieții noastre publice și să mobilizeze o ceată întregă de jigniți, ca să salveze... solidaritatea și disciplina națională. Și au reușit să le salveze, desființând o puternică instituție națională, pe care n'au fost în stare să o înlocuiască, și împrăștiind câțiva tovarășii de convingeri, cari erau legați prin păcate naționale strigătoare la ceriu: sărăcia, condeii și dragostea de muncă. În lupta ce s'a dat s'au întrebuițat lovituri brutale, cari au amărit mai ales sufletul delicat al lui Chendi. El nu fugea de nici un dușman de idei și de nici o polemică, fiindcă el simția că „ura vrăjmașului dă rost vieții, dă țările și clipe de mângăere supremă“. Avea, însă, oroare de adversarii vulgari și brutali. N'a purtat niciodată polemici triviale. El se lupta cu săgeți muiate în veninul sarcasmului și al ironiei, dădea lovituri de moarte cu spede de Toledo, ce râneau adânc fără să mutilizeze. A fost un artist mare în polemică, care avea senzații estetice decâteori chitea și aplica vreo replică sau plănuiă un atac. Când vedea că adversarul a căzut în țărână și încearcă să-l improaște cu noroiu și cu bolovani, își adună tolba, își vâră spada în teacă, și plecă fluerând să-și caute un nou vrăjmaș mai nobil și mai resistent. Eră o adevărată plăcere

să-l fi întâlnit pe Chendi după asemenea biruințe. Cu pălăria dată puțin pe ceafă, cu capul semeț, cu ochii strălucitori de mulțumire, părea că-i un diavol al veseliei. Glumea, râdea și electriza cu scâpăturile lui de spirit pe toți cari îi ieșau în cale.

Cea mai mare bucurie o avea, însă, când reușia să înfrângă pe câte-un ardeleanofob, căci sufletul lui Chendi a rămas aici în Ardeal până când s'a stins. În Țară trăia ca un exilat.

Cu cei de acolo nu se preaînțelegea și nici nu căută să intre în legături mai strânse. Adevărații lui prietini erau Ardelenii, cari de câteori mergeau la București întrebau mai întâiu de Ilarie. Îl găseau la Academia română între cărți sau la cafenea între scriitori. Pe Ardeleni îi

primea ca pe niște frați ai lui. Stătea cu ei de vorbă, potopindu-i cu întrebări despre cei de acasă, pe urmă îi călăuzea prin București cum știa numai el. Oricât de străin se simțea în Țară, o iubea. Critică oameni și scăderi, dar conștiința lui românească îi spunea că soarele libertății pentru toți Românii tot din Țară va răsări. De aceea s'a străduit el mereu ca

să ne facă cunoscuți celor din Regat și să atragă atențiunea celor de acasă asupra muncii pozitive de acolo.

Chendi are marele merit, alături de d-l N. Iorga, de a fi popularizat pe scriitorii noștri în România.

În literatură varămâneacă un critic impresionist, ca un stilist rafinat și ca un harnic cercetător al trecutului cultural. Și în literatură critica eră elementul lui de viață și cu ajutorul ei a reușit să se impună.

Chendi a venit după critica academică a d-lui Maiorescu și după cea sociologică-socialistă a d-lui Gherea, continuată, cu o nuanță poporanistă, de d-l Ibrăileanu. Chendi a fost un artist impresionist în critica literară, în care nu admitea legi fixe. A

afirmat chiar că „nu există o critică științifică, nici măcar ca știință aplicată, ci pur și simplu opinii, ce se impun de câte-ori se pronunță de oameni cari posedă calitățile de critic înăscut: talent, cinste și cultură literară“. După aceste principii a lucrat și a izbutit să fie cel mai apreciat critic din zilele noastre. Firea lui romantică și sensibilă, intuiția lui puternică,

Familia lui Ilarie Chendi.

ce-l ajută să pătrundă complexitatea manifestărilor de viață, îi impuneau aceste principii, pe cari le îmbracă într-o formă artistică.

Dar Chendi aveă și credințe literare, pe cari le-a repetat neschimbate până la sfârșitul activității sale. El susține că „un popor mic ca al nostru, la începutul dezvoltării sale, nu poate aveă decât o literatură pornită din cea mai largă conștiință de rasă”. Și afirmă, cu toate că nu făcea parte din școala poporanistă, că „toți prozatorii noștri mai buni și toți poeții mai cu vlagă au rădăcini în popor, cu cari sufăr și se bucură împreună”, sau altădată, vorbind de literatura țărănistă, apăsă condeii și scriă: „Pământul negru și fecund dela țară ne-a dat oameni întregi, puțini, dar vâjnoși, și aceștia sunt astăzi singurii cari duc pe umărul lor speranțele viitorului literaturii noastre. Atmosfera orașelor și a boierilor iată ce produce: gălfezi, trubaduri de noapte, seci îmblătitori de fraze și cel mult elevi frivoli, storși și fără vervă, de ai lui Boccaccio”.

Cel care a purtat cea mai crâncenă luptă împotriva simbolștilor și decadențelor din literatura românească a fost tot Chendi. Ni-¹⁰menii nu i-a cetit cu atâta atențiune și cu atâta patimă ca el, ca să le poată smulge

masca mincinoasă cu care voiau să-și ascundă lipsa de talent. Căci pe Chendi numai creațiunea artistică îl interesă. Școalele literare nu-l tulburau, moralitatea sau imoralitatea în literatură nici n'o discută. În această privință împărțășiă teza lui Oscar Wilde: „Nu există cărți sau opere de artă morale sau imorale, ci cărți sau opere de artă bine sau rău alcătuite”, pe care el a completat-o: „de fapt nu există scriitori morali sau imorali, ci scriitori buni sau răi, cu sau fără talent”. Pe aceștia din urmă i-a căsăpît fără cruțare.

Criticul sever, polemistul ucigător, sarcasticul diabolic a fost înzestrat și cu un adânc fond sentimental. Iubiă viața ca un poet liric. Noaptea cu lună, frumusețile naturii îl încântau tot așa de mult, ca și ochii femeilor frumoase. În anii din urmă își găsisse o tovarășă, cu care-și făcuse un cuib al lui, un adevărat sanctuar, pragul căruia nu-l prea puteau trece mulți. Ceice l-au cunoscut spun că a fost un raiu, cu doi îngerași, cari acum îngenunche, alături de maica lor cernită, pe mormântul proaspăt și se roagă, cu mânușile împreunate, pentru odihna de veci a tătucului scump...

Oct. C. Tăslăuanu.

Darurile cântărețului.

Din grecește după Ciocopoulos.

— Vrei scaun de ivoriu,
Cunună, bogății,
Regină tu să fii
Pe fermecatul jeț? —
— Nu vreau tron de ivoriu,
Deșartă 'nchipuire,
Vreau gându-ți de lubre
Nebune cântăreț. —

— Vrei ca să-ți vărs în poală
Podoabele de stele,
Să strălucești ca ele
Podoabă fără preț? —
— Cu stele nu mă 'nșală;
Vreau ochii tăi albaștri,
Ei mie îmi sunt aștri
lubre cântăreț. —

— Vrei să pornesc pribeag
Din munți să fur parfumul,
Să-ți parfumeze drumul
Seninei tale vieți? —
— Nu vreau parfumul vag...
De-ți sunt eu ție dragă,
Dă-mi inima-ți pribeagă
Nebune cântăreț. —

Și tânăru răzând
Ii dă și ochi și gând
Și inimă..., pe rând
Dă orice frumuseți...
Și el rămâne orb
Să 'mpace draga-i numa'.
— Dar... ce te faci acuma
Sărmane cântăreț! —

Salonice.

P. Papazissu.

Înmormântarea lui Chendi.

— Cuvântarea d-lui **Septimiu Albini.** —

Întristată adunare!

Funcționarii Academiei Române, cari au pierdut, prea de timpuriu și sfâșietor de crud, în Ilarie Chendi pe un coleg iubit și cu frumoase calități sufletești, m'au însărcinat să spun, în numele lor, ultimul adio neuitatului răposat, înainte de-a plecă pe calea vecinicii.

Pentru mine care l-am cunoscut aproape din copilărie, împlinirea acestei jalnice datorii de prietenie este deosebit de dureroasă. L-am urmărit și îi cunosc activitatea, aspirațiunile și idealurile, încă de pe băncile școlii. L-am avut apoi, ani dearându-l, tovarăș de luptă aprigă în presa națională-românească de peste munți. De aproape 15 ani acuma mi-a fost coleg în birourile Academiei Române. Sunt prin urmare, poate, mai în măsură decât alții să-mi dau seama de pierderea ce am îndurat, iar ca om și ca prieten sunt cel mai vechiu care am cunoscut, am stimat și am iubit pe luptătorul și scriitorul Ilarie Chendi.

Toate acestea fac că nici încercă nu pot să-i schițez măcar vieța și activitatea publică, căci în curs de peste douăzeci de ani prea a stat aproape de mine și de aceea prea este puternică și covârșitoare sguđuirea ce mi-a produs moartea sa tragică și prematură.

Voiu spune numai, în puține cuvinte, că în răposatul neamul românesc a pierdut un om al muncii și al datoriei, un entuziast naționalist și un neobosit și priceput iubitor și cunoscător al literaturii în înțelesul cel mai larg al cuvântului!

Fiu de preot român din Transilvania, Ilarie Chendi, după temeinice studii, făcute la Liceul german din Sighișoara, la seminarul Mitropoliei ort. rom. din Sibiu și la Universitățile din Budapesta și Viena, unde pretutindenea s'a distins prin talent, sârguință și iubire de carte și a fost unul dintre conducătorii studenților români de pe vremuri, — eră menit să îmbrățișeze tot cariera de preot, tradițională în familia sa. Dar spiritul său

vioiu, temperamentul său de luptător și înclinările lui literare l-au predestinat pentru alte tărâmurii de luptă și de muncă.

Foarte de timpuriu, ca seminarist chiar și apoi ca student universitar, a început să de-buteze prin gazetele și revistele românești de peste munți, cu corespondențe și articole privitoare la mișcările politice-naționale și mai ales cu încercări foiletonistice și de critică literară. După terminarea studiilor s'a dedicat cu desăvârșire carierei de publicist și a fost, ani dearându-l, un colaborator zelos și prețuit și apoi un distins membru de redacție al revistelor și ziarelor naționale-române de peste munți: „Familia” din Oradea-mare, „Telegraful Român”, „Tribuna”, „Foaja Poporului”, „Luceafărul” și „Țara noastră” din Sibiu, „Tribuna Poporului”, devenită apoi „Tribuna” din Arad, „Libertatea” din Orăștie etc. etc.

La 1898, obosit de hărțelile mistuitoare de nervi și de zile ale vieții de publicist național-român de sub oblăduirea ungurească, amenințat cu mai multe procese politice și cu înrolarea ca simplu soldat, pentru că părăsise cariera preoțească, în vederea căreia fusese scutit, s'a refugiat în România liberă. Găsind aici un refugiu de muncă liniștită și rodnică în birourile Academiei Române, s'a dedicat cu toată ardoarea sufletului său entuziast dragilor sale cercetări literare și în acelaș timp a continuat să-și dea cu statornicie și credință tributul său de luptător cu condeul în chestia națională, pentru luminarea și desrobirea Românilor din țerile subjugate.

Vor veni alții, mai competenți decât mine, să arete și să aprecieze activitatea literară și politică a lui Ilarie Chendi. Altcum numeroasele sale volume de critici și monografii literare și și mai numeroasele sale articole politice vor mărturisi singuri și deapururi cine a fost, ce a făcut și ce a visat Ilarie Chendi. Din parte-mi mă mărginesc a constată numai, că oricari ar fi părerile unora sau altora despre scrierile sale, un lucru trebuie să-l admită și adversarii ca și amicii

săi: Că a fost un om neobosit și neînfricat, care totdeauna a avut curajul convingerilor sale și a spus și a scris ceea ce a avut de spus și de scris, fără să se uite în dreapta sau în stânga, fără preocupăție de persoana, de familia și de interesele sale!

La vârstă relativ tânără, în cea mai rodnică și mai neobosită activitate literară și gazetărească, o boală crudă l-a doborât și condeiu i-a căzut brusc din mână! —

După un an și jumătate de suferințe crâncene, în fine „s'a odihnit și a aflat ușurare

multă“, cum se spune în ritualul de îngro pare al bisericii noastre.

E dureroasă, e sguuitoare catastrofa care ni l-a răpit, dar să ne întărim inimile și să ne mângăiem în conștiința, că numai pentru noi este-așa, iar pentru răposatul ea însemnează curmarea unor suferințe devenite insuportabile!

Noi amicii și colegii lui îi vom păstra nealterată amintirea personalității lui întregi, din zilele sale cele bune, și acum, în ora despărțirii, îi zicem cu inimile îndurerate: Dormi în pace!

Condamnați fără vină.

— Țânțarii. —

Să fim drepți cu cei năpăstuiți fără vreo șburătoare conduse abia de câteva femeiuște. greșeală!

În anii cu multe ploii, osânda se aude mai des decât în alți ani, mușcăturile lor sunt mai des simțite. „Țânțar impertinent și obraznic“ sunt cuvinte de ocară pentru cei mai nevinovați și mai cum se cade din neamul tuturor bărbaților din lume. Împunsăturile arzător de dureroase sunt sărutările țânțarelor, sau mai bine zis sunt sărutările d-soarelor țânțărese. Deci... nu trebuie să vă săpărați când vă sărută o fată!

Când soarele înclină spre apus, țânțarii, de pe ramurile arborilor și rușii de-alungul apelor, de pe firicelele de iarbă, din vecinătatea bălților, își flutură aripile sbicite de căldura de peste zi și ca roiuri jucăușe ne urmăresc în drumul nostru. O mulțime de bărbătuși în jurul unei singure femeiuște încheie o horă aeriană, cel puțin așa de sduhăită ca a ielelor, purtate de vreun fluier meșter. Câteodată în aceste roiuri se găscsc două, chiar și mai multe femeiuște, dar în astfel de cazuri roiurile au dimensiuni uriașe. În unele cronici din vechime sunt însemnate, — poate chiar în bătaie de joc, — că în anumite orașe țânțarii erau atât de mulți, încât roiurile lor sămănu cu un colb de fum și clopotarii bisericilor trăgeau clopotele într'o dungă ca de primejdie de foc. Până la 40 mii de țânțarii se pot afla în unele roiuri

Cât de fericite pot fi ele când au atâți voi-nici în jurul lor!

Fericitele frumoase au o guriță de pot fi făloase pe ea. Se zice, că limba e ca sabia, care apără pe cel ce o știe bine mânăui. Gura țânțarelor are nu numai în sens metaforic, ci de fapt săbii în jurul ei. Nu una, ci 6. Din aceste săbii își face un tub cu ajutorul căruia suge sângele. Cu ele străpunge pielea celuil ales să-l sărute și cu ele, cu tubul făcut din ele, își caută hrana. Ele nici nu se hrănesc cu altceva decât cu sânge. Ei, bărbătușii, sunt mai modești, se mulțumesc cu sucurile ierburilor și ramurilor pe cari poposesc și limbile le sunt scurte, cu ele nici nu pot străpunge pielea oamenilor. Limbile femeiuștelor sunt mai lungi și mai ascuțite — o notă altcum caracteristică — și prin aceasta se pot ușor deosebi de bărbătușii nevinovați. Ei, în vieța lor de cel mult câteva zile, se hrănesc cu sucurile plantelor, și joacă în jurul femeiuștelor. Ele, în vieța lor, mai scurtă chiar decât a bărbătușilor, cearcă să sugă sânge omenesc. Roiurile de bărbăți conduse de ele ne urmăresc, nu ca să ne facă nouă vreo distracție, arătându-ne jocul lor țânțăresc, ci ca ele să ajungă la hrană de sânge. Ei bieții foc și pară de dragoste, ele, calculate și reci cum sunt, se gândesc la ale foamei. Cântând sgomotos sau tiptil,

se apropie de victimă. Cu limbile strânse în tub, la vârf ascuțit, străpunge pielea până în păturile în cari se găsește sânge. Sângele s'ar închiegă dacă nu ar fi pregătit anume. Din gură lasă un suc sub piele, care face ca sângele să nu se închiege mai mult. Acest suc cauzează usturimea împunsăturilor. Cele câteva pompe ce sunt în grumazul ei se pun în funcțiune. De plăcerea diabolică ce o simte sugând își frământă picioarele de dinainte. Râtul îl apasă tot mai adânc în carne și începe să împletească și despletească firele pipăitoare de deasupra capului. Ochii lor sunt nemișcați ca la toate găzele, dar acest joc al pipăitoarelor înlocuește expresia ce o vedem în ochii celor ce simt o deosebită plăcere. Întreg corpul începe să facă mișcări ritmice îndreptându-se în sus și lăsându-se în jos, ajutând în acest fel pompelor din grumaz. Picioarele din urmă se împletesc deasupra aripelor și se lasă iar în jos, ca la cel mai mic semn de neliniște să părăsească această sondă, și să facă alta peste câteva minute. După ce și-a mulcomit foamea primește și curtea adoratorilor. E mai puternică foamea decât dragostea.

Veți fi auzit, că Americanii nimicesc țânțarii cu dinamită. La început, când auzi această veste, fără să cunoști vieța țânțarilor îți pare că e de necrezut. Să puști țânțarii cu dinamită! Dar nu am auzit poveștile morarilor, cari au dat foc morii ca să nimicească șoarecii? Nimicirea țânțarilor prin dinamită nu e o poveste, și metoda Americanilor practicei a început să fie întrebuițat și la noi.

Femeiuștele depun ouăle în ape stătătoare, în bălți. Partea dinapoi a corpului o pun deasupra apei (fig. 2) și lasă o mulțime de ouă. La unele specii — fiind și ei de mai multe feluri — ouăle sunt așezate toate în o grămadă, la altele sunt răsfirate pe întreagă suprafața apei. Din ouă se desvoaltă larvele,

cari înnotând sprinten prin apă își câștigă cele necesare traiului. Cu perii din jurul corpului rotesc în vârtejuri apa plină de vietăți, cum e apa unei bălți. Vârtejurile îi aduc hrana înaintea gurei, și nu trec 2 săptămâni și larva e atât de mare, încât se poate împăpușă. Toate insectele petrec timpul trans-

formării în post și liniște la un loc dosit. Păpușa țânțarilor se deosebește mult de păpușa altor găze prin forma ei de virgulă și mișcările rezezi ce le execută. Cât e ziua de mare vedem cum se coboară în adâncul bălții și se ridică iar la suprafață, de unde primește aerul necesar respirării, prin cele două tuburi ce le poartă pe cap. În a treia săptămână e plinirea vremii și din capul păpușii, în formă de virgulă, iese țânțarul așa cum a ieșit Palas Athene din capul părintelui Zevs (fig. 6).

Acum putem înțelege metoda Americanilor de a nimici țânțarii cu dinamită. Acest dar alui Nobel e pus în apă, unde prin scânteii electrice sau prin izbire explodează și nimicește toate vietățile aflătoare în ea; se nimicesc larvele, se nimicesc păpușile și prin ele speranța neamului. În alte locuri prin șanțuri și canalizări se scurg apele scăpând ținutul de plaga țânțarilor. Numai în locurile unde nu se pot usca apele prin canalizare se procedează cu dinamită.

Să fim sinceri... sărutările acestor domnișoare pot să aibă și urmări. Astăzi știm cu siguranță că malaria, frigurile galbene, și se crede chiar și alte boale, se propagă prin împunsăturile țânțarilor. E o poveste lungă, o poveste a cercetărilor migăloase, ce le-au întreprins diferiți savanți, dintre cari, pentru cetitorii acestor rânduri, e de ajuns dacă amintim pe R. Ross, care pentru cercetările lui a câpătat premiul Nobel și R. Koch căruia Japonezii i-au ridicat o biserică așa cum se ridică zeilor protectori ai omeniei. Un soiu

de țânțari „Anopheles“ (fig. 1) — se poate cunoaște de ceilalți (culex) prin faptul că în răpaos își țin corpurile înclinate sub un anumit unghi — lățește această boală, când sugă sângele unui om bolnav. Germenul boalei se găsește în sânge. Cu sângele împreună sorb și plasmodiile malariei, cari se înmulțesc în stomacul țânțarului inficiindu-i întreg organismul. Țânțarul inficiat trece dela om la om, lăsându-i pe lângă urmele împunsăturilor și germenul boalei, care pătrunde în celulele de sânge, se înmulțește în organismul omului sănătos, și produce fenomenele observate la figuri. Curat ca în romane: o sărutare produce friguri de dragoste.

Toamna îngâlbinește frunza verde și seceră multe vieți. Roiurile de țânțari, cari prin mulțimea lor amenință lumea încep a se rări.

Cavalerii jucăuși pier până la cel din urmă și rămâne numai ultima generație de femeiuște. Triste și abătute caută sălașuri pentru iarnă. Un colț din pivniță, un ungher prăvos din pod sau șură e un adăpost mulțumitor văduvelor, cari aveau odată mai mulți cavaleri în jurul lor. Sic transit gloria mundi!

Primăvara abia își deslipesc aripele și primul gând al văduvelor e să înceapă pișcăturile din anul trecut și să-și așeze ouăle în apele exundate. Învinuiți de pișcături, impertinenții și obraznicii sunt tot ei, morții, cei fără pici o greșală. Câți bărbați din lumea noastră ar mai fi atât de cavaleri, încât să sufere batjocura, ocara și tot cuvântul rău, mințind pentru consoartele lor?

Lăsăm doamnelor cuvântul!

Victor Stanciu.

Pentru că ne-a luat Silistra.

I.

Acum, după sărbătorile Crăciunului, mă pornii la țară, la un Român căruia de vreo câțiva ani îi închiriez niște pământ, și la care acum mă duceam să văd dacă îl mai ia și pe anul ce vine. Eră spre seară, aerul încărcat de păclă și cum eră omăt, la dâmburi părea cerul unit cu pământul, iar copacii încărcăți de omăt și promoroacă, — par'că atunci înfloriseră. Cum am eșit din oraș, față cu huciagurile desbrăcate de podoaba de satele cu casele mici și ulițele strâmte și negrijite, și unele ca niște colibe, mă năpădiră o mulțime de gânduri, dacă față cu sărăcia cea mai mare parte din țărani, față cu lipsa întreagă de interes ce-și poartă și pentru ulițele care le calcă și casele în care stau, față de lipsa lui de pricepere în a luptă împotriva streinilor mai bine înarmați ca el, și față de umilirea ce-o întâmpină pe toată ziua această talpă a pământului românesc și mai mult față de vânturile de prefacere și frământări ce-l iau înainte nepregătit cu tot soiul de idei de socialism, din care singur nu știe ce să aleagă, el, la o vreme de cum-până își va lăsa toate, va lua pușca și va

merge? Și cum gândeam eu așa îmi veni în minte icoana închipuită a războiului din Balcani, unde Turcu cel fioros de-acum cincizeci șasezeci de ani a fost zdrobit pentru a nu se mai ridica niciodată, și apăsă o amărăciune pe inima mea și par'că eram închis într'o cutie și mă vorbeam cu mine și nu ziceam că țaranul nostru prea multe suferă să-i vie gust de bătae, când mulți n'au pentru ce să bate. Și cum gândeam așa m'am trezit în satul cu pricina, unde gândurile mele s'au trezit și s'au oprit la poarta țarinei de grija să nu mă mânânce câinii din sat. Se vede că odată cu omul se îmblânzesc și dobitoacele, căci câinii m'au lătrat, dar de dat, n'au dat la mine și m'am trezit la omul căutat, la Ion a lui Vasile a dascălului din Horodniceni, a cărui casă dranițită eră împrejmuită cu gard de nuiele, gospodar de seamă în Horodniceni, cu vite, atunci aveă doi porci în coteț de tăiat, oi. Afară pe-o grindă spânzurau niște pelcele de oaie. Un câine dădu la mine și Românul, un om de mijloc, cu plete negre, cu ochii verzi și fața puțin suptă și brăzdată de două încrețituri ca două urme de tăietură, se ivi și strigă:

„Hă-hăă, Dun Ion. Bună ziua, domnule loane“.

Am intrat în o casă, cu podul jos, ca la țară, cam întunec; un om cosea pe-o laiță niște sumane, și o mătușă se uită la el, gospodina, o femeie, cam de vr'o patruzeci-cincizeci de ani, cu ochii verzi și cu o înfățișare veselă, pe un scaun cu trei picioare, cârpea niște rufe; iar pe un pat în fundul casei stăteau tăcuți, cu cușmele pe cap, și cămăși albe pe sub anteerie cei trei băieți ai omului. Rotindu-mi ochii împrejur, dădui la răsărit de un rând de icoane, și un pălitar, ilustrat din „Universul literar“ pare atâta „Botezul Domnului Isus Hristos“, în vreme ce în fund se lămurea o rudă cu sumane și rochii femeiești, și la un capăt al grindeiului trei părechi de ciubote galbene, noi, de vacs.

Am dat bună ziua femeii, sumănarului și băieților și ne-am pus pe sfat și întrebări: „Ce se mai aude prin târg, ce mai faceți“, — nu știu ce.

Eu le-am răspuns, că sunt bine. Ei, cu vorba cunoscută: „Mulțumim lui D-zeu“ au răspuns și gospodarii că sunt toți bine. Apoi, omul a scos o sticlă cu vin, femeia a pus de cafea, și ea de ici, nu știu ce, am dat-o iar pe vorbă, întrebându-i de popușoi cum au fost anu trecut.

„Apoi, cum să fie, a răspuns omul; mămăliga se face neagră, și crudă. Trebuie uscați bine. Iată în sat, o mulțime de oameni s'au îmbolnăvit de pânțe. Au eșit mucegăiți din pricina ploilor; încolo, sunt bine. Sunt gospodari buni în sat, da mulți n'au pământ. Și-apoi mai e rachiul ăsta, bată-l să-l bată. Avem două crășme, și mai e loc de una, amu cine a face-o. Una e a Cooperativei, și una a lui Leizer“. Eu știam pe Leizer, că mai fusesem în Horodniceni și m'am dus să văd ce mai e și pe la crășma lui, și-i mergea destul de bine. Și mai vorbind nu știu ce, deodată gospodina, aducându-mi cafeaua întrebă:

„Da ce se aude, că Bulgaru bate pe Turc ?

— Apoi, cam așa“, i-am răspuns eu.

„Rău, a ajuns Turcu“, îi taie vorba femeia cea streină; „dacă a ajuns să-l bată pe el Bulgaru!... Auzi, niște păcătoși, care vând ceapă și usturoi, niște părliți, care îi vezi

toată vara pe ici pe la noi adunând ban cu ban după zarzavat, a ajuns să bată pe Turc.

— Ee, făcū Românul, par'că el l-o bătut, Rusu. Rusu i-a dat bani, Rusu i-a dat tunuri, Rusu... de toate.

— Da și pe-ai noștri, am auzit că-i concentrează“, îi dă femeia.

„Apoi, da, zise omul, dacă n'or da ce-i cerem, mergem, musai.

— Ai mei s'au și pregătit, zise nevasta omului, uite pe grindă trei părechi de ciubote, cojoccele au, sumane le coasă dumnealui“ și arată cu mâna spre sumănar.

„Oho! grăi sumănarul: eu am să le fac niște sumane să nu pătrundă prin ele nici tunul.

— Te-i pomeni d-le Gheorghe că nici nu le-om putea îmbracă că or fi prea grele.

— Aș, răspunse sumănarul, uite-s ca pana“ și scutură haina.

Da știi, vorbi femeia cea streină, că Ion a lui Grigore a Anei, a dizertat. Apoi: să vezi cum a fost, zise omul de casă, a venit un jidov din țara nemțească și a momit pe vreo câțiva să meargă la America. Și l-a momit și pe dânsul, l-a făcut să-și vândă locul pe nimic la un nănaș a lui și s'o dus dincolo. Amu, de ici dela comănduire l-a zăpsit, și nu l-a urmărit pe el, ci pe jidovul care l-a smomit, și l-o închis și a spus că nu-l dă drumul până nu aduce pe soldat înapoi. Jidovul, atunci, a scris o scrisoare lui, băiețanului, spunându-i să vie în cutare loc să-i deie parale. Băiețanul a venit pe furiș, noaptea, acolo unde a zis el. Da comănduirea de colea a și trimes pe un sergent cu doi soldați, să fie acolo, când o veni el. Cum a sosit au și pus mâna pe dânsul. Pe el nu l-a închis, decât vreo trei zile, da jidovul și amu șede închis.

— Ba, la ai mei le-am spus, vorbi femeia, să n'aud de lucrurile astea. Uite, mai bine să-i vād morți decât să dizerteze. Lasă să-și facă datoria. Iată, unu e liberat și se uită la băiețani, unu se duce amu, și unu la anu. A fi bătaie — așa se aude — ducă-se să-și facă datoria. Dacă le-a fi scris dela Dumnezeu vine ca oul, nu, uite, îi dă unu la crășmă cu un par în cap — ori cine știe ce, Doamne ferește, i se întâmplă — și numai

ce-l vezi gata. Amu straițe și-au făcut că așa au ordin când i-or chemă să fie gata. Și le mai trebuie doar parale, or cără lemne dela pădure și și-or face“.

Vorbele femeii m'au uluit, dar nici băiețanii n'au zis nimic decât, că au zis unul cătră ceilalți:

„Hai, să tăiem porcul cela, că de ne-o ducela bătaie, încalea să luăm cu noi și câte-o bucată de slănină“ și răsând au eșit pe ușă.

A doua zi dimineața am plecat. Omul a ținut să mă petreacă, și să mă ducă pe ulița cea mare a satului pe la Leizer și Cooperativa.

Însă, pe unde am trecut toate gardurile erau bune, numai înaintea crâșmelor numai parii în pământ. Și l-am întreat pe om, cine a rupt gardurile și el mi-a spus:

„Hâm, uite, neavând de lucru se bat cu parii Dumineca. Și asta e gardul meu, grădina e a mea. Știu pe vinovați, aș putea să-i pârăsc, da așa-s ei: iarna, mi-l rup cu bătaile, iar primăvara vin de mi-l fac la loc: ei cară nuele; ei îl îngrădesc“.

Vorbele astea m'au făcut să mă lămuresc bine de firea țaranului, să răs și să rămân gânditor. Și așa am mers până în afară de sat, când mi-am luat rămas bun dela om și am plecat, singur, cu gândurile întunecate la venire, mai risipite și cu credința: „Că Români când n'au asupra cui aș arătă bărbăția, se bat ei din ei“.

II.

De data asta, ieșind în câmp am dat de un vânt mai aspru și geros, aceeaș promo-roacă îmbracă pomii în flori de ghiață și care de data asta îi arătă mai veseli par'că. Aceleași dealuri acoperite cu zăpadă și care la oarecare depărtare arătă că par'că erau nouri legați cu pământul. Și cum mergeam singur pe șoseauă acum nu știu de ce îmi fû frică și urf. Când mă uit înapoi, înapoia mea se vedeă un om ce veniă repede, repede și mă ajunge: eră un băiețan, roș la față, tână și fără mustață, îmbrăcat cu suman și încălțat cu opinci.

„Bună vremea“, îi da el, scoțându-și căciula cu cuviința oamenilor din partea de sus a Moldovei.

„Bună ziua“, i-am răspuns eu.

„Ați fost în sat?“ mă întreat el.

„Da“, îi răspunsei, și cu toate că mă întâlni cu un om, totuș o frică și o bănuială se ivi în mine: nu cumva să mă întrebe de-a paralelor și cum sunt în câmp, să-i vie o minte proastă să mi le ceară, ba să și mă ciomăgească, și îi răspunsei:

„Am fost în sat la învățator, că am avut treabă și acum mă duc la învățatorul dela Rotopânești.

— Aha, zise el, apoi, mergem amândoi până acolo, că eu mă duc în Rădășeni la un băiețan, că ne-am poruncit amândoi ciobote, că ne-a venit ordin, să ne pregătim fiecare de încălțăminte și de schimburi.

— Da ce, d-ta ai și fost soldat“, îl întreati. „Am fost, și încă gornist la artilerie la Craiova; amu ni-am liberat, și tocmai că am dus un coru dela regiment dela târg altui băiețan în Horonceni, că așa ne-a dat ordin să avem cornul cu noi, că de om primi vreo veste prin telefonul dela primărie să vestim rezerviștii să se ducă la târg.

Da, de ce?“ îl întreati iar.

„Ce par'că nu știi“, îmi răspunse el, bănuitor.

„Nu, îi răspunsei eu iar. Eu îs de-o săptămână în Horonceni și n'am cetit o gazetă.

— Apoi, eu, zise el cu glas apăsă, am auzit, că a cetit, chiar azi, un băiețan dela noi, care a fost sergent, în armată, gazeta, și a zis, că avem să avem bătaie, musai.

— Da, cu cine?“ îl întreati din nou.

„Cu Bulgarii“, răspunse dânsul apăsă.

„Și de ce?“

— Pentrucă ne-a luat Silistra...“

N'am mai zis nimic și la răspântia unde se întreaie drumul Rădășenilor cu șoseaua târgului, ne-am despărțit, încredințat și luminat; că oamenii aștia dacă știu, că Bulgarii le-a răpit ceva din moșia lor, se duc ca nebuni.

I. Dragoslav.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de

I. Agărbiceanu.

(Urmare.)

XX.

Domnișoara Elența Rodean nu mințise: trecuse într'adevăr prin mari frământări până se hotărî să scrie clericului epistola care-l umpluse cu o fericire așa de mare. Dar frământările acelea nu izvoriseră din convingerea că nu s'ar cuveni să-i scrie, din teama ca să nu fie judecată cu asprime, ci din faptul că nu putuse afla până târziu chipul cum să-i facă cunoscută lui Vasile dragostea ei.

Căci ea, îndată ce se liniști din răs, după ce o mai înfruntase și sorsa Maria, își dădă seama că toată bucuria ei nestăpănită izvoră din faptul că rămase și pe mai departe liberă; răsese de avocatul Crăciun și de notarul, pentru că se putea gândi și mai departe, în liniște, la cleric. Nu-și mai putea ascunde adevărul acesta! Ea simți că tot ceea ce făcuse, dela Paști încoace mai ales, era în strânsă legătură cu clericul Vasile Murășanu în vorbele, în purtările sale, în bucurii ca și în întristări ea simți c'o urmărire pretutindenea tânărul acest rușinos ca o fată mare. Amintirea, prezența lui în inchipuire, îi deșteptase o lume nouă de gânduri și de simțăminte. Într'o clipă văzu limpede că simpatia ei pentru cleric nu începuse numai în noaptea prohodului lui Hristos, ci cu mult înainte. Poate chiar prin faptul că familia lor era așa de rece față de-a preotului, deșteptă în ea mai multă atenție, mai multă curiozitate față de cleric și o făcea să-l privească mai cu emoție decât pe alți tineri cari umblau în familia notarului.

Însă, afară de plăcerea ce-o avea întâlnindu-l, vorbind uneori cu el, nu simțea nimic deosebit. Privirile lui senine, foarte clare, îi înșeninau, ce-i drept, și sufletul ei, o încredere, o liniște deosebită o stăpâneă, de câteori se depărta după ce vorbise puțin cu el. Un fel de mirare era par'că tot ce-o apropiă până la Paști pe Elența de cleric, mirarea pe care o simțim totdeauna față de-o persoană pe care ni se pare c'o cunoaștem și nu știm de unde, ni-e simpatică și nu știm pentru ce, care însă poate fi sigură că vom prefera-o altora cât de cunoscute. Mirarea aceasta izvoră din faptul că Vasile se purtă în vacanțe așa de deosebit de ceilalți stu-

denți din Văleni, că-l puteai vedea mai mult singur, în mână cu vr'o carte, că încunjură petrecăniile și umblă regulat la biserică? Ori din faptul că foarte arareori îl puteai vedea vesel și aproape niciodată răsând cu hohote? Ori iarăși, începutul simpatiei să fi fost în împrejurarea că Vasile era puțin îndrăzneț, și din cât putea o încunjură pe Elența? Ori doară pentru împrejurarea că din fața lui de tânăr se desprindea atâta nevinovăție, că la vârsta de optsprezece ani părea copil încă?

Însă mirarea ce-o simțea față de cleric n'o șilea decât foarte arareori să simtă lipsa apropierii lui, să-l vadă și să-i vorbească. Îl vedea din săptămână în săptămână și era liniștită. S'ar putea spune că era mulțumită cu el, ca o mamă care numai în intervale de părtate aude vești bune de fiul său și totuși e liniștită pentru că-i convinsă că fiul ei e om de omenie. Convingerea că Vasile Murășanu e un tânăr cumsecade se instăpâni de mult în sufletul Elenței. Nu-și putea închipui ca să poată face ceea ce făcea Ungurean ori Pruncul! Era curioasă această convingere, căci ea nu cunoștea mai de aproape vieța clericului nici în sat, dar încă în oraș unde era aproape anul întreg la învățătură!

Astfel vr'o patru ani ea rămase cu o părere bună față de cleric, și cu un fel de mirare de câteori se întâlnea cu el, ori chiar numai se gândeă la el. Însă de când îl auzise cântând în Sămbăta Paștilor noaptea, de când îi aprinsese luminița, mirarea de mai înainte se schimbă în dorința tot mai mare de-a se apropia de cleric. Și, singura apropiere acum, fără cuvinte, fără priviri, o făcea fericită. Apoi după petrecerea dela Paști ea simți deodată, cutremurată de un simțământ nou, că-i pare așa de rău că Vasile se va întoarce iar la școală. Încrederea ce o simțise până atunci în el, în sărbători, se și vădi când încep să-i înșirue complimentele ce i le făcuse Voicu. Despărțirea dela înmormântarea lui Gligoraș, rugarea să-i trimită cărți, înfrigurarea cu care așteptă volumele, nenorocirea care o simți la vestea că-i vine un pețitor, toate aceste se succedă atât de repede par'că pentru ea, încât n'avuse nici vreme să-și dele seama de simțămintele sale.

Dar acum, după nereușita lui Crăciun, după râsul ei nestăpănit, ea desluși într-o lumină fulgerătoare toate simțimentele delicate ce-i înfloriau în suflet, și se simți îndrăgostită de simțimentele sale par'că, nu de cleric. Se gândia ce-i drept la Vasile, dar lucrul cel dintâi ce-l făcu după ce înțelese adevărul fii, că se sărută cu multă sfială în oglindă! Apoi, aprinsă la față ca bujorul, alergă în grădină, se încunună cu flori și până seara nu mai intră în casă.

De cu noapte i se începă apoi sbuciumul care se liniști numai după ce-i reuși să deie forma aceea ciudată epistoliei sale, care îi descoperiă totul clericului, fără totuș ca să-și simtă atinsă cât de cât modestia ei de fată.

Nici prin gând nu-i trecu să nu priceapă clericul adevăratul sens al epistoliei sale, și așteptă deci cu mare neliniște răspunsul lui Vasile Murășanu.

Și clericul nu se înșelă! După ce-i cetti epistola domnișoara Elenuța izbucni în hohote de râs, îi curgeau lacrimile, și zicea mereu cu vocea înaltă: „Să nu cuteze nici atât să-mi trimită un sărut de mână!” Ea însă se minția acum cu bună voie pe sine însași: nu râdea de punctele ce le pusese clericul după „un sărut de...” ci râdea fiindcă nu-și mai putea stăpâni fericirea care-i inundă mereu în suflet ca niște unde puternice de lumină, de căldură. Sfiiciunea tânărului și alesele numai de scut ca să se poată bucura în deplină libertate, pentru că altfel îi venia să-și zică:

„Ce fată rău crescută ești! Să te îndrăgostești așa de nebunește!”

Încă în seara aceleiași zile în care primi scrisoarea lui Vasile, se pregăti să-i răspundă. Ceeace-i scria clericul, că el va trebui să se căsătorească în grabă o umplu de neliniște. Însă nu avu putere să-i scrie un singur șir. Par'că i se topise toată cutezanța, toată hotărârea de pân' acum. Deși știa la scrisul întâiei epistole că Vasile o va pricepe, totuș atunci, după ce hotărî îi scrisese cu destulă ușurință. Acum eră hotărî să-l întrebe cum înțelege chestia căsătoriei lui, și totuș inima ei se încuiase, și nici un cuvânt nu se coboră în condeiu. Amână scrisoarea pe-a doua zi, apoi pe-a treia. Dar cu cât treceau zilele puterea ei de voință se tot împuțina, și se convinse că nu va putea să afle adevărul din cuvintele lui Vasile. Se mângâia cu credința că, desigur, clericul îi va trimite și alte epistole.

Volumele sosiau cu regularitate în toată Sâmbătă seara, dar — nici o epistolă. Intimitatea ce ș'o arătaseră în cele două epistole părea că se pusese ca o piedecă între ei.

Amândurora li se părea că se văd, dar nu cutezau, se șiau să se cheme, să se apropie. Nu-și spuseră aproape nimic până la cele două scrisori, iar în ele își destăinuira deodată prea mult. Părea că se genează unul de celalalt, dar aceasta curată sfiiciune îi umplea pe amândoi c'o adâncă fericire până la începutul vacanței de vară.

Când se întâlniră mai întâi clericul salută de departe, își ridică în trei rânduri pălăria, căci de douăori i se păruse că Elenuța nu l-a băgat de seamă, cum râdea la brațul lui Ghiță, venind pe drum în jos, spre cleric. La al treilea salut însă Elenuța înclină adânc din cap, Ghiță își ridică vesel pălăria și-i strigă:

„Bună seara, domnule cleric, bună seara, domnule candidat de preot!” Clericul nici nu auzi cuvintele lui, el se apropiă privind mereu pe Elenuța, mângâindu-i și acum sufletul înclinarea ce-o făcuse din cap domnișoara Rodean. El o priviă uimit: nu mai eră domnișoara Rodean cea de până acum, eră par'că o ființă dintr'alte lumi, o zână, o fată tainică, ce s'arată uneori în vise tinerilor îndrăgostiți. Lui Vasile pe-o clipă îi pără chiar foarte ciudat că fata aceea vorbește.

Mâna Elenuței eră rece, tresări ușor când atinse mâna clericului. Însă cu toată zăpăceala în care căzuseră amândoi, mai tari, mai hotărîți decât ei, ochii lor se întâlniră, se priviră adânc, și într'o clipă obrajii amândurora înfloriră ca trandafirii.

„Îmi pare foarte bine că vă afla sănătoși”, zise clericul, cercând să pășească cu grije, cât putea de gingaș pe lângă Elenuța. Îi pără, în cele dintâi clipe, că dela umbletul acesta atâră întreaga lui viață, întreaga lui fericire. Ba-i pără că nu-i de fel important ce va spune, ce va întrebă, ci numai mersul să-i reușească!

„Și noi asemenea ne bucurăm, domnule Murășanu, că te vedem vesel”, se grăbi să răspundă Elenuța.

„Asta e puțin, declară Ghiță, trebuie să-l felicităm c'a terminat cursul de clericie cu distincție.

— Așa?” făcu părând uimită Elenuța.

Clericul își plecă privirile: lauda asta nu-i eră binevenită, și se gândi că de unde știe Ghiță cu ce succes a terminat el.

„Sau poate ai căzut?” întrebă iar Ghiță văzând că Vasile nu răspunde.

„Nu, asta nu”, zise clericul zâmbind.

„Dacă n'ai rămas corigent, n'ai putut decât să reușești cu distincție. La tineri ca dumneata numai aceste două alternative sunt cu putință”, spuse cu convingere Ghiță Rodean.

Elenuța mai mult simți decât observă că laudele acestea nu-i plac lui Vasile, se opri,

își ridică ochii strălucitori, umezi de fericire spre cleric, și-i zise:

„Am onoare, domnule Murășanu, să-ți prezint pe inginerul Ghiță Rodean, fratele meu”, și la cuvintele din urmă ea își aplecă cu grație capul spre Ghiță.

„Ahl da, vedeți eu la asta nu m'am gândit”, îngână Vasile, sgduuit de farmecul ce-i strecură în suflet privirile și vocea Elenuței. „Trebuie să mă gândesc — adause el repede — că dumneata încă vei fi terminat anul acesta.

— Și totuși frate-meu anume te-a tot lăudat pe dumneata ca să-ți aduci aminte de el și să faci asemenea”, zise cu veselie Elenuța.

Cuvintele ei picurau argintii, păreau că cântă.

„Primește sincerile mele felicitări, domnule Rodean”, zise înfiorat clericul.

„Felicită-l pentru că ș'a luat diploma singur cu distincție între treizeci și cincinci de inși”, adause răsând Elenuța.

„Nici că se putea altfel, nici că se putea”, răspunse Vasile, ne mai știind ce să zică: îi părea că începe să se învârtă pământul cu el, văzând c'a rămas să poarte conversația singur cu Elenuța.

Căci într'adevăr Ghiță nu mai zicea nimic; privia zâmbind la cei doi, fie că era mângâfat în suflet știindu-se om cu cariera lui de aici încolo, fie că află o deosebită plăcere privind la cei doi tineri, cari nu puteau nici cum să-și ascundă agitația ce le stăpânea înimile.

„Văd că v'ați înțeles să mă nenorociți”, răspunse în urmă Ghiță. „Dacă ar fi să mă bată cineva odată nu mi-ar păsa, numai să-i văd așa de strălucitori de fericire ca pe voi doi acum — pardon „dumneavoastră” am vrut să zic”.

Elenuța porni numai decât, porni și clericul simțind necesitatea ca numai decât să alerge. La cuvintele din urmă ale lui Ghiță, lui îi păru că inginerul descoperi tot ce era ascuns în sufletul lui. O senzație asemănătoare, dar în proporții mai mici avu și Elenuța: ei i se păru că Ghiță bănuiește ceva.

„Trebuie însă că sunteți mici la suflet”, răsse Ghiță pornind și el, „dacă vă place să radeți de-un om năcăjit. Pentru că eu într'adevăr așa's. Am diplomă dar n'am slujbă”.

Murășanu se mai liniști, îi păru că poate s'a înșelat, poate că Ghiță nici nu bănuiește ce-i în sufletul lui.

„Neplăcerea asta o avem toți, domnule inginer”, zise clericul. „Până ne vedem puși în slujbă trebuie să alergăm destul.

— Adevărat”, răspunse Ghiță, „dumneata asemenea n'ai încă un sat.

— Vai, grăbiți mai sunteți, stimați domni cu diplome; abia ați terminat și numai decât

vă doriți în oficiu; par'că nu vă veți sătura de el o vieață întreagă.”

Elenuța spuse cuvintele acestea c'o voce în care era amestecată și ironie, și părere de rău, și gingășie. Par'că tot mai multă gingășie.

„Asta e soarta bărbaților, domnișoară”, răspunse Ghiță c'o voce pretențioasă. „Noi trebuie să ne gândim serios la vieață, pentru că povara ei pe umerii bărbaților apasă. Dumneavoastră, sexul cel frumos, intrați în cuibul gata, și nici prin minte nu vă trece cu câtă muncă a fost zidit cuibul acela.

— Hoho! mai înceti!”, răsse Elenuța. „Altfel mă faci să compătinesc de pe-acum pe fiitorea ta nevastă.

— N'am dreptate, domnule candidat de preot?” întrebă inginerul adresându-se lui Vasile. Acesta nu știu ce să răspundă: îi păru că-l întreabă despre cuibul în care ar duce el pe Elenuța.

„Domnul Murășanu nu-i așa de egoist ca tine”, răspunse Elenuța în locul clericului. „Nu e vorba de egoism acum ci de adevăr”, zise Ghiță, „și adevărul nu-i pe partea mea, domnule Murășanu?”

E întrebarea cum înțelegi dumneata cuibul”, răspunse Ghiță.

„Un cuib! Ei, un cuib unde se ascund doi inși să se apere de furtunile vieții. Căsătoria o înțeleg”, zise Ghiță.

„Bine”, răspunse vesel clericul. „Atunci cuibul acela nu poate apăra de nici un rău, dacă nu-l făcut de amândoi soții. Vezi și rândunelele, și vrăbiile...”

— Bravo!” strigă cu bucurie Elenuța. „Știam eu că domnul Murășanu nu-i așa de egoist ca tine”.

Incurajat de vocea fetei, de bucuria sinceră ce tremură în glasul ei, clericul continuă îndată:

„A câștigă o diplomă și prin ea o slujbă încă nu însămnă să ai un cuib în care bărbatul și femeia să se simtă fericiți, apărați de furtunile vieții. Cum să mă exprim numai! Cuibul căsătoriei nu e material, nu se face din poziții și lefuri. Câți bărbați cu poziții și cu lefuri bune n'au putut oferi un cuib pretinos unei femei. Cred că ne înșelăm dacă credem că având o slujbă, trebuie să se simtă fericită femeia care ni se alătură nouă. Ea nu intră deagata în nimic, deoarece căsătoria nu e ceva material. Cuibul adevărat al căsătoriei cred că se zidește din simțimintele de simpatie alor doi tineri; și în chipul acesta contribuie deopotrivă amândoi la ridicarea adăpostului care să-i scutească de furtunile vieții. Dacă nu reușesc cei doi soți să-și ridice un astfel de adăpost încheșat din sinceritate înainte de toate, oricare altul

e ilusoriu, și toată diploma noastră e zadarnică: nu poate aduce fericirea unei femei”.

Elenuța ascultă cu deliciu cuvintele însuflețite ale clericului. Își înalță mereu spre el privirile umede, și se simțea mândră și fericită.

„Dacă privim chestiunea în felul acesta, se înțelege că dumneata ai perfectă dreptate, răspunse Ghiță. Dumneata ai obiceiul să te cobori direct în inima chestiilor. Pătrunderea dumnilale se îndreaptă deauna spre sămbure, nu spre învăliș. Ei bine, eu am vorbit numai de învălișul căsătoriei, de coaja ei, dacă-ți place astfel. Dumneata știi că orice adevăr are o haină, și orice sămbure un miez din care trăiește, ori cel puțin în care se adăpostește.

— Da, domnule inginer, răspunse clericul, numai cât după convingerea mea învălișul acesta material are foarte puțină importanță în căsătorie, pentrucă în căsătorie însuși învălișul trebuie să fie țesut din simpatii, din simțeminte, din acelaș fel de gândire ca să poată trăi în el miezul căsătoriei, sămburele, care, după părerea mea este activitatea conglăsuitoare a celor doi soți. Slujba ce-o are cineva, averea, numai atunci poate servi de scut în viața celor căsătoriți, dacă felul lor de-a lucra pornește ca dintr'o singură voință. Altfel totul se dărâmă. Apoi eu mai am o convingere care în ochii multora pare ridicolă, ori cel puțin copilărească: Avera, poziția de câtă avem lipsă în viață, materia deci, ni se dă dacă ne silim să ne câștigăm înainte de toate avuția imaterială: moralitatea gândurilor, simțirilor și faptelor noastre. Eu, domnule inginer, cred în ce ne învață Mântuitorul: „căutați înainte de toate împărăția lui Dumnezeu și toate celelalte vi se vor adăuga vouă!”

Clericul spuse cuvintele acestea tot mai aprins, mai însuflețit. El simțea că Elenuța îl ascultă cu plăcere și se bucură că poate vorbi, în azul ei, despre căsătorie, susținând o discuție pur teoretică.

Elenuța, când sfârși Vasile, nu se putu stăpâni să nu zică:

„Foarte frumos vorbești dumneata, domnule Murășanu”, și-l învălișă într'o privire dulce, caldă, care-l înfioră pe Vasile în tot trupul.

Inginerul Rodean încă-l ascultase cu plăcere. Din expresia feței se vedeă că-l aprobă, însă el aștepta să fie cât se poate de logic clericul în argumentările sale.

„Și eu cred în cuvintele Mântuitorului, domnule Murășanu, zise el, dar împărăția lui Dumnezeu și — căsătorie! Mi se pare că e vorba de ceriu, de viața vlitoare nu de pământ și de căsătorie”.

Elenuța își ridică c'un fel de teamă ochii spre Vasile. O clipă crezută că tânărul nu va

mai ști ce să răspundă și-i eră ciudă pe Ghiță că făcuse observarea aceasta.

„Împărăția lui Dumnezeu nu-i numai în cer ci și pe pământ, domnule inginer, începă clericul. Împărăția lui Dumnezeu e pretutindenea unde se îndeplinește voia lui. În lumea vegetalelor, în drumul sorilor, în mișcarea stelelor, în toate legile naturii e împărăția lui Dumnezeu, pentrucă pretutindenea se îndeplinește voia lui, care e izvorul acestor legi. Un împărat înceată de-a fi împărat într'o țară străină, unde nime nu-i ascultă legile. Chiar în țara lui, o revoluție poate să-l detroneze. Pe Dumnezeu nime nu-l poate scoate din împărăția lui decât omul, omul care nu-i ascultă legile. Convingerea mea este: în drum spre căsătorie, în căsătorie trebuie să căutam împărăția lui Dumnezeu, adică să ne silim a ne câștiga moralitatea gândurilor, a simțurilor și a lucrărilor, și toate celelalte, adică mâncarea, beutura, casa, îmbrăcămintea, ni se vor da nouă. Dumneata, domnule inginer, poate vei zămbi, dar nu înțeleg nici eu, că prin căutarea împărăției lui Dumnezeu ne vor cădea porumbi fripiți în poală, ci atâta de cât avem lipsă vom reuși, prin munca noastră și ajutorul de sus, să câștigăm. Deci, împărăția lui Dumnezeu poate fi foarte bine aici pe pământ, și încă chiar în căsătorie”.

Inginerul băgă de seamă, că în tot decursul vorbirii lui Murășanu, soru-sa îl privește încântată, cu admirare. Ascultă cu plăcere lucrurile acestea, cari, în parte erau nouă pentru el, căci el niciodată nu se gândise la o interpretare mai largă a cuvintelor Mântuitorului, și după ce sfârși clericul îl întrebă mulțumit, zămbind.

„Și ți-ar plăcea să intri cât mai în grabă în împărăția asta, domnule Murășanu?”

— Asta-i altă chestie, e cu totul altceva”, răspunse zăpăcit clericul, care credeă, că Ghiță iar face aluzie la el și la Elenuța.

În clipa asta o slugă îl chemă pe Ghiță acasă. Veniră dela „Arhangheliu” un hocman c'un săculeț de aur slobod și Iosif Rodean lipsiă de-acasă.

„Vă rog să mă scuzați dacă vă părăsesc pe-o clipă, o să mă întorc îndată”, zise Ghiță pornind cu sluga.

Cei doi tineri, rămași singuri, merseră un lung restimp în tăcere. Clericul simți, că trebuie să se depărteze mai tare de Elenuța, și între ei, ar fi încăput bine o a treia persoană. Se simțea aproape nenorocit, că nu-i veniă nici un cuvânt pe buze, și cu cât se îndelungă tăcerea se acuză tot mai tare din cauza asta. Ii părea că Elenuța așteaptă mereu să rupă el tăcerea. Dar în privința asta se înșelă: fata se gândiă încă la ceea ce spusese clericul mai înainte și nici nu băgă de seamă

cum se feriă de ea tânărul, nici nu-și putea da seama câtă vreme înaintară în tăcere. Apoi, trezindu-se din visarea asta simți un fel de frică văzându-se singură cu Vasile și zise:

„Dumneata vorbești frumos, domnule Murășanu. Toți vorbiți așa în seminar?”

Vocea ei eră dulce, mângâitoare, și tânărul simți cum se liniștește.

„Se poate, domnișoară”, răspuse el.

„Nu-mi vine să cred”, zise copilărește Elenuța.

„Nici mie nu-mi vine să cred ceva..., domnișoară”, spuse Vasile încurajat de sinceritatea Elenuței.

„Anume?” întrebă fata ridicând pe-o clipă ochii negri, catifeლაți acum, spre cleric.

„Că o altă fată ar mai putea scrie o epistolă așa de drăguță ca dumneata”, răspuse Vasile, năvălindu-i tot sângele în față.

„Ah!” oftă Elenuța cercând să rădă; dar nu putu; inima începă să-i bată ca un clopot.

„Intr'adevăr, domnișoară, continuă tânărul cu înșuflețire tot mai mare, epistola dumnnitale e o raritate.”

— O raritate? ” întrebă fata coborând din nou privirile asupra lui. Ea eră palidă acum, ochii și sprâncenele negre apăreau și mai distincte.

„Da, o raritate!

— O raritate de ce? De nedibăcie? De cutezanță? De caligrafie proastă?”

Până-i puse întrebările acestea ea nu se uita la el, ci privea stăruitor vârful ghetelor sale, par'că.

„Te acuzi zadarnic, domnișoară, răspuse încet tânărul, epistola dumnnitale e foarte frumoasă, m'a uimit și m'a umplut de-o neșpusă fericire.

— Dar dumneata mi-ai răspuns așa de scurt la întrebarea ce ți-am pus-o”, zise repede Elenuța, temându-se par'că să-l lase să vorbească mai departe. „Și, întrebarea aceea eră simburile epistolei, chestia de căpetenie”. Cuvintele acestea le spusese ciripind. Ele căzură ca o ploaie de triluri în sufletul clericului.

„Eu nu mă pot asemăna cu dumneata, domnișoară; răspunsul meu de bună seamă a rămas departe în urma epistolei dumnnitale. Dar eram așa de copleșit de fericire! Aceasta cred că e o scuză pentru mine căci... dumneata ești de vină”.

Fata nu răspuse, ci sinii ei tineri și curățți se înălțau des. Merseră un restimp în tăcere, apoi Elenuța zise, șoptind aproape, — cercând să zimbească.

„Fericirea e în noi înșine, nu în alții!

— Ba da, ba da, fericirea mea e în dumneata de-acum!” zise cu vocea cutremurată tânărul.

Tăcură iar în vreme ce se sileau să meargă tot mai repede. Ca și când ar fi voit să fugă, să se depărteze de ceva de ce le eră teamă.

„Așa dar dumneata-ți renegi principiile?” întrebă într'un târziu Elenuța. „Dealtfel mă tem, că dumneata nu ești sincer”, zise ea mai veselă.

„Nu înțeleg, domnișoară”, răspuse clericul simțind cum i se strânge inima.

„Apoi dumneata înveți lucruri sfinte, vorbești despre legile lui Dumnezeu și la sfârșitul scrisorii ce-mi trimiți îmi ceri...”

Clericul făcu o față așa de desperată încât pe Elenuța o bufni răsul.

„Nu răd de dumneata”, zise ea repede văzând uluirea ce-o produsese în cleric răsul său. „Vai, crede-mă, nu răd de dumneata”, adause cu multă suferință în voce. „De dumneata de-acum nu mai pot răde. Dar pentru ce n'ai scris cuvântul întreg?”

Vasile Murășanu își ridică ochii plini de suferință, de groază, de fericire, spre ea și nu putu răspunde.

Elenuța făcu un restimp, apoi apropiindu-se de cleric, îi luă cu încredere mâna. Atingerea asta, deosebită de toate cele de până acum, îi sguduî pe amândoi. Elenuța îl învălău într'o privire de dragoste adâncă.

„Îți fac cu o plăcere mai mult” zise ea înflorindu-i pe buze un suris de adâncă fericire. Vasile Murășanu ridică încet, cu sfială, cu sfințenie mâna albă, delicată a Elenuței, și o sărută abia atingând-o. El nu simți nimic la sărutul acesta, părea împietrit, un fel de desnađejde părea că-l cuprinsese, dar pe Elenuța o înfioră un deliciu negustat încă. Mănile lor nu se despărțiră; merseră multă vreme cu ele împreunate.

Drumul eră pustiu, căzuse binișor și înserarea, totuș ar fi putut să-i vadă cineva. Dar cei doi tineri numai la asta nu se gândeau. Trăsără ca la atingerea focului când auziră vocea lui Ghiță în nemijlocită apropiere.

„Eră să nu vă mai ajung, să știți că vă pun la pedeapsă!”

El eră foarte vesel. Văzuse pe cei doi ținându-se de mână, dar se făcu că n'a luat nimic în seamă, ci începă să vorbească despre „Arhanghelii”, unde iar s'a aflat aur slobod.

Se întoarseră toți trei și povestind despre lucruri neînsemnate se apropiau de casă. Cei doi tineri părea că nici nu mai înțeleg întrebările și cuvintele lui Ghiță. Aveau o senzație ciudată, ca și când ar auzi cu alte urechi și ar vedea cu alți ochi ceace se auză ori se vedea în jurul lor. Puterea de atenție, de observare par'că le perise. Ca și când li s'ar fi ascuns în suflet toate simțurile și-i făceau să plutească mereu în depărtări mari dela pământ.

Ajunseră la locuința celor doi frați, clericul le pofti noapte bună aproape cu indiferență, și câteva zile, Vasile Murășanu privi mereu ca un om ce nu mai pricepe nimic la părinți, la surori, la casa parohială, la florile din grădiniță.

Elenuța fu cu mult mai veselă decât clericul. Ea, de-acum, se bucură înainte de întâlnirile viitoare, de cuvintele ce și-or spune, de toată fericirea care avea să fie neîntreruptă de aici încolo.

Din ziua aceea întâlnirile celor doi tineri deveniră tot mai dese, ori pentrucă Ghiță știă mai mult decât credeă Elenuța și Vasile și căută mereu prilej să-i apropie pe cei doi tineri, ori că iubirea îi făcū mai iscusiti și-și aflau ei inșiși prilej de-a se întâlni cât mai des. Mai ales ajunseră amândoi să nu poată fi o singură zi fără să facă plimbări îndelungate. Elenuța ieșiă de cele mai multe ori cu Ghiță, dar adeseori și singură, Vasile de obicei cu soru-sa Mărioara. Sburdalnica aceasta înțelese repede că între frate-său și domnișoara Rodean se întăreă tot mai mult o legătură sinceră, se uimi văzând-o pe Elenuța îndrăgostită în frate-său care eră numai cleric, dar dupăce se convinsese că o piedecă de căpetenie e înlăturată între acești doi tineri, ea nu mai radeă de cleric, ci se făcū protectoara celor doi îndrăgostiți. Când se întâmplă să fie numai ea cu ei știă află totdeauna clipa potrivită când să-i lase pe-un sfert de ceas singuri: își uită acasă ori o batistă, ori o carte, sau avea să-i comunice Anastasiei ceva de foarte mare importanță. Ea ajunsese indispensabilă pentru cei doi tineri; Elenuța o priveă tot cu mai multă recunoștință, Vasile o adoră, și ar fi intrat în foc la un singur semn ce i-ar fi făcut.

În plimbări, în excursii făcute la propunerea lui Ghiță, în biserică, la cele două petreceri ce se ținură în oraș în cursul vacanței de vară, clericul acvase vreme să-i cante Elenuței cântecul acela nou de care pomenise în epistolă.

În plimbările de seară, ei pluteau într'o lume tainică, sfântă, le păreă că anume pentru ei răsare luceafărul și se împodobește cerul cu stele. Erau restimpuri, când nu-și spuneau un singur cuvânt, le păreă că nici nu mai sunt oameni, că nu mai au trupuri, și, din când în când, își atingeau mânilor, ca să se convingă.

În excursii Ghiță îi puneă să-i ajute la probele de măsurat și nivelare ce făcēja; întocmeă astfel lucrurile încât el să fie mereu departe de cei doi tineri cari întindeau sforicelele, se cufundă în socoate în vreme ce Elenuța și Vasile erau răpiți tot mai mult de valurile pe cari iubirea le ridică tot nouă

în sufletele lor... Ascultau cântecul pe care când unul, când celalalt îl continuă.

Dela biserică domnișoara Rodean nu mai lipsiă niciodată. Nu află nici un păcat să-l asculte cu adorare cum cantă clericul în strană; ea nu simțiă nici o dorință vinovată, ci din sufletul ei dragostea făcēja să răsară numai flori albe. Partea cea mai adăncă din ființa sa se înălță cu evlavie și recunoștință spre Dumnezeu.

La cele două petreceri de vară ei dansaseră mult împreună; din dansurile acelea ameițoare ei se aleseseră par'că cu o singură ființă, se simțiă legați pentru totdeauna. Fericirea lor eră cu mult mai mare ca alții să nu o bage de seamă.

Dintre ai preotului, după Mărioara, nu mult se bucură preoteasa. Ea începuse să scuze multe din greșelile, din purtările familiei Rodean. Se gândiă, făcându-și planuri enorme, la căsătoria care, — poate — va fi cu puțință. Dela o vreme nu se mai putū stăpâni să-și ascundă gândurile și într'o seară îi zise părintelui Murășanu:

„Încă se poate să ne 'ncuscrim cu directorul“.

Popa o privi cu mânie, cu revoltă.

„Ai gânduri de copil și acum!“

„Mă rog și pentru ce nu s'ar puteă?“

întrebă preoteasa întepată.

„Dacă vorbești așa înseamnă că nu cunoști oamenii. Vasile ar face cu mult mai bine să caute într'alte părți; până în iarnă s'ar află o fată și i s'ar da o parohie. De altfel e încă tânăr, un an poate să aștepte“.

Preotul spusese cuvintele din urmă c'un fel de regret. El observase purtările lui Vasile, ținea foarte mult la Elenuța pe care o află de cea mai deșteaptă între toate fetele directorului, și se gândiă că din jocul acesta o să iese ars binișor feciorul său. El nu credeă în posibilitatea acestei căsătorii, și, încă de mult și alesese — în gând — o fată potrivită pentru Vasile. Eră domnișoara Laura Pop, fiica părintelui din Gureni, coleg de școală cu popa Murășanu. Dar și fata eră încă prea tânără, și de aceea părintele încă nu-i amintiă nimic lui Vasile, zicându-și că mai este vreme.

Directorul dela „Arhanghelii“, Iosif Rodean eră mereu la baie, la piue, în drumuri ca să schimbe cât mai cu câștig aurul, el nu prea avea răgaz să vadă ce-i fac fetele. Dar în schimb cele două surori, Eugenia și Octavia, începură de mult să se cotească, să-și șoptească, să le bufnească un răs nestăpănit când Elenuța se întorceă dela plimbare. Oftau, de multeori, în auzul Elenuței, își duceau mâna la inimă, și în toate chipurile cercau să-și bată joc de ea, să o rănească.

Pe Elenuța n'o prea atingeau nici mai înainte observările celor două surori; însă acum nici nu le luă în seamă.

Fericirea ei era cu mult mai adâncă decât să o poată deșteptă din ea micile răutăți ale surorilor, cari începură să facă aluzii la Elenuța și la cleric și în fața părinților.

Astfel și directorul și nevastă-sa începură să se convingă, urmărind mai de aproape purtările fetei, că într'adevăr Elenuța e tot mai atrasă spre feciorul popii Iosif Rodean începând să tușască grozav, decâteori fata se întorcea cu Ghiță dela plimbări, începând să-i înfrunte că prea mult umbliă cu „domul molitvelnic”.

Înfruntările acestea le simțeau mai mult Ghiță decât Elenuța; ei păreau că puțin îi pasă de toată lumea.

Spre sfârșitul vacanței, într'un rând când tinerii, din negligența ocrotitoare a Mărioarei, rămăseră singuri, păreau mai triști ca orișicând.

„Ei, bine, ce vom face Vasile?” întrebă cu durere Elenuța după ce multă vreme merseră în tăcere.

„Eu am un plan”, răspuse tânărul. „Încă în toamna asta să...”

— Să ne căsătorim? întrebă repede, cu vocea înfiorată de fericire Elenuța.

De mult ea se îngrozea la gândul că va trebui să mai rămână mult între surorile sale, într'o casă cu directorul dela „Arhanghelii”. Casa lor niciodată nu-i fusese așa de nefericită ca în vara asta. Vieța pe care începuse să o cunoască și s'o guste era așa de superioară, așa de deosebită de tot ce se desfășură zilnic în familia directorului, încât îi păru că nu va putea să o suferă mai departe. Toată nădejdea ș'o puneă într'o căsătorie apropiată cu clericul; nici nu-i mai trecea prin minte piedecile ce s'ar putea ivi din partea familiei Rodean, ea se temeă numai dacă va putea Vasile să fie hirotonit și să i se dea o parohie încă în toamna asta.

Cufundați în visarea lor necurmată pierduse și clericul simțul realității; el nu se mai gândea de mult acum că Elenuța e fiica directorului Rodean, că între ei se sapă prăpăstioasă ocna „Arhanghelii”. Lui îi părea acum că are drept să ceară pe Elenuța de soție, îl părea că fata asta este chiar a lui.

„Da”, răspuse el la întrebarea Elenuței, „să ne căsătorim!”

— Dar încă n'ai o parohie, dragă Vasile — și poate n'o să te vree nici să te hirotonească; n'ai trecut de douăzeci și patru de ani.

— Am oameni buni între gremialști, între profesori”, răspuse clericul. „O să-mi reușască amândouă cererile cu siguranță”.

Fata îl privi cu însuflețire. Se simțea deodată tare, neînvinșă. Vrajiți de aceeaș do-

rință ei nu se mai gândiră la piedeci, nu se mai gândiră că trebuie să cumpănească mai bine o hotărâre așa de însemnată. În cea mai bună înțelegere deciseră că încă în ziua următoare Vasile să călătorească la Episcopie, să pună la cale și chestia hirotoniei și a parohiei.

Părintele Murășanu nu-i putu da însă căruța până a doua zi. El nu știuse nimic de călătoria lui Vasile, și nici acum nu prea credeă motivul ce-l îndemnă pe cleric să meargă la Vlădicie. Vasile îi spusese că vor fi examenele corective acum, și el își dase cuvântul la doi colegi să le fie de ajutor.

Ce-i spuse clericul nu era neadevăr, se nimerise printr'o fericită întâmplare ca chiar acum să se hotărască să meargă, când se țineau și examene corective. El își uitase ce e drept și de promisiunea făcută celor doi colegi, și de termen, dar acum era fericit că-și poate țineă și cuvântul dat.

Clericul se duse de-auna la profesorul Marin.

„Sărut mâna!” zise tânărul intrând și, după ce se închină din prag, porni spre bătrânul care scria la masă, și abia-și întoarse pe-o clipă capul peste umăr când îi răspuse: „Bună ziua!” Apoi continuă iar să scrie.

„Sărut mâna, domnule profesor”, zise din nou clericul, acum din nemijlocită apropiere.

Preotul își întoarse iarăș capul, și, cunoscându-l dintr'o ochire pe Murășanu, svâcnii repede de pe scaun, și punându-i mâinile pe umeri, îi zise vesel: „Salutare, iubite, salutare Murășane băiete! Dar ce vânturi pe la noi? Ți s'a făcut dor de școală? Mai vrei să stai un an? O! Să nu faci o prostie ca asta! Las-o dracului învățătura! Dar ce-i pe-acasă? Ce face părintele? Sorioarele, frațiorul? Ce-i cu „Arhanghelii”, s'aude că varsă aur prostește!”

Profesorul îi puse întrebările acestea sguindu-l de umeri la fiecare, foarte vesel, cu ochii strălucitori. Părea întinerit.

Clericul începui să-i răspundă în vreme ce părintele Marin, privindu-l țintă în ochi, făcea mereu „Hm! asta-i bun!” Când ajunse clericul cu răspunsurile la „Arhanghelii”, întâri vestea, care venise până aici. „E belșug” sfârși el.

„Și voi n'ați putut face rost de nici o acție la societatea aceea?” îl întrebă profesorul.

„Nu. Notarul pensionat Iosif Rodean e aproape singurul proprietar, și el nu înțelege să-și vândă părțile. Nime nu poate încăpea lângă el.

— Nu, adevărat”, răspuse profesorul cu vocea serioasă, luându-și mâinile de pe umărul clericului. „Oamenii de omenie totdeauna și

pretutindenea rămân pe de laturi. În frunte se îmbulzesc proștii și brutalii. A lor e vieața, continuă el după o scurtă tăcere, a lor e vieața și tot nu e a lor, căci fericirea foarte arareori merge alături cu ei”.

„Ii pofti pe cleric să șadă și multă vreme povestiră despre noul an școlar, care avea să se înceapă peste câteva zile, despre elevii primiți pe cursul întâi, despre cartea nouă din domeniul teologiei la care lucră de mulți ani acum profesorul Marin și care eră spre sfârșite; în urmă clericul îl întrebă:

„Parohii vacante, cari să vină la concurs în toamna asta sunt, domnule profesor?

— Parohii vacante?“ întrebă părintele Marian aruncându-i o privire iute și pătrunzătoare.

„Da.

— Și pentru ce ai vrea dumneata să știi?“ Profesorul îl fixă mereu.

„Aș avea și eu lipsă de una, domnule profesor“, răspunse Vasile cu ochii în podele.

„Of! d'apoi atunci e sfârșitul lumii!“ strigă părintele vesel. „Îți trebuie o parohie! Cu siguranță deci „parafia“ o ai asigurată!“ adause el tot mai vesel.

Sub numele de „parofie“ se înțelegea preoteasa; clericii le ziceau astfel viitoarelor soții. O numire fără nici un înțeles dealtfel, dar, spus odată de unul, se încetățeni în grabă în vocabularul seminarului de mulți ani.

Clericul nu răspunse, ci își fincă în privirile în pământ; în față îi năvăliseră tot sângele.

„Dar asta nu se poate!“ strigă răzând profesorul și se ridică de pe scaun. „Nu se poate să creștem o generație așa de... așa de coruptă! Ce vrei dumneata? Un băiat încă și să-ți și ai parafia!“ Cuvintele acestea le spuse stând înaintea clericului, le spuse c'un fel de asprime prefăcută, bătut chiar din picior când pomeni de „generația așa de coruptă“.

„Păcatele-s pe oameni, domnule profesor“, răspunse clericul cercând să zâmbească.

„Pe oameni pot fi, dar nu pe băieți! Dumneata ești un băiat numai, vlădica nici nu te-ar hirotoni, chiar de-ar fi parohii vacante cât de multe. Cum, dumneata ai și uitat care-i etatea canonică pentru taina hirotoniei? Nu te-ar sfinți de popă, pentru că nu l-ar lăsa canoanele“.

Profesorul Marin, după ce spuse c'un fel de nemulțumire cuvintele acestea, șezut iar pe scaun și băgă de seamă, că pe fața și în privirile lui Vasile se întipări o tristețea adâncă. Părintele părăsi felul de-a vorbi de până acum.

„Dumneata un an, doi ani poți să mergi învățator într'un sat; mai vezi lume, mai cu-

noști vieața, începă preotul; nu te luă după colegii dumnitale, cari te întrec cu ani destui. Este vreme și de hirotonire“.

Vasile Murășanu, mereu desnădăjduit, zise: „Pentru mine ar fi o adevărată nenorocire dacă etatea m'ar opri dela hirotonire în toamna asta.

— Așa vorbesc cei îndrăgostiți, tinere; însă un viitor preot nu trebuie să se lase răpit de nici o patimă. Dealtfel o să mai vedem ce va fi cu puțință și ce nu“, zise cu bună-tate părintele Marin. „Parohii vacante, bune — sunt“, adause îndată.

Vasile Murășanu se uită cu teamă la profesor; știa că are obiceiul să-și cam bată joc de oameni.

„Nu glumesc, zâmbi profesorul, sunt patru parohii foarte bune, cari vor cădea sub concurs în toamnă. Mie mi-ar mai plăcea dacă ai mai așteptă doi-trei ani, dar în sfârșit, dacă situația e critică, nu voi să fac moarte de om, tinere. Ți-ar trebui, deci, o parohie bună?

— Dacă s'ar putea!...

— Și dispensație dela vârsta canonică?

— Dacă va fi cu puțință!

Ei, vom cercă să se poată!“ zise cu hotărâre profesorul. „Numai cât un viitor preot — adause îndată — nu trebuie să se îngrozească în fața nici unei piedeci. Nu-i îngădui că nesuccesele în vieața aceasta să-l facă nefericit. Nu trebuie să uiți, că noi suntem puși în slujba vieții vecinice“.

Clericul nu eră mulțumit cu ce-i spusese profesorul: nu-l asigură de nimic. Incepă să se miște pe scaun, și nu știa cum să scoată o asigurare din partea părintelui Marin.

„Domnule profesor“, începă Vasile, dar nu pută continua.

„Vai, dumneata vei fi nefericit, pentru că nu te mulțumești cu nimic“, zise batjocoritor profesorul. „Ce mai vrei?

— Aș vrea să știu dacă...

— Ei, ticală, vrei să mai știi dacă poți face logodna, pregătirile pentru căsătorie! Ce nu spui! Poți, iubite, în toamnă avem lipsă peste tot de optsprezece proeți și nu ați terminat anul trecut decât patrușprezece. Pricepi acum? Vei căpătă și dispensă și parohie, dacă nu una chiar de frunte, de bună seamă nici una dintre cele mai slăbuțe. Ești mulțumit acum?

— Vă sunt foarte recunoscător, domnule profesor!“ răspunse fericit clericul.

„Mie n'ai de ce să-mi fi recunoscător, — n'am murit eu de optsprezece ori ca să rămână optsprezece parohii vacante. Dar ceva aș vrea să știu: părinții dumnitale aproabă pasul ce vrei să-l faci?

— Da, cu siguranță!“ răspunse repede clericul, nici nu-și mai dădu seama că spune

un neadevăr, că părinții lui nici nu știau nimic. Dar fericirea, speranța lui eră așa de mare acum, încât îi părea că orice e cu putință, că la orice întrebare ce privea viitorul lui nu ar fi putut răspunde decât afirmativ.

Clericul Vasile Murășan sosi în Văleni în cea mai bună dispoziție; părinților le povesti cu însuflețire cum au reușit la examen amândoi colegii lui; surorilor le cumpărase câte-o frumoasă păreche de cercei, pe frătorul mai mic îl cinsti cu cartea lui Robinsion-Crusoe. Cu Elenuța hotărîră ca, în restimp de cel mult trei zile, s'o ceară în căsătorie dela directorul „Arhanghelilor”.

Oricât ar fi cumpănit de serios unele lucruri, mai ales mărunțișurile, adevărul eră că în chestiile de căpetenie hotărău foarte repede. Față de acestea se purtau copilărește încă, oricât s'ar fi ținut de „mari”. Făceau așa pentru că erau, în multe privințe, copii încă, ori dragostea lor îi făcea să-și piardă simțul realității?

Din visarea aceasta, orice va fi fost, îi trezi însă, cumplit de brutal, purtarea lui Iosif Rodean.

Clericul, a trela zi după ce sosise din oraș, pândi clipa când nime nu eră acasă decât directorul „Arhanghelilor”. Nu voiă să știe nici chiar Elenuța când se va prezenta înaintea tatălui său.

O slujnică îl conduse pe cleric până la o ușe, îl lăsă în gang și ea intră în cameră.

„Să viel!” se auzi după puțin vocea aspră a directorului.

„Poftiți!” zise slujnica ieșind și grabind spre scări.

Notarul se sculase, chiar în clipa în care intră Vasile, dela o masă unde făcea însemnări pe-o coală de hârtie. Fața lui eră cu mult mai întunecată decât de obicei; un suris de batjocură îi îngheță în colțul buzelor.

„Bună ziua, domnule director”, zise Vasile intrând și, înaintând puțin, se opri. Eră palid ca un mort, și ochii-i ardeau.

„Am onoarea să te salut, domnule teolog. Cu ce-aș putea să-ți mulțumesc pentru cinstea deosebită ce-mi faci?” întrebă directorul c'o voce plină de sarcasm.

Tânărul își ridică privirile o clipă spre Rodean și îngheță de spaimă, căci uriașul îl privi c'o batjocură grosolană, prostească. Se gândi o clipă să nu-i mai spună nimic ci să iese îndată. Dar în clipa următoare, își luă inima în dinți și-i zise:

„Poate o să vă surprindă ceea ce am să vă spun, domnule director.

— Nici de cum, poștește numai; n'am obiceiul de-a mă lăsa surprins de nimic!” răspunse Iosif Rodean.

„Aș fi fericit dacă dumneavoastră v'ați învoi să-mi dați de soție pe domnișoara Elenuța”, zise cu vocea clară, fără emoții, clericul.

Notarul nu-și mișcă nici un mușchiu al feței, rămase drept, privind-l fios.

„Mai spune odată!” zise el cu vocea rece, șuerătoare.

Clericul îl privi inlemnit de indignare.

„Dumneata nu auzi?” reuși el să-l întrebe.

„Ba da, eu aud, dar mi se pare că dumneata ai greșit numele”, răspunse cu dispreț directorul. „Mi se pare că n'ai vrut să zici Elenuța, ci Nuța. Apoi Nuța nu e nici fiica mea, nici domnișoară: e servitoarea care te-a condus aici.

— Domnule Rodean, domnule director”, zise tremurând de indignare tânărul.

„Zadarnic te nervositezi, pe Nuța nu dela mine trebuie s'o peștești. Poștește în bucătărie!” zise c'o bucurie drăcescă Iosif Rodean și 'n aceeaș clipă îi și deschise ușa.

Lumea începă să se învârtă cu bietul tânăr, și el nu-și mai pută da seama cum coborî scările, cum ajunse în uliță, și pe unde va fi rătăcit până a ajuns acasă.

După întâmplarea asta Elenuța căzu bolnavă, avu febrințeli între treizeci și nouă și patruzeci, clericul nu mai eși din curtea parohială patru zile în șir. Atunci Ghiță se schimbă în ingerul păzitor a celor doi tineri nenorociți. El cercetă mereu și pe unul și pe celalalt, reuși să-i deie altă înfățișare întregului conflict, reuși să le picure speranță nouă în suflete, și nu numai speranță, ci când băgă de seamă că cei doi tineri încep să uite, îi asigură de sprijinul său. Prin mijlocirea lui Ghiță cei doi tineri se înțeleseră să mai aștepte, că Vasile va merge un an învățător, cum îi propusese și profesorul Marin, și că situația o să se schimbe în favorul lor.

Dar lui Ghiță nu-i succese s'o mai poată duce pe Elenuța la plimbare, să se mai întâlnească cu Vasile. Se simția așa de tare rănită, așa de adânc umilită, prin purtarea tatălui său, încât nu mai aveă putere să deie față cu Vasile. Clericul nu-i spuse la întrebările ei decât că directorul nu se învoește la căsătoria lor; însă purtarea brutală a notarului se știu în grabă, o spuse el însuși în bucătărie între slugile și slujnicile sale.

Clericul scrisese profesorului Marin că s'a răzgândit, că un an ar merge bucuroș învățător undeva. Profesorul, fără să se uimească de schimbarea clericului, știind că tinerețea e nestatornică, îi răspunse în grabă că face foarte bine, și că, dacă vrea să meargă învățător în Gurenii, comună frunțasă, n'are decât să-i scrie și va aranjă totul. Clericul, prin mijlocirea lui Ghiță, se înțelese cu Ele-

nuța și-i răspunse lui Marin că primește cu bucurie propunerea.

Epistola aceasta eră trimisă în Dumineca în care se ținū petrecania de adio a univertarilor. Ghiță nu se dusese anume la cheful de dimineața, știind că pe când se vor întoarce tatăl său va fi cu ceata, iar logodnicile și notărășița în oraș. Astfel credea că va putea mijloci o întâlnire între cleric și Elenuța, cu atât mai vartos, că Vasile Murășanu peste două zile avea să plece la Gureni, de unde-i venise avizul că postul de învățător provizor îl așteaptă.

Speranțele lui Ghiță se împliniră. Când, pe la cinci după prânz, sosl cu Vasile din excursia ce-o făcură, la notarul acasă nu eră decât Elenuța. Când înțelese că Vasile trebuie să plece peste două zile, domnișoara Rodean dorī să-l vadă numai decăt. Dar Vasile nu putea să mai calce a douaoară pragul casei acesteia. Veni până la poartă, dar aici pālī și nu mai putū face nici un pas. Inginerul înțelese, se albi și el ca pāretele, și dup'un restimp de tăcere îi zise:

„Așa dar domnule Murășanu la șase fără un sfert așteaptă-ne la podșorul Căprarului; o să venim cu siguranță!”

De patru zile nu se văzuseră, dar aceste patru zile fură mai lungi ca patru veacuri. Elenuța eră palidă, obosită, mândri ei ochi erau înroșiți de plâns. Un suspin adânc de ușurare simți când atinse mâna clericului.

„Nu ești supărat pe mine, domnule Murășanu”, întrebă ea c'o spaimă adâncă în voce și privire.

„Pe dumneata? Niciodată, domnișoară”, răspunse cu hotărîre clericul.

Ghiță eră cu ochii umezi. Priviă în toate părțile. Zări un băieș care urcă la dreapta pe-o cărărușe, îl strigă, îl ajunse și începū, mergând cu el, o discuție foarte aprinsă. Se vedeă cum gesticulă necontentit.

„Nu ești supărat Vasile?” îl întrebă din nou fata.

„Nu; nu ești de vină, de vină-i aurul, de vină-s „Arhanghelii”, zise clericul. Vinovat e singur domnul Rodean.

— Nici să nu fii! Fără tine aș muri decum, înțelegi tu? aș muri!” zise încet Elenuța și numai decăt începū s'o sguđuie un plâns adânc.

Vasile o ascultă încremenit; nu cuteză s'o mângăle, nu îndrăsneă s'o atingă cu mâna. Drumul acesta lateral, aproape o cărare numai, pe sub bolțile arinilor, eră părăsit cu totul în dup'amiaza asta de Duminecă.

Vălenarii își petreceau prin birturi, pe-acasă. Pe vremea asta cel mai mulți erau amețiți de beutură.

Pe Elenuța o sguđuia plânsul tot maf cu putere. Aproape nu mai aveă puteri să meargă mai departe, să se țină pe picioare. Ea întinse brațul spre cleric, și el i-l dădū pe-al său, sprijinind-o.

Aceasta întâie atingere în singurătate îl înfioră pe cleric din creștet până 'n tâlpi. El simțiă brațul ei rotund, căldura dulce, parfumată a tinereții, și, simțind par'că deodată datorința lui de bărbat, îi zise:

„Nu mai plânge. Are să fie bine, dragă!” El aproape îi șopti cuvintele acestea aplecat spre urechea fetei.

„Oh!” oftă Elenuța, „cât ar fi de bine să mor!”

— Nu, dragă, nu spune asta”, zise cu durere clericul. „Nu vorbi așa.

— Ți-ar părea rău?” îl întrebă repede Elenuța contenind din plâns și ridicând spre el privirile-i înlăcrimate.

* Privirile acelea umede se coboriră până în sufletul tânărului, și, pierzându-și capul, Vasile îi trecū domol un braț în jurul grumazului ș'o sărută cu patimă pe buzele roșii.

Un lung oftat scăpă din pieptul ce palpită des'al Elenuței. Ea rămase un lung restimp cu ochii închiși.

„Acum cred că nu ești supărat pe mine!” zise ea zâmbind și la zâmbetul acesta toată primăvara finereții, care se risipise de câteva zile, se făcū din nou stăpână pe obrajii, pe ochii, pe gurița domnișoarei Rodean, pe vocea ei.

Un lung restimp se plimbară spunându-și vorbe dulci, uitând de toată lumea. În urmă auziră pe Ghiță cum îi caută. „Hop-hop!” strigă mereu inginerul, ca să le dee de știre sosirea lui. La „hop-hopul” lui, cei doi tineri se treziră din beția ce creștea mereu din cuvintele, din privirile lor, și oftând din adânc Elenuța zise:

„Așa dar peste două zile ne despărțim.

— Nu ne despărțim, dragă; gândindu-ne mereu unul la altul vom fi mereu aproape, apoi ne vom scrie.

— Da ne vom scrie!” zise fata cu însuflețire.

Ghiță sosi, începū să le spună amănunțit discuția ce-o avuse cu băieșul acela privitor la „Arhanghelii”. Omul acela, Nichifor, proceă acum și de-o jumătat' de an că în curând se va isprăvi aurul dela „Arhanghelii”. Discuția aceasta o istorisi Ghiță până ce ajunseră la locuința notarului unde se despărțiră. Peste două zile clericul se duse învățător în Gureni.

XXI.

Pe 'la mijlocul lui Noemvrie inginerul Gheorghe Rodean își căpătă un post în partea de miază-noapte a Ungariei. Inainte de-a

plecă tânărul întră la tatăl său, cu fața îngrijorată. Iosif Rodean chiar socotea plățile băieșilor dela „Arhanghelii” pe săptămâna aceea.

„Eu sunt gata de plecare, tată”, zise Ghiță apropiindu-se de masa la care lucra tatăl său.

„Are să-ți pară rău pe toată vieța că nu primești propunerea mea: să rămâi acasă și să te facem inginer peste toate băile din Văleni”, zise tatăl său.

„Eu cred că fac bine”, răspuse Ghiță, „și ca să plec cu conștiința liniștită aș voi să-ți atrag atențiunea asupra unui lucru, ce de mult mă neliniștește”.

Iosif Rodean puse condeiul pe masă, se întoarse spre Ghiță și, c'un fel de uimire în priviri, îl întrebă:

„Ce vrei să-mi spui?”

— Pentruca să nu ajungi în grave încurcături bănești trebuie să sistezi numai decât lucrările în galeria cea nouă dela „Arhanghelii”. Lungimea ei s'apropie la patru sute de metri, și să mai bateți de-o sută de ori pe-atâția, nu veți da de aur. Direcțiunea e greșită, și, eu cred de altfel, că în „Arhanghelii” afară de vâna care dă aur destul și acum nu mai este alt strat rentabil pentru lucrare. Dumneata ai vărsat o groază de bani în galeria asta nouă. Trebuie să știi că eu de multă vreme port o mică socoteală asupra intratelor și eșitelor dela „Arhanghelii”.

Aici inginerul scoase din buzunar un carnet, îl deschise, frunzări prin el, fără să arunce directorului o singură privire. — „După însemnările mele — continuă el oprindu-se la o față a carnetului — în două săptămâni din luna Mai, într'una din Iunie, în trei din August și în două din Septembrie cheltuelile au întrecut venitele „Arhanghelilor”. În săptămânile acestea dumneata ai avut aproximativ o pagubă de opt până zece mii de zloți. Astfel de săptămâni au fost și mai înainte, și, după cât se pare, vor mai veni.

— Asta e tot ce vrei să-mi spui? întrebă notarul abia reținându-și indignarea și mânia.

„Nu, mai este”, începă Ghiță, fără ca să-l impresioneze cuvintele tatălui său. „Mai întâi din depozitele dumnitale va trebui să înzestrezi cât de curând două fete, să le cumperi mobilă — să le căsătorești, mai pe scurt. Nu știu cât ai de gând să le dai, dar după socotelile mele, dând tot în bani gata, depozitele dumnitale ar scădea aproximativ la douăzeci și cinci până treizeci de mii. Într'un an, presupunând că dumneata vei continua lucrările la „Arhanghelii” în măsură tot așa de mare ca până acum, presupunând că nu vei înceta lucrările în galeria cea nouă și că vor urma destule săptămâni de deficit, — ei bine, într'un an dumneata rămâi la sapă de lemn.

Însă, și fără asta, dumneata mai ai și acum datorii de peste zece mii”.

Ghiță făcu expunerea aceasta cu mare liniște și cu multă convingere. Notarul însă dela o vreme nu-l mai putu ascultă în liniște. Se ridică de pe scaun, se uită la el cu mirarea prostită a uriașului care vede că un pitic cutează să i se pună piedecă în cale, făcând câțiva pași grei prin casă, apoi iar se întoarse înțepenindu-se înaintea lui Ghiță, și-i aruncă aceeaș privire. Începă să bufnească tot mai des pe nări, ca un cal speriat.

„Ești nebun! Nu se poate să fi cu mintea trează!” zise el cu disgust după ce sfârși inginerul

„Pot să fiu și nebun, cum zici dumneata, dar cele spuse de mine, deși nu vor fi curatul adevăr, pentrucă n'am date întru toate corecte, desigur se aprobe foarte mult de el. Dumneata faci foarte rău că nu-ți dai silința să-ți cunoști situația reală”, zise Ghiță.

„Ești cel mai mare nebun ce-am întâlnit vreodată!” strigă cu mânie directorul. „Peste câteva săptămâni, poate chiar numai zile, o să dăm de piatră bună în gangul cel nou. Asta e mai sigur, decât că eu stau înaintea ta acum! Apoi, dacă lucrarea din gangul principal va fi adus și săptămâni cu deficite, a dat destule cu profit mare și va da mereu. Aur slobod nu vezi că se află tot mai des? Nu vezi tu că baia asta abia acum începe să fie Dumnezeul jurului întreg? Ești nebun, că-mi poți spune prăpastii ca acelea. De altfel n'am să cer sfatul nimănui, și tu ai face foarte bine dacă nu te-ai prea interesă de depozitele și datorii mele, e timp pierdut acesta. Eu nu prețuesc întru nimic nici banii ce-i am, nici datorii. De-aici încolo o să scot bogăția pământului cu care să mă fălsec! Înțelegeți tu, Ghiță? În pământ e toată strălucirea încă, ce-i afară nici nu merită o atenție”.

Inginerul se ridică să iese. Fața lui eră întunecată, presimțiri dureroase îi treceau prin suflet.

„Eu mi-am ținut de datorință să-ți spun ce-am spus”, zise el cu amărăciune. „Dacă dumneata nu iai acum în seamă sfaturile mele, peste un an cred că va fi prea târziu. Dumneata ar trebui să te gândești că ai o familie! O, nu mă înțeleg pe mine!” zise el văzând răutatea disprețuitoare din ochii lui Iosif Rodean, „eu sunt, de-aici încolo liber, mă pot susține singur. Eu am să-ți fiu recunoscător pentru cheltuelile ce le-ai avut cu mine și atât. Dar mă gândesc la fete, mă gândesc ce s'ar alege de ele trezindu-se deodată sărace, după ce au fost obișnuite de mici cu belșugul!

— Te-asigur că nu le vei vedea niciodată sărace, stimată domnule inginer”, zise batjo-

coritor directorul, „nu vor veni să le țină dumneata și să le măriți. Dar, acum e destul, despre asta să nu-mi mai vorbești mai mult. Înțeles-ai Ghiță? Prostia asta să n'o mai faci cât vei trăi. Ș'acum, a dause el pe altă voce, mai ai lipsă de parale?

— Nu mai am, mulțumesc”, răspuse Ghiță și eșind își luă adio dela toți, se urcă în trăsură și porni.

„O să-mi vii tu acuși cu rugarea să te fac acționar la „Arhanghelii”, strigă notarul în urma lui. Notărășița, fetele îl priviră uimite, nu știau ce înțeles aveau cuvintele acestea.

Încă în după amiaza aceleiași zile în care plecase Ghiță, ceru să vorbească cu directorul dela „Arhanghelii” societarul Gheorghe Pruncul. El vorbise de multeori cu inginerul despre galeria cea nouă dela „Arhanghelii” și se sfătuiră să încerce amândoi pe lângă Iosif Rodean, poate s'ar hotări să sisteze lucrările din gangul cel nou. Abia apucă să se depărteze Ghiță, căci el, dacă n'ar fi reușit încercarea inginerului, eră hotărât să părăsească „Arhanghelii”, cheltuelile lunilor din urmă îl îngroziseră. Ghiță îi spusese însă că numai în ziua plecării va încerca să-l convingă pe tatăl său.

Îndată ce se apropie de Iosif Rodean băgă de seamă că uriașul îl privește mâniaș, bănuitor. Abia-l lăsa să-i deie binețe, și-l întreabă cu vocea mai răgușită decât de obicei:

„N'ai vorbit dumneata cu feciorul meu despre „Arhanghelii” acum de curând?

— Ba da, și chiar mai de multeori”, răspuse Pruncul, și un zâmbet îi încreți în multe părăiașe fața.

„N'ar trebui să vorbești prostii în fața tinerilor, te trezești că ei le chiar cred. Ce-i vei fi spus despre galeria cea nouă nu-s decât vorbe de clacă, prostii”, zise cu mânie directorul.

„Să mă ierți, domnule director, nu-s prostii. Eu aș dori foarte mult să te pot convinge și pe dumneata că svărlim de-a geaba atâta amar de bani. Dumnitale poate nu-ți pasă, dar noi, cari suntem mai lipsiți de mijloace, ne-am pus pe gânduri.

— Uf! făcu dis gustat Iosif Rodean, nu mai începi a te plânge; de când te știu, tot de sărăcie te plângi. Bagă de seamă, Pruncule: de ce se teme omul, nu scapă!

— Se poate, domnule director, răspuse rânjind Pruncul, dar nu oricărui om îi merge așa de bine în viață. Vreau să zic de copii; iată al dumnitale e cu pânea în mână, al meu mă suges și acum. Vreau să zic că școala înghite mulți bani. Dumneata ar trebui să fii cu considerare la tovarășiile dela „Arhanghelii” și să nu-i pui la biruri cari nu le mai pot plăti. Dumneata ne-ai fost totdeauna așa de

binevoitor, ai putea să ne fii și acum și să oprim lucrările în gangul cel nou. Să facem cruce peste cei patru sute de metri, să zicem: atâta pagubă, dar să nu mergem mai departe. Azi nu mai pot birui eu cheltuelile, mâne Ungurean, poimâne primarul, și crede-mă, domnule director, o să ajungi și dumneata la rând.

— Greșești dacă crezi că-mi poți vorbi astfel”, zise cu răceală directorul, apoi deschizând ușa îi răgni:

„Afară, nerușinatule, petecosule! Afară din casa mea!”

Pe fața lui Pruncul se săpară și mai multe brezde, un zâmbet palid se strecură printre părăiașele acelea. Societarul rămase neclintit, și continuă:

„O să ies îndată, domnule director, pentru asta nu e de lipsă să-mi strigi așa. Dar înainte de-a mă depărta țin să te vestesc, că din întâia lui Octomvrie ies din tovarășie. Pân' atunci o să-mi vând partea care o am la „Arhanghelii”. Deci, de-atunci încolo, biletele de plată vei face bine să nu mi le mai trimiți mie”.

Iosif Rodean pe-o clipă rămase uimit. Nu-i veni să creadă că Pruncul va părăsi „Arhanghelii”. În gangul principal erau chiar acum semne de mai mare îmbunire. Dar când văzu fața încrețită, privirea de piscică a lui Pruncul, simți că omul ăsta nu glumește. Hotărîrea lui Pruncul părea că-i clatină și convingerea lui în „Arhanghelii”. Dar aceasta fu numai o scurtă fulgerare. Cu o voce în care se amestecă ura, disprețul, mânia, îi zise:

„Dacă vrei să te spânzuri eu nu te pot opri. Dar partea cui vrei să ți-o vinzi?

— Cui dă mai mult, domnule director.

— Bun; atunci e a mea!” zise cu satisfacție Iosif Rodean.

Peste două săptămâni rămăseseră numai trei societari la „Arhanghelii”, notarul, Ungurean, și primarul. La zece zile după ce-și vânduse partea Gheorghe Pruncul, aflară la „Arhanghelii” aur slobod vreo cinci șase chile.

— S'a fript”, ziceau veseli oamenii despre Pruncul.

„Las' c'a înșelat și el pe destui. Nu-i nici o pagubă!

— Par'că-l văd cum își va mușcă buzele!”

Gheorghe Pruncul pâli într'adevăr când auzi de aurul slobod, dar din vorbele și purtările lui nu putu înțelege nime de-i pare rău ori ba.

Peste alte patru săptămâni se află iarăși aur slobod la „Arhanghelii”. Însă cu toate venitele acestea, cu începutul iernii societarii începură să lucreze cu puțin câștig. Gangul cel vechiu eră mereu bun, însă lucrările în galeria cea nouă erau tot mai costisitoare.

Însă nu mai eră cine să-și bată capul cu aceasta; toți trei societarii cari mai rămăseră credeau orbește că vor descoperi vâna de aur în galeria cea nouă, că mergând vreo câteva sute de metri paralel cele două vine, abătute de-un întreg nou, care se putea cunoaște dela suprafața pământului, se vor întâlni și, îngroșându-se într'una singură, se va pune aur să taie în el ca 'n mămăligă. Afară de asta Iosif Rodean eră agitat mereu de planul său de-a zidi în oraș două locuințe splendide pentru cei doi gineri, primarul Cornean eră răpit cu totul de grațiile Dochitei, iar Ungurean, ca de obicei, eră prea mulțumit dacă se putea ameți în fiecare zi cu vrum prieten.

Nu putea să se gândească nici unul la chestii așa de neînsemnate, și din cauza că în jurul

lor larma Vălenarilor creștea tot mai tare, înfrigurarea se înstăpâni pe toate sufletele, aurul și petrecaniile erau căutate cu sete tot mai mare. De sute, de mii, de zeci de mii chiar, băieșii din Văleni începură să vorbească cu mare ușurință ca și când ar fi fost vorba de câțiva bani de aramă. Satul părea din ce în ce tot mai populat, cară încărcate cu piatră cărțâiau pe drumuri ziua-noapte, căluții cu coșercile desăgite împleteau o rețea nesfârșită pe ulițele satului. Mirosul de mineral, scos tot proaspăt din sânul pământului, plutea peste sat umed, sulfuric, pișcător, tâmpit uneori, deschidea larg nările băieșilor, cari se îmbătau de el mai mult decât de orice beaură. Piațele toctocau neîntrerupt, umplând de răsunete uscate și înfundate bătrânele păduri de brad.

(Va urmă).

Biserica românească din Vârșeț.

Din întâia jumătate a secolului al XIX-lea, de când au început a se manifesta în mod stăruitor tendințele de emancipare a bisericii românești de sub ierarhia sârbească, s'a trezit în sufletul Românilor din Vârșeț dorința de a-și avea biserica lor proprie și de a se închină lui Dumnezeu în limba românească.

Stând câțiva ani în scaunul episcopesc al Vârșețului Românul Maxim Manuilovici (1829—1834), a încercat, chiar în catedrala episcopiei sârbești de acolo, să introducă în slujba bisericii și limba românească. De aceea Șaguna, care a trăit în imediata apropiere a acestui bun episcop, îl pomenește cu laudă în o disertație¹⁾ a sa, arătând, că pe timpul acestui episcop „cântările bisericesti în catedrala dela Vârșeț se săvârșeau românește și sârbește”. Iar Tincu Velia în a sa „Scurtă istorie despre începutul Vârșețului și Românilor lui”, vorbind despre episcopul Maxim Manuilovici, spune, că „acesta iarăș reintroduse exilata limbă românească în biserica catedrală, însă aceasta a lui vrednică de laudă faptă nu putu îndelung custă, căci puținii Sârbi dar și Românilor prin căsătorii și alte relații cu totul sârbiști steteră cu energie în contră, până când

izbutiră a scoate cu tot cu rădăcină limba românească din biserică... Această necreștinească și nefrățească numai din ură și trufie purceasă faptă a Sârbilor și Semiromânilor vârșețeni aduse pe episcopul (Manuilovici) la compătimire și făcu de se deschise limbii românești capela sa residențională, unde tânărul cler românesc... ia parte la slujbele dumnezeiești”²⁾

Dar neînțelegerile și animozitățile, ce se iviră pe urma acțiunii de emancipare a bisericii românești de sub ierarhia sârbească, izgoniră în curând limba română și din „capela residențională”. Și astfel Românilor din Vârșeț rămăseră lipsiți de mângâierea de a putea ascultă învățăturile evangheliei și adevărurile credinții în limba națională. Fiind împiedecați a se organiza pe teren bisericesc, ei au făcut totuși un însemnat pas de progres pe teren economic-financiar, înființând la 1894 banca „Luceafărul”, care s'a dezvoltat repede și lucrează în prezent cu un capital social de 600.000 cor., are fonduri de rezervă aproape 300.000 cor. și realizează anual peste 100.000 cor. profit curat.

La 6/19 Ianuarie 1907 câțiva fruntași români din Vârșeț s'au întrunit, sub condu-

¹⁾ „Meditațiuni” „Tel. Rom.” 1865 Nr. 22 și următorii.

²⁾ „Foaia pentru minte, inimă și literatură” 1846 pag. 361—3.

cerea protopopului Traian Oprea și a d-lui Dr. Petru Zepeneag, directorul băncii „Luceafărul“, într'o conferință și au hotărît să zidească în centrul Vârșetului o biserică ro-

mânească dreptmăritoare, care să fie cetate nebiruită neamului nostru. În apelul lansat din acea conferință se accentuează, că în lipsa unei organizări bisericești și-a locului

Altarul bisericii din Vârșeț.

Noua biserică rom. gr.-ort. din Vârșeț.

de închinare în graiu românesc, multe suflete de Români s'au pierdut în părțile acelea dela granița întinderii românești. De aceea s'au simțit subscriitorii apelului îndemnați a cere sprijinul întregii obști românești cu atât mai stăruitor, cu cât zidirea unei biserici românești în Vârșeț nu eră o simplă chestie locală, ci îndeplinirea unei

Episcopul Cristea sfințește bis. din Vârșeț.

înalte datorii „cătră marele arhieru Șaguna, care în tinerețe în acest oraș a aprins candelă iubirii sale de neam, de aici a plecat să facă drumul cel greu și fenomenal al desrobirii bisericii noastre de sub jugul străin. Ridicând aici biserică română — spun mai departe inițiatorii — nu numai creăm un centru de viață românească și de organizare a forțelor prețioase din împrejurime, ci mai presus de toate ridicăm cel mai demn monument salvatorului bisericii noastre naționale”.

Obștea românească de pretutindeni a dat ascultare acestui apel călduros și, apreciind importanța cea mare a unei biserici națio-

nale în acest oraș străin, a jertfit sume însemnate, pentruca gândul cel bun și creștinesc al Românilor Vârșețeni să poată fi dus la îndeplinire. După 6 ani de muncă încordată, de stăruințe nepregetate, de alergări obositoare în toate părțile, părintele protopop Traian Oprea și vrednicii săi tovarăși de conducere au acum mângâierea de a nu fi ostenit în deșert. Această mângâiere le-a fost sporită și prin împrejurarea, că anul, în care toți Români înțelegători au serbat întâiul centenar dela nașterea lui Șaguna, le-a adus în fruntea conducerii bisericești și culturale a episcopiei Caransebeșului un păstor vrednic și însuflețit, o personalitate aleasă ca aceea a episcopului Miron Cristea, care știe să mângâie pe cei obidiți, să înalte sufletește pe cei șovăitori, să răsplătească pe cei vrednici, să laude pe cei zeloși, să impună respect celor potrivnici și să cucerească inimile credincioșilor săi și adeseori chiar ale străinilor, cari nu prea au obiceiul a se bucura de bucuria noastră...

Astfel ziua Înălțării Domnului (23 Maiu 1913), când P. Sf. Episcop al Caransebeșului a sfințit biserica română din Vârșeț, a fost o adevărată zi de triumf al credinței, limbii și culturii noastre românești în acel oraș, unde poporul nostru n'a fost până acum considerat decât ca un fel de cenușotecă.

Înfățișarea cu demnitate a preoților noștri, mulțimea imensă a poporului, care a alergat într'un suflet întru întâmpinarea episcopului său, primirea frumoasă, ce s'a pregătit cu ajutorul tuturor organelor administrației orășenești și comitatense, serviciul divin și predica arhierescă, ținute cu adevărată măiestrie, petrecerea poporală aranjată în parcul orașului cu concursul atâtor coruri țărănești, instruite și conduse admirabil, serenada acestor coruri și concertul dat de Reuniunea lui Vidu, cu cooperarea muziciei militare — au fost tot atâtea manifestațiuni impunătoare, în cari oricine a putut să găsească dovada frumoaselor însușiri intelectuale și a înaltei potențe culturale, ce sălășluește în sufletul poporului nostru.

Această constatare nu isvorește din vreun orgoliu național. Și nici nu are țânta de a măguli pe cineva. Ea a fost făcută, într'un

mod obiectiv și sincer, de însuș episcopul sârbesc din Vârșeț, Gavriil Smeianovici, care în discursul rostit într'o sală a palatului episcopesc în onoarea episcopului Cristea, a mărturisit fără înconjur, că aceste manifestări culturale au fost o mare surprindere pentru toți locuitorii Vârșețului, dar și o dovadă convingătoare despre însemnatele facultăți culturale ale Românilor, cari au dormitat secole de-arândul. Acum însă, trezite la vieață de biserica ortodoxă și cultivate prin munca solidară a preoțimii și a intelectualilor, aceste calități asigură poporului român un viitor plin de cele mai frumoase speranțe. Ce poate presta acest popor sub o conducere luminată au dovedit cu prisosință serbările împreunate cu sfințirea bisericii. Deși cauzele bucuriei, care umple inima tuturor Românilor și îndeosebi a păstorului lor — a zis mai departe episcopul Smeianovici — îmi sunt deplin cunoscute, totuș mă simt îndemnat și chiar dator a declara, că Sârbii trebuie să salute cu bucurie toate momentele, cari dau dovadă de progresul poporului român. La acest progres vor contribui sentimentele de adâncă religiozitate și facultățile intelectuale ale poporului, deoparte, iar de alta personalitatea păstorului și însușirile alese, cu cari l-a înzestrat Dumnezeu. Am urmărit cu atențiune activitatea binecuvântată a Frației Tale — a zis adresându-se episcopului Cristea — și am observat cu bucurie zelul înflăcărat, ce-l desvolți pentru sfânta cauză religioasă și națională („mit grosser Freude habe ich beobachtet, welchen flammenden Eifer Euer Hochwürden an dieser heiligen religiösen und nationalen Sache entfalten“).

Ascultând cuvintele atât de lămurite și elogiatoare ale episcopului sârbesc, mi-am adus involuntar aminte de timpurile, când episcopii sârbești contestau poporului nostru orice facultate intelectuală mai însemnată și nu se sfiau a afirmă în broșurile lor de polemică, că Români nu sunt în stare să aibă nici măcar candidați de episcopi, necum episcopi luminați. Dacă s'ar fi sculat din mormânt Iorgovici sau Țichindeal sau Tincu-Velia, să audă astfel de cuvinte rostite de un arhieru sârb, ar fi simțit, că luptele lor pentru ierarhia românească n'au fost zadar-

nice. Ar fi înțeles, că ceasul de dreptate a istoriei se apropie.

Din partea sa episcopul Cristea a răspuns, tot în limba germană, accentuând importanța istorică a momentului și exprimând în numele Românilor bisericii sârbești mulțămite pentru sprijinul, ce a dat bisericii noastre în timpuri de restrîște și în deosebi pentru că a știut să dea lui Șaguna îndrumări, cari l-au ajutat să devină eliberatorul bisericii noastre române, întemeietorul și organizatorul ei.

În zilele următoare P. S. Sa a cercetat

Sfințirea bis. din Vârșeț; Banderiul de călăreți.

școalele din Vârșeț, cari sunt impopulate și cu elevi români, a sfințit biserica din Ferendia, a făcut vizitație canonică în mai multe sate românești din împrejurime și a condus examenele la școala românească din Râtișor.

Poporul l-a primit pretutindeni cu mare însuflețire ascultând cu adevărată evlavie cuvintele clare și sfaturile înțelepte, pe cari i le împărtășia cu prisosință acest părinte sufletesc, îndemnând pe toți la vieață virtuoasă și sbiciuindu-le cu asprime scăderile, între cari cea mai urfă este lipsa de copii (într'o comună mare au fost numai 2 cazuri de botez în 5 luni!)

Simple și mișcătoare au fost cuvintele de

mulțumire rostite de un țaran, Nica Petru Roman din Râtișor, în momentul despărțirii. „Noi de când ni-s în părțile acestea — a zis Nica Petru — de sute de ani n'am văzut până acum față de vlădică românesc în satul nostru. Acum ne pare foarte bine, că voi ați venit la noi și vă mulțumim din tot sufletul. Când am auzit că veniți la Vârșeș, am alergat cu toții să vă întâmpinăm nu ca pe un arhiereu, fără ca pe Mesia. Și am văzut, că intrarea voastră în Vârșeș a fost ca intrarea Domnului Iesus Hristos în Ierusalim; așa au venit toate națiile să vă vadă și să vă ceară binecuvântare. Și voi ați sfințit biserica din Vârșeș și v'ați rugat pentru păcatele noastre la toți. Și noi avem semn, cumcă bunul Dumnezeu a primit cu plăcere rugăciunea voastră, că ne-au trimis azi-noapte o ploaie frumoasă

de s'au stămpărat și s'au răcorit holdele noastre cum se cade. Dumnezeu să te ție, Prea Sfinte d-le Episcop, ca să te mai poți ruga pentru noi și să ne mai poți da multe sfaturi bune. Să trăiți la mulți ani!” Desigur aceste cuvinte simțite ale lui Nica Petru au izvorit din sufletul poporului întreg, ca o expresie a dragostei și alipirii, cu care poporul așteaptă să vadă „față de vlădică românesc”.

Apreciind marele folos moral și educativ, ce poate rezultă din contactul imediat al păstorului sufletesc cu păstoriții săi, dorim părintelui episcop Dr. Miron Cristea încă multe zile de biruință românească și multe drumuri de propagandă religioasă și culturală ca cea dela Vârșeș și din satele vecine!

Dr. I. L.

Titu Maiorescu.

Delegații statelor balcanice cari au încheiat pacea dela București au adus mari elogii d-lui Titu Maiorescu pentru energia, tactul și priceperea ce le-a dovedit în conducerea desbaterilor. Atât Venizelos cât și Pasici au declarat că pacea dintre beligeranți se datorește în bună parte înțelepciunii d-lui Maiorescu. Cabinetele europene s'au grăbit să-l felicite în termeni călduroși și să-l distingă cu cele mai mari decorații.

Deodată cu creșterea prestigiului Țării românești a crescut și reputația și autoritatea d-lui Maiorescu. Astăzi este omul, care se bucură de admirația și recunoștința întreg neamului românesc și de respectul diplomației europene.

D-l Maiorescu, în tinereță, pe când era profesor la Iași, a îndrumat literatura și cultura românească pe căi sănătoase. Atunci a apărut ca un fulger care a sguduit atmosfera încărcată de ceața școalei latiniste și a luminat cărările pe cari aveau să meargă generațiile următoare. Mai târziu, ca profesor la universitatea din București, a fost spiritul îndrumător al tinerimii, pe care a învățat-o să gândească logic și să fie un element de

civilizație și progres în România. D-l Maiorescu a fost un adevărat dascăl, care dela catedră stăpânește și influență vieața intelectuală din România.

Deși a avut un important rol politic, totuși aureola de profesor îi întunecă multele însușiri politice. A făcut și face parte din partidul junimist, al cărui șef a fost d-l P. Carp, un boier cu o largă cultură, un bărbat de stat recunoscut, care n'a avut, însă, niciodată norocul a săvârși fapte mari. În această grupare politică, născută din gruparea literară „Junimea” dela Iași, d-l Maiorescu, nefiind boier cu latifundii și cu tradiții, a fost socotit un intelectual, desigur omul cel mai cult, capul cel mai disciplinat, mintea cea mai pătrunzătoare și voința cea mai energică din întreg partidul. Boierii junimiști au avut multe prilejuri să-și dovedească superioritatea lor intelectuală pentru binele obștesc. Au și făcut mult, dar s'au ferit întotdeauna de gesturile îndrăznețe și mari, de reformele radicale, de aceea partidul lor nici nu s'a putut consolida și întări. A fost avizat întotdeauna la fuziuni vremelnice cu alte partide. Cea mai nouă fuziune au făcut-o cu partidul con-

servator-democrat al d-lui Tache Ionescu. Șeful acestei fuziuni a rămas d-l Titu Maiorescu, care a și izbutit să dea prin superioritatea sa o greutate junimismului în agonie. De salvat nu-l va mai putea salva, fiindcă vremurile de astăzi impun principii politice mai democratice tuturor partidelor din Țară, dar va reuși ca în fuziunea de fapt, cu caracter de durabilitate, ce e vorba să se facă cu democrației d-lui

Tache Ionescu, să salveze nimbul intelectual al fostului partid junimist, să înjghebeze un nou partid puternic, care să emuleze cu cel liberal în încetățenirea reformelor ce ținesc crearea unei Români mari. De se va face această fuziune, de nu,

d-lui Maiorescu îi revine în viitor un rol important în conducerea destinului Țării românești.

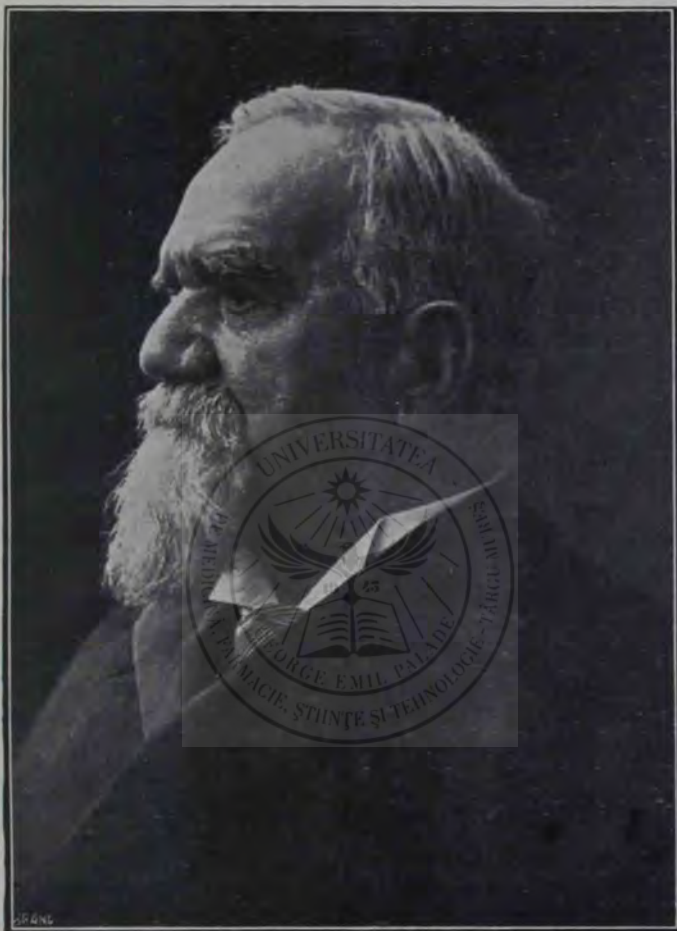
D-l Maiorescu și-a revizuit la bătrânețe unele din principiile literare, admitând sentimentul național ca subiect pentru creațiunile poetice superioare. Desigur d-sa va mai reveni și asupra unor principii politice și concepții social-politice. D-l Maiorescu a fost cel dintâiu, care, la 1881, a militat pentru

atașarea României de Tripla-alianță. Nu discutăm avantajile și dezavantagiile ce le-a avut România din această prietinie. Bărbații de stat din Regat, împreună cu d-l Maiorescu, astăzi sunt în clar că România trebuie să-și

apere înainte de toate interesele ei proprii și să facă o politică națională, răzimată pe conștiința masselor, chiar și atunci, când politica ei n'ar fi congruentă cu a puterilor aliate. Epoca de înfeodare a politicii românești s'a încheiat deodată cu pacea dela București. Ca această nouă direcție în politică să aibă sorți de izbândă, d-l Maiorescu, împreună cu ceilalți conducători politici, vor fi siliți să renunțe la unele concepții antidemocrate

și să introducă reforme serioase, dând pământ și drepturi cetățenești țăranilor. O țărâtime puternică și conștientă este temelia de existență a întreg Românismlui din viitor.

D-l Maiorescu, născut din părinți ardeleni, deci democrat prin origine, va avea și înțelegera superioară și energia de a așeza Regatul pe aceste noi temelii.

Titu Maiorescu.

Noi cei de aici trebuie să ne mândrim, că am dat României un bărbat de talia d-lui Maioreescu, care a știut să cârmuiască destinele neamului nostru în clipe istorice, cum n'am mai avut dela războiul pentru neatarnare.

Dorim d-lui Maioreescu deplină izbândă până la sfârșit... ca să-i putem încunună vieța cu aureola împletită din razele soarelui ce va lumina întreg pământul românesc.

T. Codru.

Cronici.

Literatură.

Iliada premiată de Academia română.

Academia română, în primăvara acestui an, a distins traducerea Iliadei făcută de profesorul Murnu cu marlele premiu Năsturel de 12 mii lei.

Deși întreaga noastră lume literară recunoaște importanța traducerii făcute de d-l Murnu, totuși premiarea a stârnit și unele nemulțumiri, deoarece la același premiu își prezentaseră lucrările și doi dintre cei mai distinși scriitori ai noștri, d-nii Al. Vlașu și I. A. Brătescu-Voinești. E indiscutabil, că și opera iubitorilor noștri scriitori merită să fie răsplătită de cea mai înaltă instituțiune culturală românească, dar tre-

buie să recunoaștem, că hotărîrea nemuritorilor din Academie eră foarte grea. A nu premia o operă ca Iliada, când se prezintă întreagă într'o traducere așa de desăvârșită ca a d-lui Murnu, însemnă să săvârșească cea mai mare nedreptate. De aceea gândindu-se că vor mai găsi prilejuri pentru a distribui același premiu celor doi scriitori, cu dreptate au hotărît ca de astădată să-l dea traducătorului Iliadei.

Importanța ce o are un Homer nemuritor o spune însuș traducătorul. „Ca îndreptar a slujit Homer și altor neamuri mai mari și mai înaintate decât noi. Învățații germani nu se sfiesc a mărturisi, că „poezia omerică a dat nobleță formei și adevărul simțirii la a doua epocă de înflorire a literaturii lor naționale“. Studiele noi arată cât de adânci și binefăcătoare au

fast asupra acestei literaturi înrăuirile unui Homer și în genere ale capodoperilor eline; clasicii germani sunt doar plini de reminiscențe antice. Lucru puțin de mirat, căci ei — genii de mâna întâi — urmăreau „cugetările regine“ ceace-i să umble pe culmi, iară culmile își au rădăcinile în clasicii păgâni. Scriitorii de astăzi inspirați în mare parte de contemporani, al căror cerc de concepție e de multeori prea îngust, uită țelurile mari și se pierd în labirintul unei lumi mărunte. Cum o literatură poate fi înaltă și totodată națională, o învățăm indeobște dela Elini și indeosebi — pentru poezie — dela Homer“.

D-l Murnu a tradus Iliada în metru original și într'o limbă neaș românească și plină de poezie, reușind să redeie credințos fondul și forma omerică.

Cităm pentru cetitorii noștri un scurt pasagi, des-părțirea lui Ector de Andromaha:

„Bine știu totuș — mi-o spune și mintea și inima 'ntr'una: Are să fie o vreme, când Troia cea stântă peri-va, Priam, și el și poporul în lănci iscusitului Priam. Nu de durerea Troenilor însă mă doare 'ntr'atăta, Nici de a iubitor frați care, cătu-s de mulți și de zdraveni, Tot o să cadă prin colb sub arma dușmanilor noștri; Căi mai cu seamă de tine când plânsă răpi-te-va vr'unul Dintre oștenii Ahei și țări-te-va 'n neagra robie. Dusă prin Argos vei țese ascultând de porunca stăpânei Și din Iperia sau din Meseis căra-vei tu apă Fără să vrei, ci silită fiind de cumplita nevoie; Când oarecine, văzând plânsorile tale, va zice: Iată femeia lui Ector, războinicul cel mai de frunte Între voinicii Troieni în cruntul războiu dela Troia. Asta va zice și 'n inimă-ți nouă dureri se vor naște, Căci va lipsi un bărbat să-ți scuture jugul robiei. Dar să mă soarbă mormântul nainte s'ajungă 'n auzu-mi Plânsul și vaietul tău, când dusă vei fi în robie.“

Zise și brațele 'ntinse spre fiu-său falnicul Ector, Dar copilașul pe sânul femeii cea mândru încinsă lute se 'ntoarse țipând, de spaimă lovit la vederea Tatălui cel cu veșmântul de-aramă și creasta din coada Lungă de cal, care 'n coif mereu falfăia 'ngrozitoare. Răse și tatăl iubit și mama-i cinstită văzându-l. Coiful înlată luând din creștetu-i falnicul Ector Pusu-l-a repede jos, de-a stat orbitor de sclipire. Și sărutându-și copilul și-apoi legănându-l în brațe; Rugă rostii cătră Zeus și zeii ceilalți deopotrivă: „Nemuritorilor zei, voi faceți-mi fiul s'ajungă

Cel mai slăvit la Troeni, întocmai ca mine, tot astfel Vrednic în arme să fie și 'n Troia domnească puternic! Când se va 'ntoarce din luptă, mirat oarecine să zică: „E mai viteaz decât tatăl!” S'aducă și prăzi sângerate Dela dușmanul ucis, să se bucure sufletul mami!”

Zise și 'n brațele scumpei femei încrezută copilășul; Dânsa la sânuri cel plin de mireasmă-l primi și-i cuprinse Dulce cu lacrimi răzând. Iar Ector, privind-o cu milă Și netezind-o frumos, îi zise cuvintele aceste:

„Inima nu-ți amări fără cumpăt, săracă femeie! Nimenea, dacă nu-i scris, vieța nu-mi poate răpune, Căci de poruncile soartei nu poate să scape nici-unul, Fie voinic ori mișel, odată ce 'n lume se naște.

Hai dar întoarce-te acasă și cată-ți de trebile tale; Vezi de războiu și de furcă și 'ndeamnă pe slugi ca să fie Sârguitoare la trebi, și las' că de arme și luptă Grijă purta-vor bărbații din Troia și eu doar în frunte”.

Fără nici o exagerare putem spune, că traducerea Iliadei făcută de d-l Murnu e un monument de artă, care întrece toate traducerile din orice limbă.

Premiul Năsturel a fost deci de astădată cu dreptate împărțit.

Primele XII cânturi, din Iliadă au apărut, în 1906, în editura revistei noastre, iar cânturile XII—XXIV au apărut în 1912, în București.

Le recomandăm cetitorilor noștri, doritori de o lectură serioasă și instructivă, căci Homer oricât de departe ar fi de vremurile și de concepțiile noastre, tot își păstrează farmecul ce-l au geniile poetice ale neamurilor.

Actualități.

Triumful ideilor ...

Înainte de 1789 Franța, deși stăpânită de un singur Domnitor, eră o legătură mecanică de provincii franceze cu drepturi deosebite, cu măsuri deosebite, cu teritorii vamale independente. Revoluția dela 1789 a avut ca efect înainte de toate unitatea națională și teritorială a Franței și egalitatea politică și socială a cetățenilor ei. Revoluția franceză a deșteptat pentru întâia dată sentimentul patriotic și național, care a trecut apoi toate hotarele zguduind, până în cele mai adânci temelii, toate alcătuirile politice de veacuri. Rădicarea maseilor în 1793 (le vœu en masse) a fost manifestarea acestui sentiment patriotic și național necunoscut înainte: țărănul francez a luat arma ca să-și apere pământul și drepturile ce i le dase revoluția.

Armatele lui Napoleon, însuflețite de aceste sentimente, s'au schimbat însă, sub influența talentului strategic miraculos al marelui împărat, în armate de cuceritori și au purtat drapelele împărătești, în triumf, până în cele mai îndepărtate colțuri ale Europei. Soldatul francez, care luptă pentru o idee, nu a putut fi biruit de oști de dușmane cari se mișcau numai în virtutea unei discipline fără suflet. Când însă senti-

mentul patriotic și național — prin acordarea de drepturi politice și reforme social-economice, în rândul întâiu în Prusia — începe să se deștepte și peste hotarele Franței; când soldatul însuflețit de o idee găsește în fața sa soldat însuflețit și el de o idee, — nu mai ajunge talentul strategic ca să hotărăscă în acest conflict de idei cari izvorau din același principiu. La Lipsca, în 1813, armatele Bavareze și Württembergheze ascultă de glasul soarelui, părăsesc rândurile franceze și hotărăsc soarta bătăliei în defavorul lui Napoleon.

Ideea naționalității își urmează calea triumfală și după distrugerea imperiului napoleonic. La 1830, Belgia (supusă dominației olandeze) și Grecia (supusă Turciei) își proclamă independența; la 1859 urmează proclamarea independenței Italiei (prin cedarea, din partea Austriei, și a celor din urmă provincii stăpânite de ea în peninsula italică); în urma războiului franco-german se proclamă, la 1871, unirea statelor germane în Imperiul german; în urma războiului româno-ruso-turc se proclamă, la 1878, independența României, Serbiei și Bulgariei (care numai în aparență a rămas sub suzeranitate turcească până la 1910); iar recentele războaie din Balcani ne aduc dismembrarea Turciei și începăturile unității teritoriale naționale.

Ideea naționalității are, anume, două lături: independența națională și unitatea teritoriului național.

Ideile au și ele o vieță: trăiesc și mor. Dar ca să poată muri, ideea trebuie să-și ajungă mai înainte triumful.

Sunt mulți cari afirmă că ideea națională este o idee inferioară, mult inferioară, spre pildă, ideilor largi de egalitate și fraternitate. Să admitem chiar că afirmația aceasta ar fi întemeiată. Temeinicia ei nu poate să fie, însă, o excludere a necesității triumfului ei. Când au triumfat atâtea alte idei, nu numai inferioare ci deadreptul nedrepte, — ideea feudalismului, ideea autocrației și altele — nu se poate împiedeca nici triumful unei idei, fie chiar inferioare, dar întemeiate pe adevăr și dreptate.

Adevărul este adevăr. El nu poate fi mai mare sau mai mic decât alt adevăr; cel mult poate să fie mai larg și cuprinzător. De ce ar trebui să admitem, spre pildă, că adevărul: $10 \times 10 = 100$ este mai mare decât adevărul: $2 \times 2 = 4$? De ce ar trebui să admitem, spre pildă, că adevărul: „pământul se învârtește împrejurul soarelui” sau „sistemul nostru solar se învârtește împrejurul unui centru necunoscut” să fie mai mare, superior adevărului: „luna se învârtește în jurul pământului”?

Ținta supremă a tuturor frământărilor din univers — frământări pornite dintr'un izvor a cărui cunoaștere cade înafară de raza puterii de observație omenești — este echilibrul. Din acest izvor pornește evoluția, atât evoluția popoarelor, cât și a singuraticilor indivizi: echilibrul fizic, social, suf. etc. Credența, religia, știința, toate sunt aserție acestui principiu.

Cu cât e mai îngust cercul al cărui echilibru s'a turburat, cu atât mai ușor și mai repede se va putea restabili acest echilibru. Restabilirea echilibrului universal trebuie să înceapă, însă, cu restabilirea echilibrului cercurilor mai restrânse, — atât echilibrul între idei, cât și echilibrul între forțe.

De aceea și în luptele politice — lupte, prin excelență, pentru idei — partidele cu idei mai avansate sprijinesc partidele cari stau mai aproape de vederile lor. Triumful acestor partide însemnează moartea ideilor lor și prepară triumful partidelor cu idei mai avansate ca, la rândul lor, și ideile lor, realizate, să moară...

Trecerea aceasta peste triumful ideilor mai puțin avansate uneori se face fără sguiderii și etape; alteori cu sguiderii puternice și etape lungi, uneori chiar cu decăderi în faze anterioare de mult cucerite.

Decădența aceasta în luptele pentru idei este, însă, numai aparentă. Ea nu însemnează înfrângerea ideilor, ci numai o clipă de repaos pentru adunarea de forțe noi. E ca și cum, oprit de o piedecă neașteptată, te dai câțiva pași îndărăt ca să-ți iai avânt și să cucerești deodată orice obstacol ce te-ar împinca.

*

Cea mai puternică armă în luptele pentru idei este credința în izbândă. Credința, fie ea religioasă, fie ea politică sau socială; fie ea credință într-o operă de artă sau într'un om, — înmulțește forțele. Ea trezește în om spiritul de jertfă; ea te face să înduri, în timp de pace, cele mai mari asupriri; ea te face, în timp de războiu, să-ți verși sângele pe câmpul de bătălie. Nu în conștiința puterii tale superioare rezidă așa-numita vitejie, ci în conștiința că lupți pentru o idee în a cărei realizare crezi.

Dar nu o credință ascunsă în cele mai tainice cute ale sufletului; nu o credință de care te lăpezi, în fața lumii, abia îndrăsnind să o împărtășești la cei mai intimi ai tăi în clipe de înălțare sufletească, — ci o credință pe care s'o mărturisești cu glas înalt.

*

Să ne mărturisim și noi credința în triumful apropiat al viselor noastre neîmplinite!

Ion Grecu.

Științe naturale.

Cutremur de pământ.

Cetiam ziarul și-mi închipuiam grăoza ce a cuprins pe bieții oameni cu ocaziunea ultimului cutremur de pământ. E grozav să nu mai simți stabil pământul sub picioare. Gliile pământului încep să se miște, pare că ar învia pe câteva clipe, munții, ca uriașii poveștilor, își scutură creșteturile, râurile părăsesc alvia lor, iar petrișul din funduri se svârcolește în bătaia valurilor speriate. Podurile, peste cari trec cele mai grele locomotive de tren, se desleagă, palatele trufase se aștern pământului din care au fost ridicate și oamenii furnică îngroziți ca din un mușoiu răsturnat.

Poate, unde știam despre cele din urmă sguiderii ale scoarței pământului din Extremul orient, poate teoriile unui învățat din India, în cari presupune că în Oceanul pacific se ridică un nou continent, din care s'au și ridicat câteva insule sub ochii noștri, au vrăjtit înaintea ochilor pe anticul zeu Hefaist.

Cât de ușor își pierd zeii tronurile! Până când omul credeă în puterea lor Olimpul eră împopulat, spuma manării aveă zeilor și Hefaist cu titanii lui pregăteau fulgerele răsunătorului Joe. Dar focul lui Promoteu a arătat omului cum să lucreze metalele, a adus cultura și schimbându-se cunoștințele despre cele din jurul nostru s'au schimbat și părerile despre lumea celor nevăzute. Și cu cât cunoștea omul mai mult din împărăția celor văzute, cu atât scădea împărăția celor din înălțime, până când Olimpul a rămas gol. Manifestările zeilor au trecut în explicările fenomenelor naturale și puternicii zei ai anticității, în lipsă de credință, au părăsit plaiurile bătrânei Europe.

Omul a admirat todeauna ceea ce e mare în natură și a cercat să explice fenomenele ce-i veneau în calea gândurilor lui. Explicările ce le-au dat au fost corespunzătoare cunoștințelor ce le aveau. Cât de multă poezie eră în sufletele acelora, cari personificau toate mișcărilor universului imbrăcând în hainele acțiunilor omenesci revelațiile firii. Hefaist, copilul scăpat de furia tatălui său, schiop de când a poticnit în insula Delos, zeul celui mai frumoase zeite, meșterul faur, stăpânitor al celor din afunzime, proprietar al câminelor din lăcătușerie zeiască: Aetna și Vezuviu, își arată din când în când puterea prin cutremurile de pământ. La noi cei de astăzi, atletul nu e atât de prețuit ca în anticitate; puterea minții e preferată puterii corporale; zeii vechi au trebuit să dispară. S'au schimbat concepțiile lumii și cu ele a dispărut credința în puterile lor.

Au dispărut zeii vechiului Olimp, dar știrile gazetei, despre cutremurele de pământ, au chemat pe Hefaist înaintea mesei de scris. Aveă înălțimea faurului dela noi din sat, cu fruntea adânc brăzdată, plină de sudori, cu mustața galbînă, neingrijită și părliță de scântele făuriștei, corpul i se pierdea în umbrele colțului din odaie.

„Ei și ce zici la toate acestea?... Nimiciri... puștii... moarte... Vedeți răsturnându-se munții, fărâmițându-se colibele voastre, simțiți cum vă tremură pământul sub picioare și alergați cuprinși de spaimă fără ca să puteți scăpa de sguiderile ce le dăm pământului? Nici acum nu voiți să credeți în puterea noastră? Voiți să vă prăpădesc neamul?”

L-am privit așa cum privești pe faurul satului.

„Se vede nu știi cine sunt eu.

— Știu prea bine, puternice zeu al celor vechi, dar ce are a face tresăririle pământului cu zeitatea ta?

— Pigmei, paraziți ai locuinței mele, voi nici nu știți cât e de mare pământul. Nu știți cum eu izbesc coaja care vă susține când în o parte când în alta, să dau tuturor de știre că internul are stăpân.

— O știm și aceasta. Ne-o spun seismografele noastre și telegrafele a căror fire împânzesc pământul.

— Seismografe?... Nu cunosc astfel de zeități și eu sunt cel mai chemat să-i cunosc pe toți zeii. Telegrafele vor fi vreun fel de păianjeni, cari precum e cunoscut pricep intențiunile mele și nu-și fac rociuri înaintea cutremurelor.

— Seismografele, — îi răspund eu — sunt aparate cu ajutorul cărora se înregistrează cutremurele de pământ din cele mai depărtate locuri. Dacă suspendăm o greutate mai mare de o sârmă de metal când se cutremură pământul se mișcă toate obiectele, cari stau în legătură cu el, greutatea atârnată de sârmă, numită și pendulă, nu se mișcă. Dacă punem pe pendulă o peniță cu cerneală, iar în fața ei o tablă de hârtie, care e sprijinită de pământ, când se mișcă pământul se mișcă și hârtia și penița, care stă în loc, va desemna o linie dreaptă sau strâmbă după cum se mișcă pământul. Ai văzut oameni scriind. Închipeu-ți, că se mișcă hârtia de pe masă și stă în loc penița în mâna omului și ai principii seismografului. Ca să știm în toată bunăvremea când se mișcă pământul, hârtia se mișcă cu anumită celeritate în o parte purtată de un mecanism ca al orologiului. Când pământul e liniștit se va desemna pe hârtie o linie dreaptă, când e în mișcare se va desemna o linie frântă sau altfel de semn. Când cutremurele sunt mai mari, oscilațiunile pendulei sunt mai puternice, iar când ele sunt îndepărtate sau mai mici oscilațiunile pendulei, mai bine zis ale hârtiei, sunt mai slabe. Pentru înregistrarea izbiturilor centrifugale și centripetale sunt deasemeni seismografe din pârghii și arcuri, cari prind toate mișcărilor de înălțime și scădere ale scoarței pământului.

— Puteți voi să-mi spuneți unde e centrul cutremurului din însemnările de pe hârtia voastră?

— Putem. Izbiturile se dau păturilor vecine, și ele le dau altora, slăbindu-se mereu, până când ajung la noi. Din slăbirea lor putem face oricari deducții cu privire la depărtarea și intensitatea izbiturei. Telegramul, un aparat, care ne aduce știri din alte părți ale lumii, ne spune cum s'a simțit cutremurul în alte localități. Din datele ce le primim în 4—5 stațiuni putem să ne facem o închepuire unde e centrul cutremurului și-l putem chiar socoti cu multă precizie. Mai cunoaștem și compoziția geologică a pământului, din ea încă putem face oarecari deducțiuni. Un învățat eră în grădină, când a simțit un cutremur de pământ. A alergat la o bute cu apă, ce se află în apropiere, și a măsurat până unde a ajuns apa prin sguuditură. A măsurat timpul unei oscilațiuni și a așteptat până când a venit o altă sguuditură de a observa direcțiunea cutremurului. A însemnat datele acestea și, fiindcă cunoaște compozițiunea păturilor de pământ, a putut spune ne numai de unde venia cutremurul, ci a profețit, că în decurs de 24 ore se va repeta cu mult mai vehement. Și așa s'a și întâmplat.

— Nu cumva cred acum oamenii în el ca într'un zeu? Mă tem că Afrodite mi-a tradat secretele mele vreunui muritor. Femeile!... Femeile!...

Hefaist eră muncit de gelozie. Dar credeam, că el știe întocmai ca și noi ce sunt cutremurele, și scenele

ce le făcea îmi păreau improvizările unei scene de provincie.

„Ascultă zeule, — i-am zis într'un târziu să scap de spectacolul la care azistam, — cutremurele de pământ nici nu sunt ale tale, ci ale păturilor, cari prin greutatea lor se dislocalizează, se prăbușesc, se înalță ca să dea naștere altor formațiuni. Pământul, pe care-l numești casa ta, se mizește pe zi ce merge, fiindcă se răcește; iar corpurile cari se răcesc își micșorează volumul. Răcirea aceasta e mică și contractiunea scoarței încă nu e cu mult mai mare. Păturile dela suprafață nu se pot contrage fiind solide; se mizește numai interiorul. Închipeu-ți acum, că un copil se imbracă cu haine mai mari decât el; hainele se vor adună în crețe. Tot așa și învaltoarea de piatră, scoarța pământului, se va încreți în jurul centrului mic și va forma șirurile de munți, cari ne stau de pază la marginile orizontului. Răcirea pământului — cum am spus mai înainte — se face în mii și mii de ani și munții de asemeni se ridică în mii și mii de ani. S'au înălțat munți în trecut, se înalță acum și în viitor, căci pământul nu e mort. Păturile lui se mișcă, se dislocalizează. Se întâmplă ca în anumite locuri dislocalizările păturilor să fie mai vehemente: O parte să se atunde sub valurile apelor, iar o altă parte să rămâie și pe mai departe pământ uscat. În locul dislocalizărilor fășnește din interiorul pământului lava și formează vulcanii în jurul cărora sunt mai dese cutremurele, căci orice mișcare a scoarței de lut e un cutremur. Cele mai multe cutremure sunt în locurile de un caracter vulcanic fiind aici mai puternică tendința de prefăcere.

Dislocalizări de pături mai pot avea loc prin spălăciri de apă și prin surparea peșterilor subterane, dar cutremurele lor niciodată nu sunt simțite în depărtări prea mari. Pentru toate câte le spun eu, avem număroase exemple și probe. Cum vei vrea deci să credem că tu cutremuri scoarța pământului cu călcăul tău?

— Și voi le știți toate acestea? Am să-i spun și lui Zevs, că suntem detronați. Ați răpit puterea fulgerilor lui, ați furat meșteșugul meu, ați pierdut credința și poezia din sufletele voastre... Așa sunt copiii, doresc să ajungă oameni mari, iar atunci când nu se mai pot întoarce la vremea copilăriei, torc în amintirile lor zilele petrecute ca copii. Cum veți dori odată și voi oamenii să vă întoarceți la vremurile când credeți în puterea și ocrotirea noastră pârîntescă și nu o veți putea face, decât prin amintiri și regrete pentru zilele când noi stăpâneam pământul și marea*.

Fața lui se spălăcică tot mai mult înaintea ochilor, crețele feței lui s'au contopit cu șirurile de tipar, cari aduceau știrile despre ultimul cutremur. Înaintea mea aveam ziarul în care se putea citi cu litere mari titlurile: „Cutremur de pământ. Orașe în ruină; zeci de mii de oameni fără adăpost; peste o mie de morți, sfârșitul lumii...”

Victor Stanciu.

Însemnări.

Amintiri despre Șt. O. Iosif. Poetul I. U. Soricu publică în „Gazeta Transilvaniei” Nr. 158/1913 câteva amintiri despre Șt. O. Iosif, dintre cari reproducem și noi una caracteristică pentru poetul stins:

„Pentru cea din urmă oară am vorbit cu el în Maiu. Spunea, că și-a închiriat o casă frumoasă, cu un copac în fața ferestrei. Mi-a cetit, pe un petecuț de hârtie, poezia publicată în ultimul număr al: „Luminei literare” — „Prințului Carol”.

Îmi spunea:

Eu am credință, că din neamul ăsta are să răsară cât de curând un Napoleon. Nu se poate să nu vie. Îl cer veacurile de suferință. Simt eu, că fierbe ceva în aerul pe care îl respirăm, în tot ce ne înconjoară. E putere multă ascunsă în neamul ăsta. Uite Vlaicu. Cine-ar fi crezut, că din colțisorul ăla uitat să răsară gidușul ăsta? Adecă de ce n'ar răsări și un alt vizionar? Faptele mari nu le fac niciodată oamenii ziși cumiinți. Le fac nebunii. Par'că Avram Iancu a fost dintre cei cumiinți?

Ace'ăș subiect l-a discutat la masă. Pe drum spre cafenea, a oprit o trăsură și s'a dus acasă. Spunea că-i obosit. Întorși la terasă, l-am găsit pe Zaharie, care-l aștepta să-l ducă la un doctor să-i analizeze sângele. Iosif n'a venit nic atunci și nici mai târziu. A venit însă, după câteva săptămâni, în mijlocul mulțimei ce cerea războiul sfânt al întâpturii dealului nostru. A cântat acolo imnul de slavă al neamului, în care avea atâtă credință și s'a dus apoi pentru a nu se mai întoarce.

Iar pierderea ce a îndurat-o neamul românesc prin moartea lui, nu știu cine o va putea arăta. — E prea mare, prea dureroasă”.

88

Pacea dela București. Tratatul de pace semnat la București, la 28 Iulie (10 August n.) 1913, are următorul cuprins:

„M. S. Regele Bulgarilor, de o parte, și M. S. Regele Grecilor, Regele Muntenegrului, Regele României și Regele Serbiei, de altă parte, însufleșiți de dorința de a pune capăt stărei de războiu actualmente existente între țările lor respective, voind într'un gând de ordine să stabilească pacea între popoarele lor atâtă vreme încercate, au hotărât să încheie un tratat definitiv de pace; numitele Majestăți în consecință au numit plenipotențiarilor ai lor, anume pe:

(Aici urmează numele și titlurile plenipotențiarilor fiecărui dintre suverani).

Acordul fiind din fericire stabilit între ei, au convenit asupra stipulațiilor următoare:

Articolul I. Din ziua schimbului ratificărilor prezentului tratat va fi pace și prietenie între Majestatea Sa Regele Bulgarilor, M. S. Regele Grecilor, Regele Muntenegrului, Regele României și Regele Serbiei, precum și între moștenitorii și succesorii lor, a statelor și supușilor lor.

Articolul II. Între regatul Bulgariei și regatul României, fosta frontieră între Dunăre și Marea-Neagră

este, conform procesului verbal încheiat de către delegații militari respectivi și anexat la Protocolul Nr. 5 din 22 Iulie (4 August) 1913 a conferinței din București, rectificată în chipul următor:

Noua frontieră va plecă dela Dunăre înainte de Turtucaia spre a slârși la Marea-Neagră la Sud de Ekrene.

Între aceste două puncte extreme linia de frontieră va urmă traseul indicat pe hărți 1/100.000 și 1/200.000 ale statului major român și după descrierea anexată la prezentul articol.

Este formal înțeles, că Bulgaria va rade, cel mai târziu într'un termen de doi ani, lucrările de fortificațiune existente și nu va construi altele la Rusciuc, la Șumla, în ținuturile intermediare și într'o zonă de douăzeci kilometri în jurul Balciului.

O comisiune mixtă alcătuită din reprezentanții celor două înalte părți contractante, în număr egal de ambele părți, va fi însărcinată în cele cincisprezece zile ce vor urmă semnării prezentului tratat, de a execută pe teren traseul noiei frontiere conform stipulațiilor precedente. Această comisiune va prezidă la împărțirea proprietăților și a capitalurilor ce au putut aparține până acum în comun districtelor, comunelor sau obștiilor de locuitori despărțiți prin noua frontieră. În caz de desacord asupra traseului și a măsurilor de execuțiune cele două înalte Părți contractante se angajează a se adresă unui al treilea guvern amic spre a-l rugă să desemneze un arbitru a cărui hotărâre asupra punctelor în litigiu va fi considerat ca definitiv.

Articolul III. Între regatul Bulgariei și regatul Serbiei frontiera va urmă conform procesului verbal încheiat de delegații militari respectivi și anexat la Protocolul Nr. 9 din 25 Iulie (7 August) 1913 al conferinței din București, traseul următor:

Linia de frontieră va plecă dela fosta frontieră din vârful Palanca, va urmă fosta frontieră turco-bulgară și linia de despărțire a apelor între Vardar și Struma, cu excepția, că înalta vale a Strumiei va rămâne pe teritoriu sârb și se va sfârși la muntele Belasnica unde se va legă de frontiera bulgaro-grecescă. O descripție a acestei frontiere și a traseului ei pe harta 1/200.000 a statului major austriac este anexată la prezentul articol.

O comisiune mixtă alcătuită din reprezentanți ai celor două înalte Părți contractante, în număr egal de ambele părți, va fi însărcinată în cele cincisprezece zile ce vor urmă semnării prezentului tratat, de a execută pe teren traseul noiei frontiere conform stipulațiilor precedente.

Această comisiune va prezidă la împărțea proprietăților și capitalurilor, cari au putut aparține până acum în comun districtelor, comunelor sau obștiilor de locuitori despărțiți de noua frontieră. În caz de desacord asupra traseului și a măsurilor de execuțiune, cele două înalte Părți contractante se angajează a se adresă unui al treilea guvern amic spre a-l rugă să desemneze un arbitru a cărui hotărâre asupra punctelor în litigiu va fi considerat ca definitiv.

Articolul IV. Chestiunile relative la fosta frontieră sârbo-bulgară vor fi regulate după înțelegerea intervenită între cele două Înalte Părți contractante, constatată în protocolul anexat la prezentul articol.

Articolul V. Între regatul Bulgariei și regatul Greciei frontiera va urmă conform procesului verbal încheiat de delegații militari respectivi și anexat la Protocolul Nr. 9 din 25 Iulie (7 August) 1913 al conferinței din București, traseul următor:

Linia de frontieră va plecă dela noua frontieră sârbo-sârbă pe creasta Belasnica Planina spre a sfârși la îmbucătura Mesei dela marea Egee.

Între aceste două puncte extreme linia de frontieră va urmă traseul indicat pe harta 1/200.000 a statului major austriac și după descrierea anexată la prezentul articol.

O comisiune mixtă alcătuită din reprezentanți celor două Înalte Părți contractante, în număr egal de ambele părți, va fi însărcinată în cele cincisprezece zile cari vor urmă semnăturii prezentului tratat de-a execută pe teren traseul frontierei conform stipulațiilor precedente.

Această comisiune va prezidă la împărțea proprietăților și a capitalurilor cari au putut aparține până acum în comun districtelor, comunelor sau obștiilor locuitorilor despărțiți prin noua frontieră. În caz de desacord asupra traseului și a măsurilor de execuție cele două Înalte Părți contractante se angajează a se adresă unui al treilea guvern amic spre a-l rugă să desemneze un arbitru a cărui hotărâre asupra punctelor în litigiu va fi considerată ca definitivă.

Este formal înțeles că Bulgaria se deslășă de pe acum dela orice pretenție asupra insulei Creta.

Articolul VI. Cartierele generale ale armatelor respective vor fi numai decât informate de semnarea prezentului tratat. Guvernul bulgar se angajează de a reăduce armata sa pe picior de pace chiar de a două zi dela această semnificare. El va îndreptă trupele spre garnizoanele lor, unde se va procedă în cel mai scurt termen la retrimiteră diferitelor rezerve la vetrele lor.

Trupele a căror garnizoană se allă situată în zona de ocupațiune a armatei uneia din Înaltele Părți contractante vor fi îndreptate spre un alt punct al fostului teritoriu bulgar și nu vor puteă atinge garnizoanele lor obișnuite decât după evacuarea mai sus prevăzută.

Articolul VII. Evacuarea teritoriului bulgar, atât cel vechiu cât și cel nou, va începe numai decât după demobilizarea armatei bulgare și va fi transmisă cel mai târziu în cincisprezece zile.

În cursul acestui termen, pentru armata română de operațiune zona de demarcare va fi indicată de linia Sistoy—Lovcea—Turski—Izvor—Glozane—Zlatiza—Miracovo—Araba—Consk—Orchania—Mizdra—Vratza—Bercovitză—Lom—Dunărea.

Articolul VIII. Pe timpul ocupării teritoriilor bulgare diferitele armate vor păstră dreptul de rechiziții plătind în bani.

Ele vor aveă libera întrebuintăre a liniilor căilor ferate pentru transportul trupelor și a aprovizionărilor

de tot soiul, fără să fie loc de îndemnități în folosul autorităților locale.

Bolnavii și răniții vor fi sub paza ziselor armate.

Articolul IX. Cât de curând posibil, după schimbul ratificărilor prezentului tratat, toți prizonierii de războiu vor fi reciproc redați.

Guvernele Înaltelor Părți contractante vor desemnă fiecare comisari speciali însărcinați a primi pe prizonieri.

Toți prizonierii în mâna unui guvern vor fi predați comisariatului guvernului cărula aparțin sau reprezentantului său bine autorizat, — în punctul ce va fi fixat de părțile interesate.

Guvernele Înaltelor Părți contractante vor prezenta respectivamente unul altuia și cât de curând posibil după predarea tuturor prizonierilor o situație a cheltuielilor direct suportate de ele pentru îngrijirea și întreținerea dela data capturării sau predării până la aceea a morții sau a întoarcerii. Se va face compensație între sumele datorite de Bulgaria uneia din celelalte Înalte Părți contractante și acele datorite de cătră aceasta Bulgariei și diferența va fi plătită guvernului creditor cât de curând posibil după schimbul situațiilor de cheltueli sus prevăzute.

Articolul X. Prezentul tratat va fi ratificat și ratificările vor fi schimbate la București în termen de 15 zile sau cât se va puteă mai curând.

În virtutea căroa Plenipotențiarii respectivi l-au semnat și au pus sigiliile lor.

Făcută la București a douăzecea și opta zi a lunii Iulie (a zecea zi a lunii August) a anului una mie nouă sute treisprezece."

Balcăniul noui. Harta state or din Balcăni s'a schimbat. Din imperiul turcesc, odinioară atât de întins, a rămas numai o îngustă fașie de pământ dela Enos până la Medina. (Adrianopolul Turcii vor fi siliți să-l înapoaze Bulgariei). Grecia s'a ales cu o întindere uriașă a țărmurilor sale egeice, cuprinzând două porturi însemnate: Salonicul și Kavala. Regatul Serbiei n'a ajuns la țărmul adriatic, dar a cucerit mai multe centre comerciale de mare însemnătate. Bulgaria, odinioară aproape arbitru păcii în Balcăni, a trebuit să se mulțumească cu cecece i-au cedat, de bunăvoie, foștii ei aliați, azi învingătorii săi. România n'a pornit o campanie de cucerire, ci și-a mobilizat armata numai pentru asigurarea echilibrului în Balcăni și impunerea unei rectificări a frontierei sale în Dobrogea, pe care fudulia nemăsurată a Bulgariei i-a refuzat-o până în momentul din urmă. Și România și-a rectificat frontiera ocupând teritoriul dintre Ecrene, pe Marea Neagră, în sud de Balcăni, și Turk-Esmil, pe Dunăre, mai sus de Turtaucaia.

Teritoriile câștigate se repartizează în modul următor:

România aveă înainte 131.353 km² cu 7.500.000 locuitori. Noul teritoriu cucerit, vreo 7300 km² cu 305.000 locuitori, li dă o întindere totală de 138.653 km² cu 7.805.000 locuitori.

Bulgaria aveă înainte 96.345 km² cu 4.329.000 locuitori. Pacea dela București i-a dat vreo 36.000 km²

cu vreo 1,200.000 locuitori, luându-i 7300 km² cu 305.000 locuitori. Întinderea ei se reduce, deci, la 125.043 km² cu 5,229.000 locuitori.

Grecia are înainte 64.679 km² cu 2,632.000 locuitori. A câștigat 56.000 km² cu vreo 1,900.000 locuitori. Întinderea ei este, prin urmare, de 120.679 km² cu 4,532.000 locuitori. Aproape cât Bulgaria dar cu o populație mai puțin numeroasă.

Serbia are 48.303 km² cu 2,632.000 locuitori. A crescut cu 43.000 km² și vreo 1,400.000 locuitori. Întinderea ei de azi e 91.303 km² cu 4,032.000 locuitori.

Muntenegru are 9.080 km² cu 295.000 locuitori. Azi are o întindere de 17.080 km² cu vreo 600.000 locuitori.

Pentru a ușura cetitorilor asemănarea între întinderile și populația acestor țări, vom înregistra aici câteva alte date comparative:

Croația-Slavonia are o întindere de 42.535 km² cu 2,700.000 locuitori.

Bosnia-Herțegovina: 51.028 km² cu 2 mil. loc.

Ardealul: 59.400 km² cu 2,500.000 locuitori, dintre cari 1,500.000 Români.

Basarabia: 45.630 km² cu 2,500.000 locuitori, dintre cari 2 milioane Români.

Bucovina: 10.442 km² cu 801.000 locuitori, dintre cari 300.000 Români.

Comitatul Maramureș are 10.354 km² cu 356,508 locuitori, dintre cari 80.000 Români.

Com. Sătmar: 6491 km² cu 340.178 locuitori, dintre cari 150.000 Români.

Com. Bihor: 10.961 km² cu 526.795 locuitori, dintre cari 250.000 Români.

Com. Arad: 6443 km² cu 329.460 locuitori, dintre cari 230.000 Români.

Com. Caraș-Severin: 9750 km² cu 441.266 locuitori, dintre cari 340.000 Români.

Com. Timiș: 7110 km² cu 396.404 locuitori, dintre cari 180.000 Români.

Com. Torontal: 9521 km² cu 589.026 locuitori, dintre cari 95.000 Români.

Cine are vreme și răbdare, poate să adauge și subtragă...

„Chestiune bulgară” în România. După datele oficiale bulgare (lucrările direcției generale a statisticii regatului bulgar) populația din regiunea anexată de România este împărțită în 4 districte: Turtucaia, Silistra, Dobrici și Balciu, cu un total de 243.130 locuitori, dintre cari: 154.410 Bulgari, 72.274 Turci, 8068 Tătari, 7370 Români, iar restul alte naționalități: Greci, Armeni, Evrei, Țigani etc.

Regiunea anexată de România nu urmărește însă exact limitele celor trei districte dela Sud, rectificarea de frontieră fiind dictată de motive strategice.

În ce privește aceste date, revista „Democrația” din București scrie:

„Chiar după constatările făcute în grabă de simplii călători, populația românească este mult mai numeroasă în această regiune, în care limba românească este peste tot răspândită și numele românești au primit

un of sau un ef pentru a însemna față de stăpânirea bulgărească și o schimbare de naționalitate. În orice caz populația curat bulgară abia ajunge la jumătatea populației totale a cadrilaterului anexat, ceea ce înseamnă că această anexiune, făcută cu alte intenții decât de cucerire imperialistă, nu poate creia în țara noastră o „chestiune bulgară”, după cum s'a pretins, căci cu 100.000 locuitori bulgari, răspândiți pe o suprafață de peste 7000 km², nu se strică unitatea etnică a populației din România liberă...”

Irredentism... În zilele aceste de triumf, măcar parțial, al principiului naționalității în presa din toate țările se scrie adese despre irredentism în legătură cu popoarele supuse unei domnii streine.

Ce este irredentismul? Cuvântul e de origină italiană și se derivă din cuvântul „irredenta”. După unirea provinciilor italiene în Regatul Italiei mai rămăseseră câteva provincii și ținuturi italiene, în afară de Italia, supuse domniei streine. Aceste provincii — Istria, Trientul etc. — au fost numite „Italia irredenta”, — „Italia nerâscumpărată” și mișcarea irredentistă tinde să răscumpere, să libereze și aceste provincii...

Scrisoare din Salonic. Domnule Redactor, Vă scriu de-aici, din Salonic, unde m'au svrilit neajunsurile întâmplărilor. Ah, scumpul oraș Giunia!... Cât mă doare ruina lui... M'am despărțit de el plângând, fără voia mea, cum m'aș fi despărțit de cel mai iubit prieten. În ziua de 14 Iulie, armatele bulgărești înfrântă la Papas-Bași, după ce au prădat casa noastră, după ce ne-au despoiat de tot avutul nostru luându-ne și 50 napoleoni, mie și fratelui meu, goi, fără haine nici încălțăminte, am reușit să ne smulgem din mâinile lor, lăsând în urmă pe blata mamă care au rănit-o în două rânduri cu baionetele. Apoi spre seară, după ce rând pe rând casele românești au fost devastate, după ce au omorât pe patrioții noștri Nicolae Urseanu, Nachi Avganji și Mita Dimce, ascunși în niște tufișuri vecine, am avut cruda suferință să asistăm mai mulți la un loc, la incendiul grozav al orașului. Și-acum îmi sună în urechi explozia bombelor cu care se slujiau barbarii bulgari la dărâmarea clădirilor. Atât biserica cât și școala românească au fost transformate într'un mormânt de cenușe.

Dar... la ce folos v'aș povesti totul? Destul e că azi peste 70 de familii românești rătăcesc în munți fără nici un rost, acolo unde până alaltăieri am rătăcit și eu și ai noștri, hrănindu-ne o săptămână numai cu fructe. Și cum vedeți, neputând scăpa nimic din calabalăcul casel, am venit pe jos până aici la Salonic. M'am grăbit însă și v'am înșirat o parte din impresiile din răsboiul turco-bulgar, cele dintăiu fiind înghițite de flacări.

Salonic, 3 August 1913.

P. Papazissu.

Congresul învățătorilor români oprit. Duminecă și Luni, 24 și 25 August, are să se întrunească la Cluj primul congres al învățătorilor români — fără deosebire de confesiune — din Ungaria. După ce pre-

fectul poliției din Cluj luase act despre ținerea congresului; după ce presa română de săptămâni de zile îndemnă învățătorimea română să ia parte la acest congres, care avea să puie bazele unei organizații în vederea apărării intereselor lor, — trei zile înainte de congres ministrul de Interne interzice ținerea congresului, pe motiv că n'a fost convocat de autorități, ci de câțiva particulari.

Organizarea învățătorimii noastre este însă o chestiune socială, care nu poate fi rezolvită prin astfel de măsuri administrative.

Austria. Am amintit în numărul trecut ce părerii slabe circulă în străinătate despre Austria. Reproducem câteva aprecieri culese dintr'un ziar important: De o sută de ani Austria n'a făcut altceva, decât a intrigat împotriva străduinții de independență a popoarelor. În 1829 s'a aliat cu Turcia împotriva Greciei, care purta lupta pentru neatărnare. În 1848 a chemat în ajutor pe Ruși ca să învingă pe Unguri. În 1849 a luat o atitudine ostilă împotriva confederației statelor germane. În 1859 își accentuă drepturile de cucerire față de Italia ce voia să se unească. Italia și-a smuls independența prin arme din mâinile Austriei. A fost cea mai mare dușmană a unirii principatelor dunărene. Principele Carol a fost silit să treacă în-cognito prin Austria. Deatunci încoace mereu pândește prilejul de-a împiedeca independența popoarelor.

Noi nu mai adăugăm nimic la aceste constatări triste...

Publicațiunile periodice românești. Academia română a publicat această lucrare de mare valoare pentru cercetătorii culturii românești din veacul al XIX-lea. Lucrarea se datorește d-ilor Nerva Hodoș și Al. Sandi Ionescu și cuprinde toate ziarele și revistele române și străine apărute în România dela 1820—1906, în ordine alfabetică.

Din acest volum se poate vedea avântul pe care l-a luat cultura românească în cursul veacului al XIX-lea. Publicațiunea costă: 12 lei.

Aeroplanul „Vlaicu III”. Comitetul de inițiativă își publică darea de seamă despre colecta ce a făcut-o. Suma totală ce s'a adunat dela acest popor sărac pentru construirea aeroplanului „Vlaicu III” se urcă la Cor. 18.939.72. E cea mai frumoasă recunoștință a unui popor față de un inventator ieșit din mijlocul lui. Acel aeroplan „Vlaicu III” va simboliza avântul din viitor al poporului de iobagi spre culmile civilizației. Comitetul de inițiativă merită toată lauda pentru ideea ce-a reușit să o realizeze în împrejurări destul de grele.

Sărbătorirea lui Rosegger. Cel mai popular scriitor al Austriei germane, Peter Rosegger, și-a împlinit zilele trecute vârsta de 70 de ani. Presa germană l-a sărbătorit cu acest prilej în mod deosebit, stăruind asupra marilor calități literare ale acestui fiu de cărbunar, care și-a început cariera ca — croitor ambulant. În pribegia lui ca croitor a îndrăgostit el munții și

vieța dela țară, — o dragoste adâncă ce se răsfrânge din toate scrierile lui.

Mai mult în această dragoste, în sinceritatea și seninătatea sentimentelor, decât în adâncimea cugetării este a se căuta marea popularitate ce și-a câștigat-o Peter Rosegger. Nu este un scriitor adânc, care să te sguideze, ci este un povestitor care îți luminează sufletul.

Rodica. O femeie frumoasă, cuminte și bună gospodină e idealul fiecărui bărbat ce vrea să-și aibă un cuib al lui, în care să intre ca într'un lăcaș de liniște și de mulțumire. Neamul femeilor frumoase și cumini e încă destul de bine reprezentat, dar al bunelor gospodine începe să se rărească. Rodica e una dintre femeile ideale, care știe să-ți deie o masă bună, să-ți spună o vorbă cuminte și să fie cea mai fermecătoare soție. Sub pseudonimul de Rodica se ascunde una dintre cele mai distinse doamne ale Bucureștiului, care are una dintre cele mai frumoase, dacă nu cea mai frumoasă casă din România. O femeie cultă, înzestrată cu un deosebit gust artistic și cu talent la pregătirea bucatelor. Acest din urmă dar îl împărtășește tuturor în cartea Culina, tipărită o serie de rețete din domeniul artei culinare. Frumoașelor noastre, cari doresc să cunoască taina acestei arte le recomandăm să-și cumpere Culina de Rodica. Prețul e numai 3 lei și se poate comanda dela orice librărie.

Moartea lui Bebel. Lumea socialistă din Germania a îndurat o pierdere mare: August Bebel, deputat în Reichsratul german și unul dintre șefii mai cu influență ai partidului social-democrat din Germania, a răposat la 13 August, în vârstă de 73 de ani.

Bebel n'a fost creator de curente în mișcarea socialistă — cum au fost Laſalle și Marx — dar a fost un organizator neobosit și un spirit analitic fin, care cunoștea nu numai sufletul masselor, ci știa și cum să se apropie de el. Fiu de subofițer, rămas orfan la 13 ani, nevoit să se apuce de un meșteșug ca să poată trăi (strungărie), în orele lui libere se puse să învețe, cetind și studiind cu stăruință. Ales deputat în Reichsrat, protestează — alături de tovarășul său Liebknecht — împotriva anexării Alsaciei și Lorenei (1871). Prigonit de guvernul lui Bismarck, în repețite rânduri a infundat închisorile statului, fără ca această goană să-l poată abate dela vederile lui.

Bebel a fost și un publicist fecund, cunoscut însă mai mult în lumea socialismului german. În afară de studiul său „Femeia și socialismul”, în care ia apărarea femeii și arată rolul ei în trecut, — celelalte lucrări ale sale sunt cunoscute aproape numai în Germania.

Spicuri... Un ziar politic, scriind despre recențele revărsări de ape, pune în fruntea rândurilor titlul „Ordalii în ținuturi românești”. Pentru redactorul acelor rânduri (nu pentru cetitorii ziarului cari trebuie s'o știe) însemnăm că „ordalie” se numește o probă judiciară întrebuițată în cvul mediu pentru dovedirea vinovăției sau nevinovăției unui acuzat (judecată dumnezeiască).

De altminteri, cuprinsul științei despre revărsări este în perfectă congruență cu titlul „ordalii”. Și anume:

„Ploile în comitatul Solnoc-Dobâca, Bistrița-Năsăud, Săltmar și Sălaj în deza de 15—16 zile fără întrerupere. Poporația românească de aci... îndură și aceste atacuri violente ale naturii. Se va fi întrebând în aceste zile de desarmare în fața vieții: până când mai ține credința că noi putem să suferim toate câte ne vin pe cap?... Și mai revoltătoare e situația maramureșenilor. Șase-șapte kilometri în stânga și dreapta Tisei e omorâtă întreaga vegetație...”

Nu mai rămâne altă scăpare decât revolta pe față: detronarea lui Dumnezeu, care pune la cale atacurile violente ale naturii...

Acelaș ziar publică un raport despre un proces pornit împotriva Românilor. Este vorba și de câțiva copii. Raportorul scrie:

„Acuzaților X. și Y., infanți, adevărați fără vârstă împlinită de 18 ani, li se va da apărător din oficiu”.

„Infante” e un titlu dat copiilor (în afară de primul-născut) regilor Spaniei și Portugaliei. Românește „cei fără vârstă împlinită de 18 ani” se cheamă *minori*. Aceasta ar trebui s'o știe și... minorii noștri intelectuali.

Alături de momente înălțătoare, de accente sincere și inspirații avântate, mobilizarea armatei române ne-a adus și o serie interminabilă de prim-articole proaste. Dintr'un astfel de prim-articol („Preludiu”) cităm:

„Tratarea de care a avut parte România în alianța cu Austro-Ungaria e destul de cunoscută azi. Tratatul aceasta a urmat la fel și în zilele acele când d-l Berchtold o tragea de mânecă când pe Bulgaria când pe România. În rolul ăsta dificil (Care rol „dificil”? A trage pe cineva de mânecă?) însă nu i-a prea mers bine (Cui? E vorba de tratarea României! „Tratarii” nu i-a prea mers bine?) și pierzând România, dilema urmă să-l aducă (trebuie că e vorba de Berchtold...) în cea mai rușinoasă situație”.

Care dilemă? După ce a „pierdut” România, nu mai putea fi nici o dilemă pe cine „să tragă de mânecă”. Rămăsese doară numai Bulgaria!

„În toată comedia, însă, o coloratură specială ia pamphletăria ungurească... De altcum glasul ei nu prea ajunge la urechile României”.

Aluzia la urechile României probabil i-a fost inspirată autorului de propriile sale urechi...

„Până nu a intrat România în acțiune, această pseudo-presă nu se sdrobiă atâta”.

Cât... atâta? Și de ce pseudo-presă? Poate pentru că există și pseudo-intelectuali?

Și presa aceasta „ascultă răsbubuitul dodonic al pașilor de bronz ce se frământă în preajma monarhiei”. Dar e o presă fără curaj:

„De ce n'au (ziarele ungurești) curajul să privească cu ochi cinștii (!) în fața realității? De ce fudulia își ascunde capul și în aceste clipe de adânci semnificații în nisip?”

Probabil ca să nu vadă și să nu fie silită să cetească aberații ca cele citate.

O polemică literară („O voce discordantă”) începe: „Din incidentul unei reușite reprezentării...”

Acest „din incidentul” (în loc de „prilej” sau „ocaziune”. Incident este o „întâmplare neașteptată în cursul unei întreprinderi”) te dispensează să mai cetești polemică. Dacă totuși urmezi cetitul, dai de fraza: „Revista e deobligată să nu depășească peste suma preliminară... și te convingi că ai făcut rău că ai „depășit peste” hotărîrea de-a nu mai celi polemică.

P. S. Din București primim următoarele rânduri: „Din critica ce ați făcut-o, în numărul trecut, la adresa incoerențelor de gândire cuprinse în seria de articole „Lucruri românești” transpiră o justă revoltă împotriva ușurinții cu care se tratează la D-v. unele chestiuni mari. Revolta aceasta e împărțită și de mine și de mulți alții cari înzadar am încercat să cetim, pe de-a'ntregul, măcar unul dintre cele vreo 10 articole. Sfaturi la adresa guvernului român, la adresa armatei române, ba chiar și la adresa întregului neam românesc, — ială ce cuprinde seria de articole. Dar aceste sfaturi dovedesc că cel care le dă nu cunoaște nici istoria românească, nu cunoaște nici istoria popoarelor din Balcani, cum nu cunoaște nici sufletul poporului. Că nu cunoaște nici măcar limba românească ați dovedit-o D-v. cu prisosință...”

Noi nu avem nimic de adăogat.

Notițe. Acest număr apare cu întârziere din cauza clișeeilor primite abia acum din București. Numărul viitor va apărea regulat la 1 Septembrie vechiu și va fi închinat războiului din Balcani.

Adunarea generală a „Asociațiunii” se va ține în Orăștie, în zilele de 1/14 și 2/15 Septembrie a. c.

Pentru fondul ziaristilor.

Domnul arhitect Petre A. Antonescu a binevoit a ne trimite 50 de exemplare din albumul d-sale *Clădiri și studii, case, biserici, monumente, palate, încercări de arhitectură românească și clasică, spre a le vinde în beneficiul fondului ziaristilor.*

Albumul e de toată frumusețea și cuprinde 40 de planșe artistice executate.

Administrația noastră vinde exemplarul numai cu

3 cor. 50 bani.

Cetitorii cari se vor grăbi să și-l cumpere, vor avea în casă o operă de artă și vor sprijini și așezământul atât de folositor, merit să vină în ajutorul ziaristilor, a celor mai idealști și mai săraci muncitori în ogorul culturii naționale.
